

T.C
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ORTAOKUL 8. SINIFLARIN TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ
BLOOMTAKSONOMİSİNE GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Öznur İŞGÖREN

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Eğitimi Programı

EKİM, 2022

T.C
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ORTAOKUL 8. SINIFLARIN TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ
BLOOMTAKSONOMİSİNE GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Öznur İŞGÖREN

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Eğitimi Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Murat LÜLECİ

EKİM, 2022

ONAY BELGESİ

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ Ortaokul 8. Sınıfların Türkçe Ders Kitaplarının BloomTaksonomisine Göre İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim. (14/10/2022)

Öznur İŞGÖREN

ÖNSÖZ

Bu çalışma Ortaokul 8. Sınıfların Türkçe ders kitabındaki edebî metinlere ait etkinliklerin, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde oynayabileceği etkin rolün ortaya çıkarılması ihtiyacından doğmuş bir tez çalışmasıdır. Çalışmanın bir yönünü edebî/ kurgusal metinlerin hayal dünyamızı derinleştirirken sunduğu zengin malzeme, diğer yandan bu malzemenin eleştirel düşünme için barındırdığı anlamlı içerik oluşturmaktadır. Türkiye’de özellikle orta öğretimdeki öğrencilerin okuduğunu anlama, eleştirel düşünme ve yaratıcı yazma gibi konularda yaşadıkları problemleri görmemiz, bizi böyle bir çalışma yaparak edebî metin ile eleştirel düşünme arasındaki yakın ilişkiyi akademik bir çalışma ile ortaya koymak konusunda cesaretlendirdi. Böylece sözü edilen ve belli bir süre Türkiye’deki ortaöğretim kurumlarında ders kitabı olarak okutulan MEB Türkçe 8 Ders Kitabı’ndaki edebî metinlere ait etkinlikleri incelemek üzere bir tez çalışması yapmaya karar verdik.

Meslek hayatımın dördüncü yılı yüksek lisansa yönelmeme sebep olmasıyla beraberinde, okulda yaşanan eğitim boyutlu problemleri görmem ile gerekesinin duyduğum çözümlere ulaşmam gerektiğine kanaat getirdim. Eğitimde nitelik geliştirmek için ders kitabının bel kemiğini oluşturan taksonomiye irdeleyip bunu metin altı sorularına eleştirel boyutta yansıtmayı hedefledim. Bu anlamda Milli Eğitim Bakanlığı 2019-2023 yılları arasında kullanılan 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’nı hareket noktası olarak ele aldık.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde gerek ders aşamasında gerekse de tez aşamasında bilgi ve tecrübesinden faydalandığım danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Murat LÜLECİ’ye değerli katkılarından dolayı teşekkür etmeyi borç bilirim. Aynı zamanda hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen, bilgi alanında her zaman yanımda olan sayın Prof. Dr. Belkıs GÜRSOY ve Doç. Dr. Muhammed Sani ADIGÜZEL hocalarımıza sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Hayatım boyunca bana destek olan annem ve babama ayrıca teşekkür ederim.

Ekim, 2022

Öznur İŞGÖREN

ORTAOKUL 8. SINIFLARIN TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ BLOOMTAKSONOMİSİNE GÖRE İNCELENMESİ

ÖZET

Bu tez çalışmasının amacı, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı ortaöğretim kurumlarından okutulan 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan anlatım esasına bağlı edebî metinler ile ilgili olarak hazırlanmış metin altı/ders etkinliklerinin Bloom Taksonomisi'nde de sınırları çizilmiş üst-bilişsel (eleştirel) yetileri harekete geçirme imkânlarını incelemektir. Çalışmanın ikincil bir amacı, ortaöğretim öğrencilerine üst-düzye/eleştirel düşünme düşünme becerilerinin kazandırılmasında kurgusal metinlerden hangi biçimlerde yararlanılabileceği konusunda teklifler sunmak ve bu alanda çalışan araştırmacı ve eğitimcilerle sözü edilen alanda özgün bakış açıları kazandırmaktır. Ortaya konan tez çalışmasının başlıca amacı eğitimin bel kemiği olan bloom taksonomisinin okutulan ders kitabındaki edebî metinlere bağlı metin altı sorularında etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığının araştırmasını yapıp, bu alandaki eksik veya boşluklara dikkat çekerek öneriler sunmaktır. Bu bağlamda incelenen ders kitabında toplam sekiz ünite bulunmaktadır. Fakat üzerinde çalışılan tez çalışmasının sınırlılığı arasında ünitelerdeki edebî metinlerin incelenmesi yapılmaktadır. Böylelikle yedi üniteye yer alan “Kaşığı, Bayrağımızın Altında, Portakal, Peri Bacaları, Yılkı Atı, Haritada Bir Nokta” metinlerinin metin altı soruları incelenmiştir. Bu edebî metinlere bağlı olan metin altı etkinliklerinin Bloom taksonomisi ile bağlantısını inceleyip, her sorunun bir basamağa eş gelip gelmediği incelenmiştir. Bu bağlamda ulaşılmak istenen esas hedef altı aşamalı Bloom Taksonomisinin son üç basamağı olan yüksek düzey üst bilişsel hedeflerin daha yoğun kullanıldığı metin altı sorularının olup olmadığını görmektir. Aynı zamanda ders kitaplarının dayandırıldığı bir diğer bel kemiği ise kullanılan “öğretim programları'dır”. Ortaya konan bu tez çalışmasında edebî metinlere bağlı olan metin altı sorularının öğretim programıyla ilgisi ortaya konmaya çalışılmış ve sonucu SSPS araştırması ile gözler önüne serilmesi hedeflenmiştir.

Çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliği doğrultusunda SSPS, uzman görüşü ve uzman görüşü anketlerine yer verilmiştir. Böylelikle üzerinde çalışılmış olan tezin

SSPS, uzman görüşleri ve uzman görüşü anketi bağlamında eşdeğer sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: MEB 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı, Bloom Takonomisi, Üst Bilişsel Düzey, Eleştirel Düşünme, Edebi Metinler ve Metin Altı Soruları.

**EXAMINATION OF TURKISH TEXTBOOKS FOR 8th GRADE
SECONDARY SCHOOLS ACCORDING TO
BLOOMTACHSONOMY**

ABSTRACT

The aim of this thesis study is to examine the subtext/lesson activities, which are prepared on the basis of narration in the 8th Grade Turkish Textbook, which is taught in secondary education institutions affiliated to the Ministry of National Education of the Republic of Turkey (MEB), with the borders drawn in Bloom's Taxonomy. to examine the possibilities of activating cognitive (critical) abilities. A secondary aim of the study is to present proposals about the ways in which fictional texts can be used to gain high-level/critical thinking skills to secondary school students and to provide researchers and educators working in this field with original perspectives in the aforementioned field. The main purpose of the thesis study is to research whether Bloom's taxonomy, which is the backbone of education, is used effectively in the subtext questions related to the literary texts in the textbook, and to offer suggestions by drawing attention to the deficiencies or gaps in this field. There are eight units in total in the textbook examined in this context. However, among the limitations of the thesis study, the examination of the literary texts in the units is made. Thus, the sub-text questions of the texts of "Kaşığı, Bayrağımız Altında, Portakal, Peri Bacaları, Yılkı Atı, Haritada Bir Nokta" in seven units were examined. It was examined whether the sub-text activities related to these literary texts were related to Bloom's taxonomy and whether each question corresponds to a step. In this context, the main goal to be achieved is to see if there are sub-text questions in which the high-level metacognitive goals, which are the last three steps of the six-stage Bloom's Taxonomy, are used more intensively. At the same time, another backbone on which textbooks are based is the "curriculum" used. In this thesis study, the relevance of the subtext questions related to the literary texts with the curriculum was tried to be revealed and it was aimed to reveal the result with the SSPS research.

In line with the validity and reliability of the study, SPSS, expert opinion and expert opinion questionnaires were included. Thus, equivalent results were obtained in the context of SPSS, expert opinions and expert opinion survey of the thesis studied.

Keywords: MEB 8th Grade Turkish Textbook, Bloom's Taxonomy, Metacognitive Level, Critical Thinking, Literary Texts and Subtext Questions.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
I. GİRİŞ.....	1
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
A. Bloom Taksonomisi'nin Basamakları.....	7
1. Hatırlama.....	8
2. Anlama Kavrama	9
3. Uygulama	9
4. Analiz	9
5. Değerlendirme.....	10
6. Yaratma	10
B. Bloom Taksonomisi ve Bir Metin (Keloğlan ve Balık)	11
1. Bloom'un Birinci Basamağı: Hatırlama.....	12
2. Bloom'un İkinci Basamağı: Anlama.....	12
3. Bloom'un Üçüncü Basamağı: Uygulama	13
4. Bloom'un Dördüncü Basamağı: Analiz	13
5. Bloom'un Dördüncü Basamağı: Değerlendirme.....	14
6. Bloom'un Dördüncü Basamağı: Üretim	14
C. Eleştirel Düşünme ve Bloom Taksonomisi	15
D. Edebiyat ve Eleştirel Düşünme	17
E. Bloom Taksonomisinin Beceri Alanları ile İlişkisi	18
F. MEB Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebi Metinlerin Beceri Alanı ile İlişkisi.....	21
III. YÖNTEM	23

A. Çalışmanın Sınırlılıkları	23
B. Çalışmanın Veri Kaynakları	23
C. Türkçe Ders Kitabı Etkinliklerine Örnek Olarak Hazırlanan Özgün Etkinlikler ...	85
1. Güvercin Metnine Ek Olarak Bloom Taksonometrine Göre Hazırlanmış Etkinlikler	85
IV. BULGULAR.....	105
V. SONUÇ VE ÖNERİLER	107
A. Sonuç	107
B. Öneriler	107
VI. KAYNAKÇA.....	109
EKLER.....	113
ÖZGEÇMİŞ.....	157

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisi ve Orijinal Bloom Taksonomisi'nin Karşılaştırılması.....	15
Şekil 2	Okuma Becerisinin Diğer Dil Becerileriyle İlişkisi	21
Şekil 3	Etkinlik 1	24
Şekil 4	Etkinlik 2	25
Şekil 5	Etkinlik 3	28
Şekil 6	Etkinlik 4	29
Şekil 7	Etkinlik 5	30
Şekil 8	Etkinlik 6	30
Şekil 9	Etkinlik 7	31
Şekil 10	Etkinlik 8	32
Şekil 11	Etkinlik 1	34
Şekil 12	Etkinlik 2	35
Şekil 13	Etkinlik 3	36
Şekil 14	Etkinlik 4	37
Şekil 15	Etkinlik 5	38
Şekil 16	Etkinlik 6	38
Şekil 17	Etkinlik 7	39
Şekil 18	Etkinlik 1	41
Şekil 19	Etkinlik 2	42
Şekil 20	Etkinlik 3	44
Şekil 21	Etkinlik 4	44
Şekil 22	Etkinlik 5	45
Şekil 23	Etkinlik 6a.....	46
Şekil 24	Etkinlik 6b	47
Şekil 25	Etkinlik 7	47
Şekil 26	Etkinlik 1	48
Şekil 27	Etkinlik 2	49
Şekil 28	Etkinlik 3	50

Şekil 29	Etkinlik 4	51
Şekil 30	Etkinlik 5	52
Şekil 31	Etkinlik 6	53
Şekil 32	Etkinlik 7	54
Şekil 33	Etkinlik 1	56
Şekil 34	Etkinlik 2	57
Şekil 35	Etkinlik 3	59
Şekil 36	Etkinlik 4	60
Şekil 37	Etkinlik 5	60
Şekil 38	Etkinlik 6	61
Şekil 39	Etkinlik 7	62
Şekil 40	Etkinlik 8	63
Şekil 41	Etkinlik 9	64
Şekil 42	Etkinlik 1	65
Şekil 43	Etkinlik 2	66
Şekil 44	Etkinlik 3	68
Şekil 45	Etkinlik 4	69
Şekil 46	Etkinlik 5	70
Şekil 47	Etkinlik 6	70
Şekil 48	Etkinlik 7	71
Şekil 49	Etkinlik 8	72
Şekil 50	Etkinlik 9	73
Şekil 51	Etkinlik 10	74
Şekil 52	Etkinlik 1	76
Şekil 53	Etkinlik 2	77
Şekil 54	Etkinlik 3	79
Şekil 55	Etkinlik 4	80
Şekil 56	Etkinlik 5	80
Şekil 57	Etkinlik 6	81
Şekil 58	Etkinlik 7	81
Şekil 59	Etkinlik 8	82
Şekil 60	Etkinlik 9a.....	83
Şekil 61	Etkinlik 9b	84

I. GİRİŞ

Bu tez çalışmasının amacı, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı ortaöğretim kurumlarından okutulan 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan anlatım esasına bağlı edebî metinler ile ilgili olarak hazırlanmış metin altı/ders etkinliklerinin Bloom Taksonomisi'nde de sınırları çizilmiş üst-bilişsel (eleştirel) yetileri harekete geçirme imkânlarını incelemektir. Çalışmanın ikincil bir amacı, ortaöğretim öğrencilerine üst-düzye/eleştirel düşünme becerilerinin kazandırılmasında kurgusal metinlerden hangi biçimlerde yararlanılabileceği konusunda teklifler sunmak ve bu alanda çalışan araştırmacı ve eğitimcilerle sözü edilen alanda özgün bakış açıları kazandırmaktır.

Eğitimde eleştirel düşünmenin yeri ve önemi uzun bir süredir eğitimciler tarafından dile getirilmekte, bu konuya dair derinlemesine araştırmalar yapılmaktadır. Eleştirel düşünmenin eğitimde son yıllarda giderek artan rolü, onun uluslararası düzeyde faaliyet gösteren eğitim programları ile resmî kurum ve kuruluşlar tarafından da tanınmasını sağlamıştır. Merkezi ABD'de bulunan ve uluslararası bir eğitim kurumu olan *Partnership for the 21st Century*, eleştirel düşünmeyi, öğrencileri liseye hazırlamak adına gerekli öğrenme ve inovasyon yetilerinden biri olarak tanımlamıştır. Benzer biçimde Avrupa Birliği'nin resmi ağ sayfalarından biri olan *EPALE - Electronic Platform for Adult Learning in Europe* bünyesinde eleştirel düşünme, hem eğitim ve öğretim hem de öğrenme sürecinde eleştirel düşünmenin merkezi rolüne vurgu yapmaktadır. Bütün bunlar akademiye eleştirel düşünme yetisinin önemini artıran gelişmeler olarak değerlendirilmektedir.

Edebiyatın eğitim süreçleri ve öğrenme davranışı ile ilgisi yüzyıllardır bilim insanları, düşünürler ve sanatçılar tarafından tartışılmakta, edebiyatın bu süreç ve davranışlara etkisi entelektüeller tarafından derinlemesine incelenmektedir. Örneğin Antik dönem Yunan düşünürü Aristoteles, edebî metinlerde bilginin öğrencilerde olumsuz duygular uyandırmadan doğru anlamı iletme için nesnel bir şekilde tasvir edildiğini ve bu nedenle edebiyatın bu metinlerin eğitim ve öğretimi geliştirdiği görüşündedir. Aristoteles'e göre "edebi temsiller zevklidir çünkü faydalı bilgiler

verirler ... doğada potansiyel olarak zararlı nesnelere korkmadan yakın bir yerde tasvir edilebilir ve incelenebilirler” (Al-amour, 2003:13). Bu anlamda Aristoteles, edebiyatı mimesis olarak gören ve zararlı olarak niteleyen Platon’dan ayrılmakta ve edebî metinlerin eğitim için önemine vurgu yapmaktadır. Edebî metinler, şüphesiz okurda hem olumlu hem de olumsuz birtakım duygular uyandırma potansiyeline sahiptir. Bizi bu çalışmada ilgilendiren bu türden kuramsal bir tartışmaya katılmak değil, edebî metinler ile ilgili etkinlikleri eğitim bilimleri, daha özelden Bloom Taksonomisi çerçevesinde incelemektir.

Edebî metinler kurgusal yapıları, hayal gücünü harekete geçirme kapasiteleri, dilin dinamik biçimde kullanımı sayesinde eleştirel düşünme ve üst-bilişsel yetilerin kazanımı/edinimi için önemli bir malzeme sunmaktadır. Edebî metinlerin üretimi/yazımı nasıl yaratıcı bir faaliyet olarak değerlendirilebilirse, bu metinlerin alınılması ve çözümlenmesi de aynı şekilde hem yaratıcı hem eleştirel bir bakışı gerekli kılar. Bu alımlama ve çözümleme, kurgusal metinlerin çok anlamlı yapısından kaynaklanmaktadır. Yirminci yüzyılın özellikle ikinci yarısında edebiyat kuramında öne çıkan okur merkezli yaklaşımlar, edebî metinlerde “anlam”ın ancak okuma sürecinde ortaya çıktığı görüşünden yola çıkmıştır. Yirminci yüzyılın önde gelen eleştirmen, düşünür ve yazarlarından Umberto Eco, *Açık Yapıt* adlı çalışmasında kurgusal metinlerin çoklu okumalara fırsat veren bir yapısı olduğunu ve okur adedince yorumlanabileceğini dile getirir. Ona göre özellikle de modern döneme ait metinler, her okurla farklı bir anlamsal bağ kurmakta, bu da metni bireysel yorumlara daha açık hâle getirmektedir. Bu da bilgiyi yeniden üretmenin ve eleştirel düşünmenin öneminin son derece arttığı günümüzde, bireylerin kendilerini gerçekleştirmede ve hızla değişen dünyada kişisel ve kültürel kimliklerini inşa etmede kurgusal metinleri yorumlama biçimlerinin son derece önemli olabileceğini bir kez daha gündeme taşımaktadır.

Kurgusal metinler, genel çerçevede, roman, hikâye/öykü, romans, masal gibi türleri içine alır. Bu tür metinlerin ortak özelliği yazım/üretim aşamasında insanın hayal gücüne ve kurgu kabiliyetine dayalı olarak oluşturulmaları, okuma/çözümleme aşamasında ise Bloom Taksonomisi’nin basamakları arasında da yer alan “anlama”, “analiz” ve “değerlendirme” gibi yetileri harekete geçirmeleri; daha ileri aşamada ise bu yetilerin kazandırılmasında rol oynamalarıdır. Bu noktada şu türden sorular akla gelebilecektir: Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek isteyen bir

eğitici kurgusal metinlerden hangi biçimlerde yararlanabilir? Benzer şekilde, kurgusal metinler ortaya çıkış noktaları itibarı ile doğrudan fayda amacı gütme bile, bu metinler eleştirel düşünme yetilerini hangi biçimlerde harekete geçirebilir? Bu soruların yanıtlanabilmesi edebiyat ve eleştirel düşünme ilişkisine biraz daha yakından bakacağız.

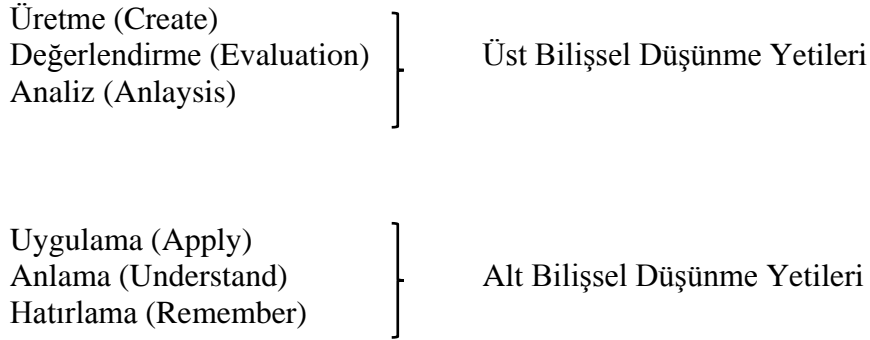
Kurgusal metinlerin öğretim ortamına sunumu, eğiticiye, bu metinlerde dile getirilen düşünce, değer, olay, yargı, durum ve davranışları öğrenciler ile birlikte tartışma imkânı yaratır. Böyle bir ortamda öğrenciler hem metindeki konulara dair kendi konumlarını keşfetme ve dile getirme fırsatını yakalayacak hem de kendi duruşlarını ifade edebilmek için daha karmaşık cümle yapıları ve daha geniş bir kelime dağarcığını harekete geçirmek durumunda olacaklardır.

Taksonominin en önemli amaçlarından biri eleştirel düşünmeyi ön plana çıkarmaktır. “Bu bağlamda araştırmacılar, eğitimde eleştirel düşünmeyi ön plana almış ve bununla beraber uzun yıllardan süre gelen bir çalışma içerisine girmişlerdir” (Gürsan & İpek, 2021). Öğrenme bireyin kendini geliştirmesi, kendini ölçmesi ve değerlendirme aşamaları ile oluşmaktadır. Böylelikle eleştirel düşünme ve öğretim programı arasında doğrudan bağlantı bulunmaktadır.

Eğitimde eleştirel düşünmenin yeri ve önemi uzun bir süredir eğitimciler tarafından dile getirilmekte, bu konuya dair derinlemesine araştırmalar yapılmaktadır. Eleştirel düşünmenin eğitimde son yıllarda giderek artan rolü, onun uluslararası düzeyde faaliyet gösteren eğitim programları ile resmî kurum ve kuruluşlar tarafından da tanınmasını sağlamıştır. Merkezi ABD’de bulunan ve uluslararası bir eğitim kurumu olan *Partnership for the 21st Century*, eleştirel düşünmeyi, öğrencileri liseye hazırlamak adına gerekli öğrenme ve inovasyon yetilerinden biri olarak tanımlamıştır. Benzer biçimde Avrupa Birliği’nin resmi ağ sayfalarından biri olan *EPALE - Electronic Platform for Adult Learning in Europe* bünyesinde eleştirel düşünme, hem eğitim ve öğretim hem de öğrenme sürecinde eleştirel düşünmenin merkezi rolüne vurgu yapmaktadır. Bütün bunlar akademide eleştirel düşünme yetisinin önemini artıran gelişmeler olarak değerlendirilmektedir.

Eleştirel düşünme birincil olarak felsefe ve psikolojinin inceleme konusu olmakla birlikte, son yıllarda eleştirel düşünmenin öğrenme sürecindeki etkisi daha güçlü biçimde anlaşılmış; bu da eleştirel düşünmenin eğitimin ayrılmaz bileşenlerinden biri olmasını sağlamıştır. Benjamin Bloom’un *Taxonomy of*

Educational Objectives adlı çalışması bu anlamda bir başyapıt niteliğindedir. Bloom bu çalışmasında (1956), eleştirel düşünmeye ait şu 6 basamak/aşama belirlemiştir: “Bilgi” (“knowledge”), “kavrama” (comprehension), “uygulama” (apply), “analiz” (“analysis”), “sentez” (“synthesis”) ve “yorumlama” (“Evaluation”). Bununla birlikte 2001’de Bloom Taksonomisi revize edilmiş (Anderson, Krathwohl ve Bloom) ve Taksonomi’nin yeni bileşenleri şu şekilde belirlenmiştir:

Bloom’un taksonomisi hiyerarşik bir sınıflandırmaya işaret etmekte ve bu hiyerarşinin üst bölümünde yer alan “analiz”, “değerlendirme” ve “üretme”, üst-bilişsel düşünme yetileri ortaya çıkmıştır. Sözü edilen üst-bilişsel düşünme yetilerinin öğrenme sürecinde oynadığı kilit rol, bu yetilerin eğitimindeki işlevlerini kaçınılmaz bir konuma yükseltmiş, bugün küreselleşen dünyada gerçek anlamda eğitilmiş bireyler yetiştirmede eleştirel düşünmenin önemini büyük ölçüde arttırmıştır.

Edebî metinler kurgusal yapıları, hayal gücünü harekete geçirme kapasiteleri, dilin dinamik biçimde kullanımı sayesinde eleştirel düşünme ve üst-bilişsel yetilerin kazanımı/edinimi için önemli bir malzeme sunmaktadır. Diğer yandan edebî metinlerin öğrenme sürecinde eleştirel düşünmeyi ve üst-bilişsel yetileri harekete geçirmesi için bu metinlerden hareketle gerçekleştirilecek etkinliklerin uygunluğu son derece önemlidir. Bu çalışma, yukarıda kısaca çizilen kuramsal çerçeveden hareketle, 8. Sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki edebî metinlere ait etkinliklerin Bloom Taksonomisi’ne göre değerlendirilmesini içermektedir.

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özellik “öğrenme iç güdüsüne sahip olmasıdır.” Dünyaya geldiğinde boş olan zihin, yavaş yavaş Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisine bağlı olarak ve çevrenin etkisi ile öğrenmeyi gerçekleştirir. Birey; düşünen, hedef ve amaçları olan, sorgulayan anlamına gelebilir. İnsan öğrendikçe var olabilen bir varlıktır. Maslow’un hiyerarşisinde de yer alması üzerine insan; yeme-

içme, uyuma gibi fizyolojik ihtiyaçlarını karşılar. Aynı zamanda piramidin son basamağı olan “kendini gerçekleştirme” de ise “yaratıcı, problem çözen, düşünme ve var olma” doğasını sorgulayan öğrenen bireyler haline dönmemizi sağlar. Bu bağlamda ise insan en çok okul sınırları içerisinde sorgulamayı öğrenmeyi ve sağlayabilir diyebiliriz.

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

A. Bloom Taksonomisi'nin Basamakları

Ülkemizde yıllar boyu farklı öğretim yöntemleri ve teknikleri kullanılmıştır. Her yöntemin öğretim bağlamında farklı tekniği bulunmaktadır. Bazı yöntemler öğretmeni merkeze alarak, öğrencinin pasif kalıp ezbere yönlendirdiğini bizlere göstermektedir. Bazı yöntemler ise öğrenci merkezli olup, sorgulayan düşünen ve öğrencinin fikir yürütmesini amaçlamıştır. Günümüzde ise, öğrenci merkezli, bilgiyi ezberlemeyi gerektirmeyen, sorgulayan ve bilgiyi içselleştiren öğretim modeli kullanılmaktadır. Bu öğretim modelinin bel kemiği ise, bloom ve arkadaşlarının 1956 yılında ortaya koyduğu taksonomidir. “Günümüzde sadece bilgiyi öğrenmekle yetinen değil; bilgiyi üreten, bilimsel ve eleştirel düşünebilen bireyler yetiştirmek, medeni toplumların eğitimden öncelikli beklentilerini oluşturmaktadır” (Şenşekerci & Bilgin, 2008). Bloom ve arkadaşlarının 1956 yılında ortaya koydukları aşamalı taksonomi, bireyi düşünmeye ve sorgulamaya itmektedir. Taksonomi basitten karmaşığa ve somuttan soyuta ve yatay- dikey ilişki şeklinde ilerlemektedir. Altı aşamalı bu sistemde her bir basamak bir önceki basamağın ön koşuludur. Bir önceki basamağı gerçekleştirmeden ardında gelen basamağı gerçekleştirmek doğru değildir. Çünkü her bir basamak bir öncekinin ön koşulu olma niteliğini taşımaktadır. Böylelikle taksonomide altı aşama bulunmaktadır. Bu ana basamaklar: Bilgi, Anlama, Uygulama, Analiz, Yaratma ve Değerlendirme ve Uygulamadır.

Hiyerarşik sıralaması bulunan Bloom ve arkadaşlarının 1956 yılında ortaya koyduğu bu taksonomiyi her bir basamağını Türkçe ders kitabında bulunan edebi metinlerin altında yer alan metin altı sorular bazında inceleneceği için öncelikle bu basamakların nelere karşılık geldiğinin bulunması gerekir. Bu bağlamda öncelikle ilk aşama olan hatırlama basamağına bakmak gerekirse şunlar söylenebilir;

Bloom Taksonomisi'ne göre ilk aşamanın adı “Bilgi basamağı” iken yenilenmenin ardından “Hatırlama” basamağı olarak yenilenmiştir.

1. Hatırlama

Hatırlama basamağı: “Bilişsel öğrenme alanının ilk basamağını oluşturmaktadır. Bu düzeyde öğrenci; tanımlar, semboller, kurallar, prensipler, olgular, ilişkiler ve araç ve gereçler hakkında yüzeysel bilgiye sahiptir. Yani önceden öğrenilmiş tanımların, terimlerin, kuralların, prensiplerin, ilişkilerin, teorilerin ve olguların öğrenci tarafından hiçbir yorum yapılmadan verildiği şekliyle hatırlanması ve tanınması söz konusudur. Bu basamakta herhangi bir nesne, olgu ve kavramın özellikleri kişinin görünce tanınması, sorunca verildiği şekliyle söylemesi ya da ezberden aynen tekrar etmesi davranışları şeklinde sergilenir” (Birgin, 2016).

Bu basamak bilişsel öğrenme basamağının ilk aşamasıdır. Hatırlama basamağında verilen metin altı sorularda öğrencinin daha önceki bilgilerinden hareketle hatırlaması ve sorunun cevabını vermesi beklenir. Aynı zamanda sorulan soruya ezberden cevap vermesi veya aynen tekrar eden davranışların sergilenmesi istenir. İçselleştirilmeden öğrenilen bilgiler kısa süreli belleğe atılacak olmasından dolayı öğrenci bir süre sonra ezberlediği bu bilgiyi hatırlamayacaktır. Bu sebeple hatırlama basamağında bulunan soruların cevapları unutulacaktır. Fakat her basamak bir öncekinin ön koşuludur. Böylelikle ezber ve bilgiyi hatırlama bu aşamada hafızanın en önemli görevidir diyebiliriz. Aynı zamanda hatırlama basamağındaki sorular kişinin gördüğünde ya da okuduğunda nesnesin gözünde canlanması veya görünce tanınması beklenir. Tıpkı sağlık ünitesinde aşı dendiğinde akla doktorun gelmesi veya hastanenin gözünde canlanması gibi. “Hatırlama basamağına ait bilişsel öğrenmeyi ölçmeyi amaçlayan sorular genellikle ne, nerede, ne zaman, kim gibi soru sözcükleri ya da tanımlayınız, ifade ediniz, yazınız gibi emir cümleleriyle kurulmaktadır. Bu seviyedeki bir bilginin temel özellikleri şöyle özetlenebilir;

- Tanım, kural, sembol, formül, ilişki, olgu ve kavram gibi bilgilerin hatırlanması,
- Tarihlerin, olayların ve yerlerin bilinmesi,
- Önemli bilgi ve fikirlerin bilinmesi,
- Konu alanına özgü bilgiye sahip olunması” (Dönmez, 2018).

2. Anlama Kavrama

Taksonominin ikinci basamağıdır. İlk basamakta öğrenciden bilgiyi hatırlaması istenmişti. Bu basamakta ise hatırladığı ve öğrendiği bilgiyi içselleştirmesi, kendinde uygulaması ya da mâl etmesi, verilen soruyu sorgulaması onun üzerinde yoruma kavuşturması ve cevabı ifade etmesi beklenmektedir. “Anlama düzeyinde bilginin bir formdan başka bir forma transfer edilmesi gerekmektedir. Bu düzeydeki bir öğrenci, öğrendiği bir bilgiyi yeni bir anlatım biçimine (grafik, tablo, şekil, sözel, vb.) çevirme, olgunun neden, niçin, nasıl olduğunu ya da bir kavramın ne olduğunun gerekçe gösterilerek açıklama, örnek verme, yorumlama, betimleme gibi etkinlikleri gerçekleştirebilmektedir” (Birgin, 2016).

3. Uygulama

Taksonominin üçüncü basamağıdır. İlk iki basamakta öğrenciyi önce hatırlamaya sonra hatırlanan bilgiyi içselleştirmesine ve yorumluyor olmasına değinmiştik. Uygulama basamağında ise hatırlanan ardından içselleştirilen bilgiyi günlük hayatına adapte ederek kullanmasını beklenmektedir. Böylelikle bu aşamada sorulan sorunun cevabı doğrudan değil de öğrencinin içinde bulunduğu günlük hayatı bağlamında uyarlanıp cevap vermesine bakılır. Bu düzeyde öğrenciye sunulan problemi öncelikle anlaması ardında çözmesi beklenir. Aynı zamanda “bu düzeyde öğrenci, karşılaştığı problemi çözerken daha önce öğrendiği ilgili tanım, kavram, ilke, kural, genelleme, yöntem ve teknikleri işe koşması gerekmektedir. Bu düzey, öğrenci için bir problem çözme sürecidir” (Birgin, 2016).

4. Analiz

Taksonominin dördüncü basamağıdır. “Bu düzey, bilimsel bilgiyi oluşturan nesne, olay, olgu, teorem, kural, ilişki ve yapıları ayırt etmeyi ve incelemeyi gerektirmektedir. Bu düzeyde bütün ile bütünü oluşturan yapı, öge ve parçalar arasında ilişki kurulması söz konusudur” (Sönmez, 2004). Analiz basamağında öne çıkan iki unsur vardır. Birincisi tümünden gelim ve tümevarım. İkicisi ise parçalar bütünü ve ayrıştırma. Öğrenci bu basamakta öğelerin dayandığı temeli incelemeli ve arasında bulunan ilişki bağını ayrıştırmalıdır. Analiz basamağında öğrenciden akıl yürütmesi istenmektedir. Örneğin metin altı soruların tüm dengelim sorularında genelden özele, tümevarım sorularında ise özelden genele ilerlemesi ve bu amaç doğrultusunda akıl yürütmesi yapması istenebilir. “Analiz düzeyinde bulunan bir

öğrenci, bilgi bütününe oluşturan teori, yapı ya da sistemi oluşturan öğeler arasın da neden-sonuç, öncelik sonralık ve öğeler arasında ilişki düzeyi ortaya koyabilmekte, öğeler arasındaki ilişkinin dayandığı temel ilke, kural, genelleme ve kuramları ayırt edebilmektedir” (Köğce, 2005).

“Analiz basamağının belirgin özellikleri şöyle özetlenebilir;

- Yeni bilgi üretmek için bilgi, anlama ve uygulama basamağında öğrenilen bilgi ve becerileri kullanma,
- Verilen durum veya olaylardan genellemeye ulaşma,
- Çeşitli alanlardaki bilgiler arasında bağlantı kurma,
- Sonuçları tahmin etme ve çıkarımda bulunma,
- Bilgiyi sebep-sonuç, öncelik sonralık çerçevesinde ortaya koyma,
- Bilgiyi oluşturan yapı ve öğeleri ayırt edebilme ve bunu özetleyebilme” (Birgin, 2016).

5. Değerlendirme

Değerlendirme Basamağı: Taksonominin beşinci basamağıdır. Bu aşamada öğrenciden içselleştirilen bilgi, teorem, kuram ya da olguların arasındaki bağlantıları bulup, kendince bir fikre varması beklenmektedir. Aynı zamanda “bilişsel öğrenme alanıyla ilgili ürün ya da süreçlerin hem kendi içinde hem de kendi dışındaki özellikler açısından değerlendirilmesi, yani ölçütlere göre bir yargıya varılmasını kapsamaktadır” (Birgin, 2016).

6. Yaratma

Yaratma Basamağı: Taksonominin son basamağıdır. Bu aşamada öğrenciden beklenen taksonominin ilk dört basamağının öğrenilmiş olup, düşünce ve fikirlerini her şeyden bağımsız ve özgün bir şekilde ortaya koymasınıdır. Aynı zamanda kendi eserini yahut düşüncelerini beyan etmesidir. Yaratma basamağında öğrenciden kendi yöntem ve tekniğini bulması, probleme özgün çözümler üretmesi, bireysel tezini ortaya koyması, yenilikler yapması vb. gibi taklit oluşturmayacak özgünlükler sergilemesi beklenir. Tıpkı metin altı sorularında “şiire uygun başlığı yazınız”, “siz olsaydınız ne yapardınız?”, ya da “verilen metine uygun şekilde devam ettiriniz” gibi etkinliklerin yer aldığı görülmektedir.

Hayatın içinde yadsınamaz değişimler ve dönüşümler görülmektedir. Bununla beraber bilim, teknoloji ve eğitim alanında paralel değişimlere rastlanmaktadır. Bloom ve arkadaşlarının 1956 yılında ortaya koyduğu taksonomi yine bloom ve birtakım arkadaşları çerçevesinde 2006 yılında değişikliğe uğramıştır. Eski halindeki taksonomi ile arasında köklü değişimler bulunmamakla beraber esnetilmeler yapılmış, katı kurallar kaldırılmıştır. Örneğin bir basamağı gerçekleştirmeden öteki basamağa geçmek mümkün değilken basamaklar arasında geçişler sağlanabilmektedir. Kısaca hiyerarşik olarak ilerleyen taksonomi yıkılmış onun yerine daha esnek bir tabloya geçilmiştir. Taksonominin yenilenme amacı ise öğrencinin üst bilişsel becerilerini ölçmemesi ve öğrenciyi bu anlamda taşıyamaması diyebiliriz. Program daha öncesinde tek boyutlu iken yenilenmeyle beraber iki kolda incelendiğini görmekteyiz. “Yenilenen Bloom Taksonomisi’nin bilişsel alandaki basamakları; hatırlama, anlama, uygulama, (analiz) çözümlenme, değerlendirme ve yaratma olarak eğitim sisteminde tekrar yerini almıştır” (Bümen, 2006).

Ortaya çıkan bu değişim ile hedef yazmak daha kolay olmuş ve değerlendirme süreci içine performans değerlendirmede yer alabilmiştir (Arı, 2013). Bloom taksonomisinin yenilenmesinin sebepleri arasında, programların yenilenmesi, öğrenmeye yapısalcı bir yaklaşımla yaklaşılması, eski Bloom taksonomisinin kazanımları tek boyuttan incelemesi ve üst düzey becerileri ölçmemesi gösterilebilir (Tutkun & Okay, 2012).

Anderson ve Krathwohl tarafından kazanımların tek boyuttan karmaşık bir şekilde incelenmesi yerine iki boyutlu ve üst düzey becerileri ölçecek şekilde düzenlenmesi önerilmiştir. Bundan yola çıkarak hedef kazanımların bilgi ve bilişsel boyutta incelenmesinin daha yararlı olabileceği ve daha etkin bir değerlendirme yapılabileceği öngörülmüştür (Anderson & Krathwohl, 2001).

B. Bloom Taksonomisi ve Bir Metin (Keloğlan ve Balık)

Bloom Taksonomisi’nin aşamalarındaki kavramsal çerçeveyi biraz daha derinleştirmek amacıyla bu aşamalarda yer alan düşünme becerilerini harekete geçirebilecek bazı soruları gündeme getireceğiz. Çalışmamızın sonunda EK-9’da yer alan Keloğlan ile Balık masalı, sır tutmanın önemine vurgu yapan bir anlatı olarak dikkati çekmektedir. Böyle bir metinden hareketle öğrencilerine eleştirel düşünme

becerilerini kazandırmak isteyen bir eğitici, Bloom Taksonomisi'nden yer alan basamakları kullanarak önemli bir mesafe kat edebilecektir.

1. Bloom'un Birinci Basamağı: Hatırlama

Bu basamakta öğrenci, okuduğu/dinlediği metni belleğine almak yoluyla hatırlar ve bu metindeki durum, olay, değer ve davranışlar hakkındaki genel sorulara cevap verebilir. Bu seviyede, öğrencilerin yukarıdaki Keloğlan masalı ile ilgili olarak hatırlama yetilerini harekete geçirmek üzere şu sorular sorulabilecektir:

- Keloğlan, ormanda *kimle* karşılaşmış?
- Karşılaştığı kişi ona *ne* söylemiş?
- Keloğlan bunun üzerine *ne* yapmış?
- Keloğlan, ormandan sonra annesi ile *nerede* konuşmuş?

Yukarıda görüldüğü gibi, “ne”, “kim”, “ne zaman”, “nerede” soruları, öğrencinin metni hatırlamasına imkân veren ve hatırlayıp hatırlamadığı konusunda eğitime fikir verebilecek sorulardır. Bunları, özellikle iletişim ve medya terminolojisindeki 5N 1K biçiminde formülize etmeyişimizin nedeni, bu formülasyonun içinde yer alan “nasıl” ve “neden” gibi soruların, Bloom Taksonomisi'ndeki farklı bazı aşamalara denk gelmesinden dolayıdır. Hatırlamanın ileri aşamalarında asıl önemli olan, elbette, öğrencinin metni kısa süreli (birincil/aktif) bellekten uzun süreli belleğine aktarması ve kalıncı ve istendik davranış değişikliğini gerçekleştirmesi, başka bir deyişle öğrenme davranışının ortaya çıkması olacaktır.

2. Bloom'un İkinci Basamağı: Anlama

Bu aşamada öğrenci, okuduğu/dinlediği metnin ana fikrini anlayabilecek/kavrayabilecek, metindeki karakterleri ve durum/olay/davranışları tespit edebilecektir. Öğrencinin metni anlama/kavrama aşamasındaki durumunu ölçebilmek için şu soruları sorulabilecektir:

- Keloğlan ormanda odun kesmeye gittiğinde gördüğü balık *neden* “imdat” diye bağırmış?
- Ormandaki balık Keloğlan'ı *neden* bir dağın arkasında göndermiş?

Bir durum/olay/davranışın nedenini sorgulamaya yönelik olarak sorulacak sorular, öğrencinin metni kavrayıp kavramadığının anlaşılmasını sağlaması

bakımından önem taşır. Örnek metnimizden hareket ettiğimizde öğretmen balığın Keloğlan'ı neden bir dağın arkasına gönderdiğini bir soru olarak yöneltmekte ve böylece öğrencinin bu olayı/durumu kavrayıp kavramadığını kontrol etmektedir. Son yıllarda okduğunu anlama konusunda Türkiye'de özellikle ilk ve orta öğretimde yer alan öğrencilerin karşı karşıya bulunduğu problemler düşünüldüğünde bu basamağın öneminin daha da arttığı anlaşılmaktadır.

3. Bloom'un Üçüncü Basamağı: Uygulama

Bu aşamada öğrencilerin elde ettikleri bilgiyi ve verileri kullanmaları ve bu bilgileri/verileri kitaptakinden farklı durumlara uygulamaları beklenmektedir. Bu nedenle öğrencilerin kurgusal metinden hareketle öğrencilerin uygulama becerisini geliştirmek isteyen eğiticinin, metindeki durum/olay/davranışlardan hareket ederek bunlara benzer farklı durum/olay/davranışlara dair sorular sorması uygun olacaktır.

- Keloğlan, balık kendisine dağın arkasında bir torba olduğunu söylediğinde, *o torbayı bulmayı gitmenin dışında başka nasıl* davranabilirdi?
- Keloğlan, balığın kendisine verdiği son şansı *nasıl* değerlendirebilirdi?

4. Bloom'un Dördüncü Basamağı: Analiz

Buradan itibaren Bloom Taksonomisi'nde yer alan basamaklar, "analiz", "değerlendirme" ve "üretim", bilindiği gibi, üst-düzey düşünme becerileri olarak kabul edilmektedir ve önceki basamaklardan daha derinlikli düşünmeyi gerektirmektedir. Analiz, öğrencinin metindeki durum/olay/davranışları kendi zihninde incelemesini, kendi düşüncesi ve metin arasındaki benzerlik/farklılıkları ayırt etmesini gerektirir. Böylece öğrenci, kendi düşüncesini destekleyecek metinsel öğeleri de bir araya getirebilecektir. Şu türden sorular öğrencinin analiz becerisini harekete geçirebilecektir.

- Dışarıda yabancılarla konuşmak *neden* tehlikelidir?
- Keloğlan'ın *yerinde siz olsanız*, nasıl davranırdınız?

Bu türden sorular, öğrencinin analiz becerisini geliştireceğinden son derece önemlidir. Dikkat edilirse, yukarıdaki sorulardan birinde öğrencinin kendisini metindeki karakterlerden birinin yerine koymasının istenmekte ve böyle bir durumda göstereceği tepkiler sorulmaktadır. Bu da öğrencinin analiz becerisini doğrudan etkileyecek ve geliştirecektir.

5. Bloom'un Dördüncü Basamağı: Değerlendirme

Bu basamakta öğrenci metin ile ilgili olarak takındığı tavrı ve sahip olduğu görüşü desteklemesini sağlayan noktaları değerlendirecektir. Öğrencinin böyle bir değerlendirmeyi yapmasını teşvik etmek için şu türden sorular sorulabilecektir:

- Keloğlan'ın balığın verdiği sırrı annesine ve komşularına vermesi *sizce doğru muydu?*
- Keloğlan'ın komşusuna ceza vermesi *adaletli bir davranış mıydı?*

Bu türden sorular, bir yandan öğrencilerde değer yargısı oluşturmayı amaçlarken diğer yandan değer yargılarını ifade edebilmeleri adına öğrencileri destekleyici/zorlayıcı bir etki yaratmaktadır. Tahmin edilebileceği gibi, bir değer yargısına varmak, özellikle de onu tutarlı bir biçimde desteklemek alt-düzye düşünme becerilerine kıyasla daha üst-düzye becerileri gerekli kılmaktadır. Öğrenciler de örnek metindeki karakterlerin davranışları konusunda değer yargısına varmak konusunda cesaretlendirileceklerdir.

6. Bloom'un Dördüncü Basamağı: Üretim

Günümüz dünyasında bilginin üretimi hem gerekli hem de değerlidir. Bu aşamda öğrencinin metinden hareketle üretimde bulunmasını sağlamakta ve eldeki metinle ilgili farklı senaryolar üzerinde düşünmesini teşvik etmektedir. Bu aşamada sorulardan farklı olarak, öğrenciler bazı etkinliklere yönlendirilmeli ve metinden hareketle bazı üretimlerde bulunmaları istenmelidir. Sözüünü ettiğimiz yönlendirmeler şu şekillerde olabilir:

- Okuduğunuz metinden hareketle bu metin için uygun, *farklı bir başlık üretiniz.*
- Okuduğunuz metin için *farklı bir son yazınız.*

Öğrencilerin üretim aşamasını gerçekleştirmeleri, hem yaratıcı bir etkinlik nedeniyle eğlenceli hem de üretici bir etkinlik olması dolayısıyla zorlayıcı olabilecektir. Diğer yandan özellikle kurgusal metinler, öğrencinin hayal dünyasını zenginleştirici bir niteliğe sahip olduğundan, bu metinlerden hareketle yapılacak üretimler de öğrencinin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini olumlu biçimde etkileyecektir.

Şekil 1 Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisi ve Orijinal Bloom Taksonomisi'nin Karşılaştırılması

Kaynak: Krathwohl, 2009 (<http://serifeyurtseven.blogspot.com.tr/2016/04/bloom-taksonomisi.html> adresinden alınmıştır)

Şekil 1'de görüldüğü gibi Bloom'un 1956 yılında ortaya koyduğu taksonomide basamak isimlerinin değiştiğini ve isimden fiile yenilenme olduğu görülmektedir.

C. Eleştirel Düşünme ve Bloom Taksonomisi

Eleştirel düşünmeden bahsetmeden önce, düşünmenin ne anlama geldiğini hatırlayalım; “düşünme bireyin, öğrenmesinde, farkları bulmada, ayrıntıları incelemede, soyut olaylar gibi durumlarda gerçekleşen bir davranış değişikliği olarak adlandırılabilir” (Semerci, 2013). Çağımızın son yıllarında düşünmeye önem vermeye başlanmıştır. Gerek eğitim gerek günlük yaşantıda insanların ve öğrencilerin nasıl düşündükleri ve düşüncelerinin nasıl var olduğu alanı üzerinde çalışılmaya başlanmıştır. Bireyden araştırma, ortaya gelene sorunu çözümlenebilme, yaratıcı düşünme ve düşünme sürecinde etkin olması hedeflenmiştir. “Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre oluşturulan ilköğretim programında yer verilen sekiz temel beceriden birisi de eleştirel düşünme becerisidir. Eleştirel düşünmenin Türkçe öğretiminde de öğrencilere kazandırılması programın hedeflerinin gerçekleştirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Eleştirel düşünmenin, programda yer alan yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma-sorgulama, problem çözme” (Karagündüz, 2010) ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda düşünce çeşitliliği yollarına başvurma ve uygulayabilme alanında çalışmalar

yapılmaya başlanmıştır. “Çağdaş dünyanın gereksinimleri günümüz bireylerinin düşünme becerilerine sahip olmalarını bir zorunluluk haline getirmiştir. Öğretimde bilgi alıp verme yerine, düşünmeyi öğrenme önem kazanmaktadır. Bu nedenle modern okullarda düşünen, eleştiren, üreten, bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler yetiştirilmeye çalışılmakta, öğrencilere düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik eğitim programları hazırlanmaktadır” (Akbiyık & Seferoğlu, 2002). Böylelikle eğitimde sorgulayan, düşünen hatta düşüncede çeşitliliğe başvuran öğrenciler yetişmiş olacaktır. Düşünmenin bir boyutu olan eleştirel düşünme için “Watson ve Glaser, eleştirel düşünmeyi bireyin varsayımları, saklı inanç, değer ve tutumları belirleme yeteneği olarak gördüğü dile getirmiştir. Smith ise eleştirel düşünmenin iddiaları kabul ya da reddetmeye odaklı yargılama olduğunu belirtmiştir. Öte yandan Paul, eleştirel düşünmenin bireyin kendi düşüncesini şekillendirme ve değerlendirme süreçleri olduğunu belirtmiştir. Mayhevv'e göre ise eleştirel düşünme nasılı ve niçini sorgulama sürecidir” (Akbiyık & Seferoğlu, 2002). Bu anlamda eleştirel düşünme çalışmalarının öncü olarak kabul edilebilen Paul “eleştirel düşünmeyi “kişinin kendi düşünmesini iyileştirmek için, düşünme eylemini gerçekleştirirken bunun üzerinde düşünmesi” olarak tanımlamakta ve bu tanımda iki şeyin oldukça önemli olduğunu belirterek, bunları şu şekilde açıklamaktadır” (Güven & Kürüm, 2006).

Eleştirel düşünme ve bloom taksonomisi açısından doğrudan bir köprü olduğu söylenebilir. Akbiyık ve Seferoğulları'nın dediği üzere öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek adına eğitim programları hazırlanmaktadır. Hali hazırda kullanılan Milli Eğitim Türkçe ders kitabı ise yine bloom ve arkadaşlarının hazırlamış olduğu taksonomi üzerine yazılmıştır. Taksonomi eleştirel düşünmenin bel kemiği olarak düşünülebilir. Aralarında yadsınamaz benzerlikler bulunmaktadır. Öğrencinin bilgiyi sorgulayabilmesi düşünce ile gerçekleşmektedir. Bloom'un eğitimde esas aldığı en büyük etkenlerden biride eleştirel düşüncedir. Okuduğu metin hakkında fikirlerini yürütebilme, düşüncelerine ortaya koyması ve savunması beklenmektedir. “Facione'ye göre ise eleştirel düşünme; yorum, analiz, değerlendirme ve çıkarımların yanında delillerin, kavramların, yöntemlerin, ölçütlerin ve bağlamların açıklanmasıyla bir amaç doğrultusunda yargıda bulunma ve karar verme olarak tanımlanmıştır” (Korkmaz, 2019) düşüncesinden anladığımız gibi taksonominin en önemli özellikleri eleştirel düşünme beceresindeki benzerlikler olarak sıralanmıştır.

D. Edebiyat ve Eleştirel Düşünme

Edebiyat ve eleştirel düşünce arasındaki bağı anlayabilmek için öncelikle “edebiyat” kelimesinin anlamına bakmak daha doğru olacaktır. Edebiyat; “olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı, yazın” (TDK, 2011:754). Edebiyatın en önemli özelliği yaratıcılık unsurunun başta olmasıdır. Sözlük anlamında da bahsedildiği üzere hayalciliğin, duyguların ve coşkuların, düşüncelerin, değerlerin anlatıldığı yazılardır. Edebiyatın kolları arasında yer alan şiirde bunu fazlasıyla görmekteyiz. Şiirler duygunun ön planda olduğu, coşkulu anlatım biçimine sahiptir. Romanda ise kurgunun varlığı görülmektedir. Yine edebiyatın bir diğer kolu olan destanlarda ise coşkunun, kurgunun ve eleştirinin varlığı hissedilmektedir. Edebiyatın kelime anlamı ile yaratıcılık eşleşmektedir. Yeni fikirlerin ortaya konması, düşüncelerin ön plana çıkması, “neden, ne için, nasıl” kavramlarının daha da yoğunlaştığı yazıların tümüne edebiyat denmektedir. “Öğrencilere kazandırılması düşünülen en önemli becerilerden biri “eleştirel düşünme” dir. Bu becerinin kazandırılması sadece belli bir ders programının değil, tüm derslerin kazandırmakla yükümlü olduğu ortak bir beceri alanıdır” (Akar, 2007). Edebiyatın içerisinde onu besleyen değerler kavramı vardır. Bu kavramlar kimi zaman iyilik- kötülük, kimi zaman aile, kimi zaman sevgi- hoşgörü ve kimi zamansa erdemler- değerlerdir. Elbette kaçınılmaz insanlık durumuna da rastlanmaktadır. Bunlar; ölüm, çatışma, doğum, arzu etme vb. kavramlardır. Tıpkı incelenen Milli Eğitim Türkçe ders kitabında sayfa 122’de bulunan Portakal metninde aile kavramından bahsedilmesi gibi. Örneğin metinde ailesinden uzak kalan ve onun hasretinin altında ezilen, özlem duygusunun sancağında bekleyen bir oğlan görülmektedir. Daha önce de bahsedilen gibi edebiyatın metinlerde ki yansıması olan “aile” kavramını bu metinde görmekteyiz. Başka bir metinden örnek verilmesi gerekirse; milli ve mücadele temasında bulunan sayfa 46’daki “bayrağımız altında” metninde vatan aşkı uğruna çileler çekmiş Hatice nineyi görmekteyiz. Böylelikle edebiyatın “vatan sevgisi” metaforunu görmekteyiz. Beşinci temada bulunan “Peri Bacaları” adlı metinde ise kurgunun ön safhada olduğu görülmektedir. Öncelikle rivayete yer verilmiş olan metinde halkın vermiş olduğu coşkulu tepki gözler önüne serilmektedir. Aynı zamanda sekizinci temanın 252. Sayfasında bulunan “Haritada

Bir Nokta” adlı metinde çalışmak için kendiliğinden tekneye gelen adamın eminin karşılığını alamaması ve buna üzülp hiçbir şey diyememesi sonucunda hazinliğine şahit olunmaktadır. Maslow’un hiyerarşisinde bulunan fizyolojik ihtiyaçlar doğrultusunda yeme- içme eğilimini gerçekleştiremeyen adamın üzüntüsü öğrenciye sunulmuştur. Ardından metin altı sorularında “Siz olsaydınız nasıl bir tepki verirdiniz” şeklinde etkinlikler yöneltilmiştir. Öğrenciye bu anlamda fikrinin sorulması, bilginin sorgulanması ve düşünmesinin sağlanması eleştirel düşünmenin bir basamağının gerçekleştirme yetisinin sağlanmasıdır. Birey hayal gücü ve yaratıcı düşünme ile eleştirel düşünceye sahip olmaktadır. Aynı zamanda eleştirel düşünce birden fazla anlamda düşünebilme, yaratıcılığını kullanmadır. Bunu da edebiyatta da görebilmekteyiz. Böylelikle edebiyat ve eleştirel düşünme doğrudan bağlantılı iki kavramdır.

E. Bloom Taksonomisinin Beceri Alanları ile İlişkisi

Beceri alanlarından önce becerinin literatürde kullanım biçimine bakmak gerekmektedir. “Beceri, insanın yatkınlık ve öğrenimine bağlı olarak bir işi başarma ve amaca uygun olarak sonuçlandırma yetisidir” (Deniz, Tarakçı & Karagöl, 2019). Şeklinde açıklanmıştır.

“Birey, başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamak için dinleme ve okumaya, duygu ve düşüncelerini anlatmak için konuşma ve yazmaya başvurur. Dilin dört temel beceri alanı vardır. Bunlar: dinleme, okuma, konuşma ve yazmadır. Bu beceriler birbirleri ile ilişkili olup her biri bir diğeri üzerinde etkiye sahiptir. Bu becerilerden dinleme ve okuma alıcı beceriler olup anlama; konuşma ve yazma ise verici beceriler olup anlatma yeterliğini geliştirmek için önemlidir” (Emiroğlu & Pınar, 2013).

Böylelikle öğretim programlarında öğrenciden içinde bulunduğu durumu analiz etme ve bunu gerek yazıya dökme gerek dinleme izleme gerek okuma becerisi ile başarma ve sonuçlandırma nihayete kavuşturması beklenmektedir. Eğitim programımızın başlıca amacı; öğrenciyi günlük yaşamdan besleyerek donanıma ulaştırmasını sağlamaktır.

“Türkçe Dersi Öğretim Programı, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanan, eleştirel ve yaratıcı düşünen, iletişim kurma, problem çözme, araştırma ve karar

verme yeteneğine sahip, bilgi teknolojilerini kullanabilen girişimci bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2006). Program (MEB, 2006:5), öğrencilerin sahip olacakları bu özellikleri “dil becerilerindeki gelişimleriyle bağlantılı, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da sekizinci sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları temel beceriler” olarak ifade etmektedir. Programla hedeflenen bu düzey kuşkusuz bireyin yaşamını güvenli, başarılı ve mutlu bir biçimde sürdürmesini sağlayacaktır. Ancak bu özelliklerin sonuç olarak elde edilebilmesi için öncelikle programın eksiksiz, uygulamada tereddüde sebep olmayacak düzeyde açık ve net olması gerekmektedir” (Karadağ, 2012).

“Genellikle, öğrendiklerimizin %1’ini tatma, %1,5’ini dokunma, %3,5’ini koklama, %11’ini işitme, %83’ünü görme duyusu yoluyla elde etmekteyiz. Bu sonuçlara göre, göze ve kulağa hitap eden okumanın öğrenmede %94 gibi önemli bir paya sahip olduğu ortaya çıkmaktadır” (Arıcı & Taşkın, 2019). Programda esas alınan dört beceri bulunmaktadır. Bunlar Dinleme/ İzleme, Konuşma, Okuma/ yazma. Bu dört temel beceri incelemiş olduğumuz 2019 yılı Türkçe ders kitabında da rehberlik etme niteliği taşımaktadır. Aynı zamanda dil becerilerinin en çok kullanılan materyali Türkçe ders kitabıdır. Gerek hazırlanan metin altı etkinlikleri gerek okunan/dinlenen metinler aracılığı ile öğrenciyi harekete geçirmektedir. “Çağdaş dil öğretim programları; ana dili sevgisi ile dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma becerilerine sahip olan ve bu becerileri etkili iletişim kurma konusunda işlevsel bir biçimde kullanabilen bireyler yetiştirme amacına uygun olacak şekilde yapılandırılmıştır. “Bu kapsamda ortaokul öğrenimini tamamlamış bir bireyden bu dört dil becerisini iletişim sürecinde etkin bir biçimde kullanabilmesi beklenmektedir” (Kaplan, 2021). Okul yıllarının en başı kabul edilen ana sınıfından itibaren sekiz yıllık ortaöğretim sürecinde öğrenciden beklenen istendik davranışların gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Örneğin Okuduğunu anlayabilme, dinlediğini kavrayabilme, düşüncelerini sözlü ve yazılı aktarabilme gibi. “Türkçe dersi öğretim programları da temelinde ana dil eğitimi bulunan ve bireylerin öz yaşam becerilerini oluşturan temel beceriler dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazmanın özümsemesi; günlük hayatta ve eğitim ortamlarında işlevsel olarak kullanılmasını içerir” (Kılıç & Erkal, 2021).

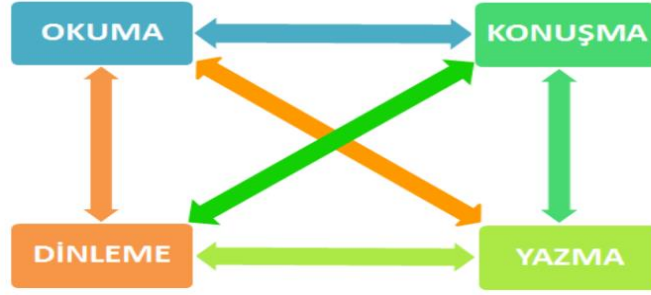
“Becerilerin ilk ikisi okul öncesi eğitim döneminden önce aile ve sosyal çevrenin etkisiyle edinilmekte, diğer ikisi ise temel eğitimin başlamasıyla birlikte

okullarda gerçekleştirilen bir dizi planlı ve programlı öğretim faaliyeti aracılığıyla öğrenilmektedir. Temel dil becerilerinin anlamaya yönelik olanları dinleme/izleme ve okuma, anlatmaya yönelik olanları ise konuşma ve yazmadır. Bireyin ifade edilen duygu, düşünce ve istekleri nitelikli bir biçimde anlamlandırabilmesi dinleme/izleme ve okuma becerilerinin gelişimiyle doğru orantılıdır” (Kaplan, 2021).

“Türkçe dersi, salt bilgidен ziyade ifade ve beceriye dayanan ve dinleme, okuma, konuşma, yazma temelleri üzerine kurulan bir derstir. Dolayısıyla son yıllarda ülkemizde ana dili eğitimi/öğretimiyle ilgili yapılan yenilik ve değişiklikler de gösteriyor ki dört temel beceri alanının her biri kendi içinde ve yine birbirlerine bağlı olarak göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir” (Kılıç & Erkal, 2021). Kılıç ve Erkal’ın ortaya koymuş olduğu düşünceyi Bloom taksonomisi üzerinde net bir şekilde gözükmektedir. Taksonominin amacı her bir beceriye hitap etmesi, öğrenciyi aktif hedefe taşımaya yardımcı olmasıdır. Taksonominin bağlantılı altı kolu bulunmaktadır. Bu kollar her bir önceki basamağın gerçekleşmesi sonucu ilerlemektedir. Öğretim programlarında bulunan beceri alanları içinde yukarıda söylenen üzere bir bağlantılık söz konusudur. Taksonomi ve beceri alanları birbirlerine benzemekle beraber kademeli öğrenme söz konusu olduğu söylenmektedir.

“Eğitim öğretimde temel alınan en önemli ölçüt, öğretim programlarıdır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (MEB, 2018:7) okuma becerisinin kazandırılmasına yönelik öğrencilerin;

- Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması amaçlanmıştır” (Arıcı & Taşkın, 2019).

Şekil 2 Okuma Becerisinin Diğer Dil Becerileriyle İlişkisi

Kaynak: Arici & Taşkin, 2019:188.

“Eğitim yaklaşımları, öğrenciyi bütün eğitim etkinliklerinin merkezine almakta, dil ve zihinsel becerilerini üst düzeyde geliştirmeyi amaçlamaktadır. Zihinsel becerilerin merkezinde düşünme ve sorgulama olduğunu vurgulayıp bunu şu şekilde ifade etmektedir: “Düşünme ve sorgulama, bireyin zihinsel işlem ve süreçlerini harekete geçirmekte, problem çözme, karar verme ve kavramlaştırma becerilerini geliştirmektedir. Ayrıca bilginin zihinde daha iyi işlenmesini ve yapılandırılmasını getirmektedir. Böylece öğrenmeyi öğrenme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme gibi üst düzey beceriler daha hızlı geliştirilmektedir” (Durukan & Demir, 2017).

Durukan ve Demir beceri alanları için sorgulama düşünme üzerine kurulu olduğunu söylemektedir. Bloom ve arkadaşlarının 1956 yılında ortaya koyduğu taksonominin bel kemiği de düşünme, sorgulama, analiz etme, yaratıcı ve eleştirel düşünmedir. Böylelikle öğretim programlarının beceri alanları ile taksonominin öğrenci üzerindeki hedefleri doğrudan bağlantılıdır. “Alan yazında bilişsel beceri düzeylerinin belirlenmesinde ve değerlendirilmesinde sıklıkla kullanılan ve kabul gören bir sınıflama oluşuna bağlı olarak araştırmada, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ölçüt olarak belirlenmiştir” (Kaplan, 2021).

F. MEB Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebi Metinlerin Beceri Alanı ile İlişkisi

Kelimelerin cümleye, cümlelerin paragrafa, paragrafın ise metne dönüşme süreci görülmektedir. Metin; kelimeler silsilesidir. “Metin, cümlelerden oluşan, daha yerinde bir söyleyişle cümlelerle örülen bir anlatma ve anlaşma aracıdır. Edebi metin

kendine özgü dili, gerçeklikle olan ilgisi, estetik yaşantı uyandırması, çok anlamlılığı, yazıldığı dönemi temsil etmesi, kendine özgü anlatma formlarına sahip olması gibi birçok niteliğe sahiptir” (Aktaş, 2009). Edebi metnin en önemli özelliklerinden başlıcası hayal gücü ve kurgusallıktır. Milli Eğitim bakanlığı sekizinci sınıf Türkçe ders kitabı (2019) incelendiğinde sekiz temaya rastlanılmıştır. Her tema içerisinde en az bir şiir, bir dinleme/izleme metni, bir serbest metin ve bir edebi metin bulunmaktadır. Çalışmada şiirlerin esas alınmama nedeni içerisinde barındırdığı duygulu ve coşkulu anlatımı ön plana çıkarmasıdır. Ele alınan edebi metinlerde ki erdemler (yardım severlik, paylaşımcılık, aile, sevgi, dostluk, vatan-bayrak-millet sevgisi vb.) metnin ana düşünesini oluşturmaktadır. Ön plana çıkan coşkulu anlatım, insanı şevke getiren üslup bulunmamaktadır. “Günümüzde edebiyat; tarihsel, sosyal ve kültürel olandan hareketle, dille gerçekleştirilen güzel sanat etkinliklerine ve eserlerine verilen genel addır. Burada asıl olan edebî metindir.” (Aktaş, 2009). Aktaş’ın bahsettiği üzere edebiyat, edebi metinlerin bel kemiğini oluşturmaktadır. “Mert’e (2012) göre bu metinler içerisinde temel dil becerilerinin geliştirilmesinde masalların ayrı bir yeri vardır. Çünkü edebî türler içerisinde masallar, dil zevki oluşturan, dilin en güzel örnekleri olan, en etkili türlerden biridir” (Ayhan & Arslan, 2014). Buna göre Milli Eğitim Türkçe ders kitabında incelenen edebi metinlerin masaldan oluşmaktadır.

“Edebî metinlerin zihinsel ve dilsel becerilerin gelişimi, değer öğretimi, motivasyonun sağlanması, hayal gücü ve yaratıcılığın geliştirilmesi ve bireylerin sosyalleşmesinde etkileri büyüktür. Söz konusu açılardan kendini geliştirenler gerçek hayatta karşılaştıkları problemlerin üstesinden daha kolay gelirler. Edebî metinler insanlarda dil zevki, estetik bakış ve yaşama sevinci oluşturur” (Ayhan & Arslan, 2014).

III. YÖNTEM

A. Çalışmanın Sınırlılıkları

Ortaya konan tez çalışmasının sınırlılıkları bulunmaktadır. 2019-2020 yılına ait olan MEB 8. sınıf Türkçe ders kitabıyla sınırlandırılmıştır. Aynı zamanda incelenen kitabın içerisinde sekiz tema bulunmaktadır. Bu temaların içerisinde serbest metin, şiir, dinleme/izleme metni bulunmaktadır. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı ise seçilen metinlerin yalnızca edebi metin olmasıdır.

B. Çalışmanın Veri Kaynakları

MEB Ortaokul 8. Sınıfların Türkçe Ders Kitabındaki Edebi Metinlere Ait Etkinliklerin Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirmesi adlı tezin veri kaynağı MEB Ortaokul 8. Sınıfların Türkçe Ders Kitabı'dır.

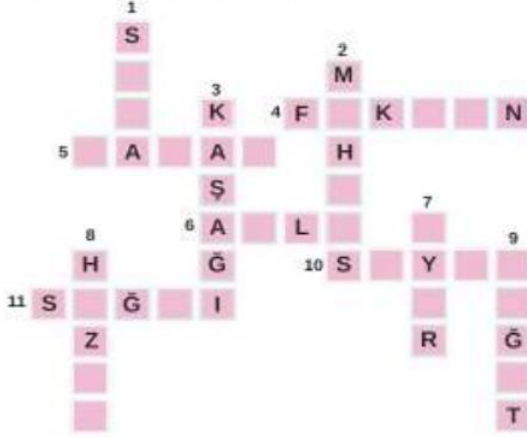
- Türkçe Ders Kitabı 1. Ünite de Bulunan “Kaşağı” Metni ve Metin Altı Soruları:

Sekizinci sınıf Türkçe ders kitabının “Erdemler” ünitesine ait olan “Kaşağı” metninde iki kardeşin arasında geçen iftirayı görmekteyiz. Çiftlik sahibi olan ailenin sayısızca atı ve onlarla ilgilenen birde seyis bulunmaktadır. Kardeşlerden büyük olanı, atları tımar etmek için kaşağıyı ailesinden habersiz alır. Fakat aleti istediği gibi kullanamayan ağabey sinirlenir ve kaşağıyı kırar. Bunu fark eden baba kızar ve kimin yaptığını sorar. Bunun üzerine büyük kardeş, küçük kardeşin yaptığına dair yalan söyler. Kardeş bir daha ahıra girmeme ve odasından çıkmama cezası alır. Aradan bir yıl geçer ve amansız hastalığa yakalanır. Ağabey kardeşinin durumuna çok üzülür ve attığı iftira dolayısıyla içi kavrulur. Suçunu itiraf edeceği ve kardeşinin mutlu olacağını düşündüğü gece kardeşi vefat eder.

1. ETKİNLİK

Anlamı verilen sözcükleri bularak numaralandırılmış yerlere yazınız.

1. Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, hol.
2. Kapatılmış, hapsedilmiş kimse.
3. Hayvanları tımar etmek için kullanılan, sacdan, dişli araç.
4. Bakır, nikel ve çinkodan oluşan gümüş görünüşünde bir alaşım.
5. Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma kap.
6. Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan, hayat.
7. Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne.
8. Hüzünlü.
9. Söğütgillerden, sulak yerlerde yetişen, yaprakları almaşık ve alt yüzleri havla örtülü büyük bir ağaç.
10. At bakıcısı.
11. Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça bölüm.

Öğrendiğiniz sözcükleri oluşturduğunuz sözlüğe ekleyiniz.

Şekil 3 Etkinlik 1

8.Sınıf Türkçe ders kitabı sayfa 20’de bulunan kaşağı metninin altın verilen metin altı soruları incelenecektir. Kaşağı metnine dair toplam sekiz etkinlik bulunmaktadır. İlk etkinlikte sözlük anlamı verilen on bir cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerin kelime karşılığının bulunması ve yanda verilen bulmacaya yerleştirilmesi istenmiştir.

Yukarıda bulunan etkinlikte kelimenin sözlük anlamı verilmiş ve kelimenin kendisinin bulunması istenmiştir. Burada taksonominin ilk aşaması olan hatırlama basamağını görmekteyiz. Bu basamakta verilen bilginin doğrudan görünce hatırlanması, sorulunca ön bellekte var olan bilginin söylenmesi beklenmektedir. Aynı zamanda bilginin ezberde olması nedeniyle ek bir öğrenme eylemi sağlamamaktadır.

2. ETKİNLİK

"Kaşağı" metninden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Hasan ve ağabeyi neler yapmaktan hoşlanmaktadır?
.....
.....
2. Hasan'ın ağabeyi, çok keskin ve sivri dişli kaşağıyı düzeltmek için ne yapmıştır?
.....
.....
3. Ağabeyi Hasan'a nasıl bir suç atmıştır? Ağabeyinin davranışını doğru buluyor musunuz?
.....
.....

23

ERDEMLER

4. Hasan'ın ağabeyi neyi itiraf etmek istemiştir? Bunu hangi duygu ağır bastığı için yapmış olabilir?
.....
.....
5. Hasan, hangi hastalığa yakalanmıştır? Yakalandığı hastalıktan kurtulabiliyor mu?
.....
.....
6. Metnin ana fikrini yazınız.
.....
.....
7. Ana fikre uygun bir atasözü yazınız.
.....
.....

Şekil 4 Etkinlik 2

Kaşağı metninin ikinci etkinliği olan "metinden hareketle soruları yanıtlayalım" cümlesi altında metin altı sorularını görmekteyiz. Bu etkinlikte birden fazla taksonomi aşamasına değinilmiştir. Toplam yedi soru bulunan etkinliğin her bir aşaması ayrı değerlendirilmelidir. İlk soruda metinden doğrudan cevabını bulabileceğimiz, öğrenciyi düşünmeye, analiz etmeye, değerlendirmeye, yaratmaya da bilgiyi içselleştirebilmeye teşvik etmemektedir. Fakat öğrencinin metni okuduktan sonra bilgiyi hatırlayabileceği bir soru tarzı olduğundan bloomtaksonomisinin hatırlama basamağını burada görülebilmektedir.

Etkinliğin ikinci kısmında “Hasan ve ağabeyi neler yapmaktan hoşlanırlar?” sorusu görülmektedir. Burada yine bir önceki soruda olduğu gibi cevabı doğrudan metnin içerisinde bulunabilecek bir soru tarzıdır. Taksonomin ilk aşamasında öğrenciden okuduğu/izlediği ve gördüğü bilginin hatırlaması beklenmektedir. Böylelikle etkinliğin ikinci sorusunda bloomtaksonomisinin hatırlama basamağına denk geldiği görülmektedir.

Etkinliğin üçüncü kısmında ise iki farklı soru görülmektedir. Soruyu iki kısma ayırıldığında “Hasan ağabeyine nasıl bir suç atmıştır?” sorusu birinci aşama olarak değerlendirilebilir. Taksonomi düşünmeye, eleştirmeye, fikrini ortaya koyma, özgünlük yaratma, bilgiyi analiz ve yaratma (uygulama) edip değerlendirmeye itip öğrencinin öz fikrini ortaya koyup bunu savunmasını istemektedir. Bu bakımdan bakıldığı zaman üçüncü sorunun ilk kısmı taksonominin öğrenciden istediği aşamaları içermediği görülmektedir. Sorunun ikinci kısmında ise “Ağabeyinin davranışını doğru buluyor musunuz?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Bu bağlamda burada öğrencinin önce metni okuması, okuduğu metinden bir sonuç çıkartıp bunu kendi fikirleri ile söylenmesi istenmiştir. Taksonominin altıncı ve son basamağı olan değerlendirme basamağı bu soruda görülmektedir. Daha öncede bahsedildiği üzere benliğine dair yorumlamalar yapıp kendi teoremini ortaya koyma ancak değerlendirme basamağında yapılmaktadır. Böylelikle öğrenciyi düşünmeye iten bu soru taksonomi ve eğitim açısından doğru ve iyi kabul edilmektedir.

Etkinliğin dördüncü aşamasında yine taksonomiye göre iki farklı soru yöneltilmiştir. İlk soruda “Hasan ağabeyine neyi itiraf etmek istemiştir?” cümlesi öğrenciyeye iletilmiştir. Taksonomin ilk aşamasında öğrenciden okuduğu/izlediği ve gördüğü bilginin hatırlaması beklenmektedir. Böylelikle etkinliğin ikinci sorusunda bloomtaksonomisinin hatırlama basamağına denk geldiği görülmektedir.

Sorunun ikinci aşamasında ise; “Bunu hangi duygu ağır bastığı için yapmış olabilir?” sorusunu görülmektedir. Burada taksonominin analiz basamağı ön plana çıkmaktadır. Analiz basamağında bu iki cümleyi görülmekte; Sonuçları tahmin etme ve çıkarımda bulunma, bilgiyi sebep-sonuç, öncelik sonralık çerçevesinde ortaya koyma. Böylelikle öğrenciden okunan metin hakkında çıkarımlarda bulunarak hangi duygunun ağır bastığını düşünmeye ve sebep- sonuç ilişkisi ile düşüncesini ortaya koymaya itmiştir.

Etkinliğin beşinci aşamasında ise birbiri ile bağlantılı iki soru yöneltilmiştir. İlk aşamada “Hasan, hangi hastalığa yakalanıyor?” sorusunu görülmektedir. Bu soru metni okuyan öğrenci tarafından ön belleğini harekete geçirebilecek nitelikte bir soru değildir. Bu durumda taksonominin üstbilişsel basamaklarında yer alabilecek niteliğe sahip değildir. Fakat bu soru, Bloomtaksonomisinin altbilişsel basamaklarının ilk aşaması olan hatırlama basamğında incelenebilmektedir. İkinci kısımda bulunan “yakalandığı hastalıktan kurtulabiliyor mu?” sorusu ise yine öğrencinin doğrudan metin içerisinde bulabileceğinden, analizlemeye, yaratmaya (uygulama) aynı zamanda da değerlendirmeye alabileceği soru tarzı değildir. Böylelikle sorunun ilk aşamasında olduğu gibi öğrenci sorunun cevabına doğrudan metnin içerisinden ulaşabilmesinden dolayı taksonominin ilk aşaması olan hatırlama basamağında incelemek mümkündür.

Etkinliğin altıncı aşamasında öğrenciden metnin ana fikrini bulması istenmiştir. Bu kısımda taksonominin son basamağı olan değerlendirme boy göstermektedir. Öğrenci metni okuyacak, analiz ve yaratma basamaklarından geçerek gerek kendi değerlerini gerek metnin değerlerini yorumlayarak beyan edecektir. Hatırlama basamağının alt kategorilerinde sonuca varma, çıkarımda bulunma, anlam çıkarma kavramlarını görmekteyiz. Böylelikle bu soru taksonominin hatırlama basamağına girmektedir.

Etkinliğin yedinci ve son sorusunda okunan metne uygun bir atasözü yazılması istenmiştir. Burada taksonominin ilk aşaması olan hatırlama basamağına yönelik bir soru olduğu görülmektedir. Hatırlama basamağında öğrencinin önceden öğrendiği ön bellekte bulunan bilgilerin hatırlanması söz konusudur. Bu aşamada da öğrenci metni okuyup var olan bilgiyle pekiştirmesi ve ardından uygun atasözü yazılması istenmiştir. Bundan dolayı etkinliğin son sorusunda öğrenciye bilgi (hatırlama) basamağından bir soru yöneltildiği görülmektedir.

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz metindeki hikâye unsurlarını belirleyiniz.

Olay:

Yer:

Zaman:

Kahramanlar:

Anlatıcı:

KAŞAğI

24

Şekil 5 Etkinlik 3

Kaşığı metninin üçüncü etkinliği olan “okuduğunuz metindeki hikâye unsurlarını belirleyiniz” cümlesi altında metin altı sorularını görölmektedir. Kutucuklar içerisinde “Olay, zaman, yer, mekân, anlatıcı, kahramanlar” sorulmaktadır. Bu etkinliği taksonomiye göre incelemek istediğimizde basamakların hiçbir aşamasında yer almadığı aşıkardır. Öğrencinin bilgiye ulaşmak için basamakları gerçekleştirmesine gerek yoktur. Önbelleği harekete geçirme ya da bilişsel basamaklara ulaştırma çabası bulunmamaktadır. Bu nedenle etkinlik üç, taksonomiye uygun değildir.

4. ETKİNLİK

Öğretmeninizin izleteceği “Kaşağı” adlı tiyatro ile okuduğunuz metni (kahramanlar, mekân, zaman, olay örgüsü yönünden) karşılaştırınız.

Benzerlikler	Farklılıklar

Şekil 6 Etkinlik 4

Kaşağı metninin dördüncü etkinliği olan “öğretmeninizin izleteceği “Kaşağı” adlı tiyatro ile okuduğunuz metni (kahramanlar, mekân, zaman, olay örgüsü yönünden) karşılaştırınız” cümlesi altında metin altı sorularını görülmektedir. Benzerlikler ve farklılıklar adı altında iki kutu verilmiş ve öğretmenin izlettiği tiyatro ile kitapta okunan Ömer SEYFETTİN’in kaşağı eserini karşılaştırılması istenmiştir. Öğrenci izlediği ile okuduğu metni arasında benzerlik ve farklılıkları bulacağından taksonominin analiz basamağında görülmektedir. Bu metin altı sorusunda öğrencinin ön belleğini harekete geçirebilecek bir unsur bulunmamaktadır. Aynı zamanda üst bilişsel alanları harekete geçirmemektedir. Fakat okuma ve izleme arasındaki benzerlik ve farklılıkları tespit edebilme açısından analiz basamağında değerlendirilmektedir.

5. ETKİNLİK

Cümlelerdeki anlam ilişkilerine göre boşluklara uygun harfleri yerleştiriniz.

A
Amaç-Sonuç Cümlesi

B
Neden-Sonuç Cümlesi

C
Koşul-Sonuç Cümlesi

1. Annem İstanbul'a gittiği için Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk.
2. Kaşağıyı aramak için penceresiz, küçük bir odaya girdim.
3. Babama söylersem Hasan da duyacak, belki beni bağışlayacaktı.
4. Boyum atın karnına varmadığı için tımar işlerini beceremiyordum.
5. Kaşağıyı benim kırdığımı söylemek için babamın yanına gitmek istedim.
6. Doğruyu söylersen bir insan iftiradan kurtulacak.

25

Şekil 7 Etkinlik 5

Kaşağı metninin beşinci etkinliği olan “Cümlelerdeki anlam ilişkilerine göre boşluklara uygun harfleri yerleştiriniz” adlı cümlesi altında metin altı sorularını görülmektedir. Bu etkinlikte amaç sonuç, neden sonuç ve koşul sonuç cümleleri boy göstermektedir. Bu bağlamda etkinlik analiz başmağına uygun olarak üretilmiştir. Analiz basamağında neden sonuç, önceki ve sonraki öğeler arasında bağlantı kurmayı içermektedir. Bundan dolayı beşinci etkinlik analiz basamağını kapsamaktadır.

6. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde geçen *isim-fiilleri (mastarları)* bulunuz. İsim-fiillerin aldığı eki örnekteki gibi gösteriniz.

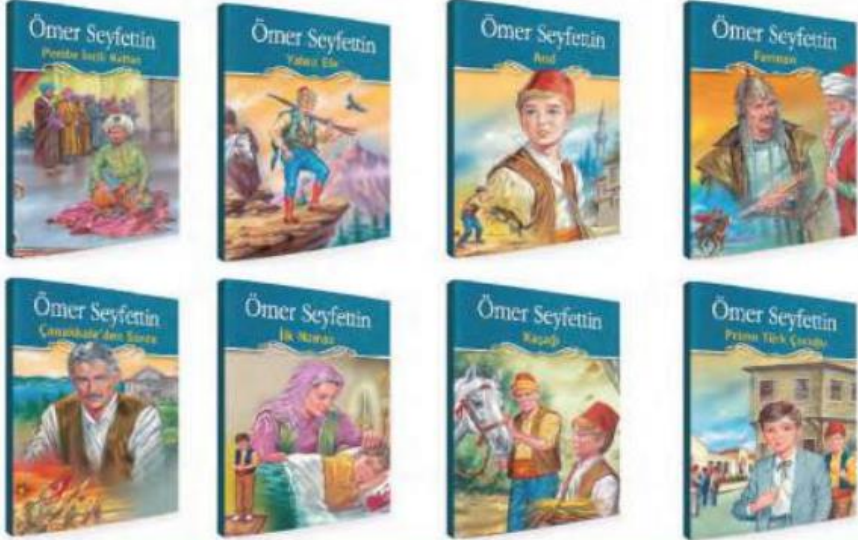
	İsim-Fiilin Aldığı Ek
Ofkemi sanki kaşağıdan <u>çıkarmak</u> istedim.	-mak
Yemliklere ot doldurmak, ahır süpürmek, gübreleri kaldırmak hoşumuza gidiyordu.	
Dadaruh'un kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşağıyı ezdim.	
Hasan, yediği tokat aklına geldikçe ağlamaya başlar.	
Ben, içimdeki zehirden azabı boşaltmak için acele ediyordum.	
Hasan'ın hasta oluşu gözümde gitmiyordu.	
Babamın dışarıya çıkmasını bekliyorlardı.	

Şekil 8 Etkinlik 6

Kaşağı metninin altıncı etkinliği olan “aşağıdaki cümlelerde geçen isim- fiilleri (masterları) bulunuz. İsim fiillerin aldığı eki örnekteki gibi gösteriniz.” adlı cümlesi altında metin altı sorularını görülmektedir. Dilbilgisi alanında toplam yedi soru ile karşılaşmaktayız. Etkinlik öğrenciden verilen cümlelerdeki masterları bulmasını ve yandaki kutucuğa yazmasını istemektedir. Bu bağlamda bakıldığı zaman ön bellekte var olan bilgileri harekete geçirip, uygun öğelerin dayandığı temeli incelemeli ve arasında bulunan ilişki bağınyı ayrıştırmalıdır. Analiz basamağında öğrenciden akıl yürütmesi istenmektedir. Böylelikle altıncı etkinliğin taksonominin analiz basamağında değerlendirilmektedir.

7. ETKİNLİK

Ömer Seyfettin'e ait kitapların kapaklarını inceleyiniz. Ömer Seyfettin'in okuduğunuz bir hikâyesini arkadaşlarınıza anlatınız.

26

Şekil 9 Etkinlik 7

Kaşağı metninin yedinci etkinliği olan “Ömer Seyfettin'e ait kitapların kapaklarını inceleyiniz. Ömer Seyfettin'in okuduğunuz bir hikayesini arkadaşlarınıza anlatınız.” metin altı sorusu görülmektedir. Bu etkinlikte öncelikle verilen sekiz adet kitabın kapaklarının incelenmesi istenmektedir. Görseller incelendikten sonra öğrenciden herhangi bir şey yapılması istenmemektedir. Sorunun ilk giriş amacı bulunmamaktadır. Öğrencilerin kitabın kapağına ve resimlerine göre okumasını yönlendirmek yerine, içeriğini anlamak amacıyla arka kapakta bulunan yazının değerlendirmesi istenebilir, ön kapakta ki resim ile arka kapakta bulunan yazının bütünlüğü hakkında konuşma yapmasına yönlendirilmesi gerekmektedir. Böylelikle

taksonominin son basamağı olan değerlendirme aşaması gerçekleştirilebilirdi. Fakat sorunun ilk bölümü taksonominin hiçbir basamağında yer almamaktadır. İkinci kısımda ise öğrenciden daha önce okumuş olduğu bir kitabı arkadaşlarına anlatılması istenmiştir. Bu bağlamda bakıldığında önbellekteki bilgileri hatırlama, analiz etme, yaratma ve değerlendirme yapılması istenmemektedir. Böylelikle yedinci etkinlik taksonomiye uygun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

8. ETKİNLİK

"Kaşığı" metninin ana fikrinden yola çıkarak bir hikâye yazınız. Hikâyenize uygun bir başlık koyunuz.

Yazdıklarınızı yazım ve noktalama kuralları yönünden gözden geçiriniz.
Yazdıklarınızdan öğretmeninizin uygun gördüklerini sınıf ve okul panosunda paylaşınız.

27

Şekil 10 Etkinlik 8

Kaşığı metninin sekizinci etkinliği olan “Kaşığı metninden yola çıkarak bir hikâye yazınız. Hikâyeye uygun bir başlık yazınız.” metin altı sorusunu görölmektedir. Bu etkinlikte öğrenciden okuduğu metinden hareketle ona benzer ya da sonuçları benzerlik gösteren özgün bir metin yazması istenmiştir. Öğrencinin özgün fikirlerini ortaya koyması, kendine ait düşüncelerini yazması, yeniden tasarı istenmesi, bir eser ortaya koymasını taksonominin son basamağı olan değerlendirme kısmında incelenmektedir. Bu doğrultuda sekizinci ve edebi metnin son etkinliğinin değerlendirme basamağında incelenmesi uygun bulunmaktadır.

2. TEMA

MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK

8.Sınıf Türkçe ders kitabının ikinci temasında “Millî mücadele ve Atatürk” temasını görmekteyiz. Bu temada “Bayrağımızın altında, Atatürk ve Müzik, Kınalı Ali'nin mektubu, Atatürk'ü gördüm, Bir Bayrak Rüzgâr bekliyor” metinlerini görölmektedir.

Sayfa 48'de bulunan Halide Edip Adıvar'ın “Bayramız Altında” adlı metni ele aldığında metin için kısaca şunlar söylenmektedir;

Uzun ömründe beş kez düşman işgaline uğramış, birçok zorluk görmüş, defalarca düşman topraklarından bayrağının altına göç etmiş Hatice Ninenin hikayesi verilmiştir. Metinde sancağına kavuşabilmek için yolda çektiği çilelere ve yaşadıklarına yer verilmiştir.

1. ETKİNLİK

Metinde geçen sözcüklerle ilgili etkinliği ipuçlarından yola çıkarak örnekteki gibi çözünüz. Sarı renkli kutucuktaki harfleri numara sırasına göre birleştirip gizli sözcüğü bulunuz.

1. ACİRMUH **M U H A C İ R**

Sözlük Anlamı: Göçmen.

Cümlem:

Yolda uzun bir muhacir kaflesine tesadüf ettik. (Ömer Seyfettin)

2. TARMU **U M A İ**

Sözlük Anlamı: İstek, dilek.

Cümlem:

.....

3. İYLİKMET **M E T İ**

Sözlük Anlamı: Değerli.

Cümlem:

.....

4. KHAL **L A L**

Sözlük Anlamı: Aynı ülkede yaşayan, aynı kültür özelliklerine sahip olan, aynı uyruktaki insan topluluğu.

Cümlem:

.....

5. LUKOĞNLU **L U K O Ğ N L U**

Sözlük Anlamı: İnsanların bilgi, görgü ve hoşgörü bakımından gereği kadar gelişmiş olma durumu, yetkinlik, kemal.

Cümlem:

.....

6. ADBNİAR **A R İ**

Sözlük Anlamı: Bir geminin hangi devlete ait olduğunu gösteren bayrak.

Cümlem:

.....

7. TİMÜ **U M**

Sözlük Anlamı: Umut.

Cümlem:

.....

8. ZANYİ **İ**

Sözlük Anlamı: Zarar.

Cümlem:

.....

9. ELEÖSK **K**

Sözlük Anlamı: Ayakkabı tabanı, bavul, çanta yapımında kullanılan, büyükbaş hayvanların işlenmiş derisi.

Cümlem:

.....

10. KINTIYI **Y İ**

Sözlük Anlamı: Yıkılan bir şeyin parçaları, kalıntıları, enkaz.

Cümlem:

.....

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
C

Öğrendiğiniz sözcükleri oluşturduğunuz sözlüğe ekleyiniz.

Şekil 11 Etkinlik 1

Metinde yedi metin altı sorusu bulunmaktadır. İlk etkinliğe baktığımızda karışık verilen harfler görülmektedir. Öğrenciden bu harfleri sıraya koyması ve anlamlı kelime çıkartması istenmiştir. Bu bağlamda öğrencinin ön belleğini harekete geçirecek bir eylem bulunmamaktadır. Karışık verilen harfler sıraya konacak, anlamlı bir kelime oluşturulacaktır. Üstelik bu kelimeler metnin içinde yer almaktadır. Öğrenilen kelimelerin ancak hafızaya alınmasının ardından hatırlama basamağı gerçekleşmektedir. Hatırlanılan bilginin öğrenci tarafından işlenmesi ve doğru yerde kullanılması beklenmektedir. Böylelikle bu soruyu Bloomtaksonomisinin uygulama basamağında incelemek mümkündür.

2. ETKİNLİK

"Bayrağımızın Altında" metninden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Yazar, Hatice Nine'yi niçin unutamıyor olabilir?
.....
.....
2. Hatice Nine "bayrak sevgisi" uğruna nelere katlanmıştır?
.....
.....
3. Hatice Nine, bayrak sevgisini hangi sözleriyle dile getiriyor?
.....
.....
4. Hatice Nine için yaşamda önemli olan nedir?
.....
.....
5. Okuduklarınızdan yola çıkarak "bayrak sevgisi" ile "güven duygusu" arasında nasıl bir ilişki kuruyorsunuz? Açıklayınız.
.....
.....
6. Okuduğunuz metinden çıkardığınız sonuç nedir?
.....
.....

Şekil 12 Etkinlik 2

Bayrağımız metninin ikinci etkinliğinde altı farklı soru görülmektedir. Birinci soruda "Yazar, Hatice Nine'yi niçin unutamıyor? Cümlesini ile karşılaşılmıştır. Öğrenciye yöneltilen bu soru metnin içerisinde doğrudan bulunabilen, öğrenciyi düşünmeye yöneltmeyen soru tarzıdır. Bu nedenle taksonomide bu soruyu yerleştirebilecek alanın yalnızca hatırlama basamağı olduğu görülmektedir.

Etkinliğin ikinci kısmında "Hatice Nine "bayrak sevgisi uğruna nelere katlanmıştır" sorusunu görülmektedir. Hatice ninenin bayrak sevgisini öğrenci kendi duyguları ile anlatmak yerine metinden doğrudan bulup, yorumlamadan söyleyeceği için taksonomi çerçevesinde incelenmelidir. Bu bağlamda ikinci etkinliğin ikinci sorusu okunan bilginin hatırlanması nedeni ile Bloomtaksonomisinin ilk aşaması olan bilgi/hatırlama basamağında incelenebilmektedir.

İkinci etkinliğin üçüncü sorusunda "Hatice Nine, bayrak sevgisini hangi sözleriyle dile getiriyor?" cümlesini görülmektedir. Sorunun cevabını metne dönüp direkt olarak okuyup etkinliğin ilgi kısmına yazmak mümkün. Çünkü öğrenciden fikri istenmek yerine cümleyi doğrudan yazabileceği açıklık bırakılmıştır. Üstbilişsel süreçleri yerine getirmeye uygun olmayan bir soru tarzıdır. Fakat altbilişsel süreçler kapsamında incelendiğinde Bloomtaksonomisinin ilk aşaması olan hatırlama/bilgi basamağında incelemek mümkündür.

Dördüncü soruda “Hatice Nine için yaşamda önemli olan nedir?” cümlesini görülmektedir. Metin okunduğunda Hatice Nine için önemli unsurlar şöyle sıralanabilir: bayrak, vatan, vatan aşkı, millet duygusu vb. Böylelikle öğrencinin bilgilerini harekete geçirmesine vesile olmadığı görülmektedir. Böylelikle bu sorunun öğrencinin üstbilşsel süreçleri yerine getirmesine teşvik etmediği, altilişsel süreçlerden ise ikinci aşama olan kavrama basamağına hitap ettiği görülmektedir.

İkinci etkinliğin beşinci sorusunda “okuduklarınızdan yola çıkarak “bayrak sevgisi” ile “güven duygusu” arasında nasıl bir ilişki kuruyorsunuz” cümlesini görülmektedir. Etkinliğin ilk dört sorusunu taksonomide değerlendirememişken, beşinci soru doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir. Öğrenciden verilen kavramlar üzerinde düşünmesi ve iki kavram arasındaki benzerliklerin bulunması istenmiş, bunun üzerinden de ilişki bağlantısının ortaya konmasını sağlamıştır. Böylelikle öğrenci önce verilen kavramdaki bilgilerini hatırlayacak ardında da düşüncelerini ifade edecektir. Bir sonraki aşamada da iki anlama arasında ilişki kurması sağlanacaktır. Bundan dolayı bu soru taksonominin hem hatırlama hem analiz hem de yaratma basamağında incelemek mümkündür.

Etkinliğin altıncı ve son sorusunda “okuduğunuz metinden çıkardığınız sonuç nedir?” cümlesini” görülmektedir. Bilgileri harekete geçiren aynı zamanda düşünce ve yorumlarını ortaya koymasını sağlayan soruları taksonominin son basamağı olan “değerlendirmede” görülmektedir. Böylelikle altıncı soru değerlendirme basamağında incelenmesi uygun olduğu anlaşılmıştır.

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz metnin hikâye haritasını çıkarınız.

Kahramanlar: Başkahramanın Kişilik Özellikleri: Başkahramanın Fiziksel Özellikleri:	Olayın Geçtiği Yer: Olayın Geçtiği Zaman:
Olay:	

49

Şekil 13 Etkinlik 3

Temanın üçüncü etkinliği olan “okuduğunuz metnin hikâye haritasını çıkarınız.” soru ile devam edilmektedir. Bu etkinlik haritasında öğrenciden “kahramanlar, kahramanın kişilik özellikleri, baş kahramanın fiziksel özellikleri, olayın geçtiği yer, olayın geçtiği zaman ve olay” sorularına cevap vermesi beklenmektedir. Bu bağlamda baktığımız zaman, kahramanın kişilik özellikleri doğrudan metinden bulunarak cevap verilebilir. Öğrenciden verilmeyeni istemek yerine verileni bulması ve uygun boşluğa yerleşmesi istenmiştir. Aynı zamanda resimli bir metin olması dolayısıyla kahramanların fiziksel özelliklerini öğrenci gözünde canlandırıp tasvir etmek yerine yine fotoğraftan bakarak yazabilir. Olayın geçtiği yer ve zaman kutucuklarına gelirse metnin içinde zaman ve mekân kavramı doğrudan verilmiştir. Böylelikle üçüncü etkinliğin içerisinde yer alan altı sorunun öğrencinin üstbilişsel bilgilerini harekete geçirmede görülmektedir. Öğrenciden öğrendiği bilgileri uygun boşluklara yerleştirmesi beklenen bu etkinliğin Bloomtaksonomisinin uygulama basamağına yerleştirmek ve burada incelemek mümkündür.

MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK

4. ETKİNLİK

"Bayrağımızın Altında" adlı metinden "örneklendirme, benzetme ve karşılaştırma" cümlelerini bu-
lularak örnekteki gibi yazınız.

Birdenbire buruşuk yüzü üzerinden bir gözyaşı seli aktı.

Abartma

Örneklendirme

Benzetme

Karşılaştırma

Şekil 14 Etkinlik 4

İkinci temanın üçüncü etkinliğinde öğrenciden metinde verilen cümlelerden söz sanatlarına karşılık gelebilecek cümleyi bulması ve yazması istenmiştir. Metin okunacak ve ardından bilgi hatırlanarak etkinliğe yazılacaktır. Böylelikle öğrenci ön bellekteki bilgileri harekete geçirecektir. Bu aşamalar taksonominin ilk basamağı olan bilgi (hatırlama) basamağına denk gelmektedir.

5. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde geçen zarf-fiilleri (bağ-fiil) bulunuz. Zarf-fiillerin aldığı eki örnekteki gibi karşılanna yazınız.

	Zarf-Fiilin Aldığı Ek
Ortalık ağarıyor, hâlâ kadınlar <u>gelip</u> gidiyor.	-ip
Hâlâ birbirimizin boynuna sarılıp koklaşıyoruz.	
Yerini yurdunu kaybedince Hatice Nine endişelenmedi.	
Evvelsi gün ümidi kesince bir tek oğlumu aldım, bizim bayrağa kaçtım.	
Sürüne sürüne size kaçmaya karar verdim.	
Her gün buradan kaçıp size gelmek istiyordum.	
Oğlum, askerlerden bir eşek alarak beni buraya getirdi.	
Giderken döndü ve sıkı sıkı bir daha boynuma sarıldı.	

Şekil 15 Etkinlik 5

Beşinci etkinlikte öğrenciye yöneltilen soru “aşağıdaki cümlelerde geçen zarf-fiilleri (bağ fiil) bulunuz. Zarf fiillerim aldığı eki örnekteki gibi karşılanna yazınız.” şeklindedir. Etkinlikte sekiz soru bulunmamaktadır. Cümlelerdeki zarf fiillerin bulunması ve kutucuğa yazılması istenmiştir. Bu bağlamda beşinci etkinlik taksonominin önce bilgi (hatırlama) ardından da analiz basamağında değerlendirilmektedir.

6. ETKİNLİK

“Bayrak bir milletin özgürlük alametidir. Düşmanın da olsa hürmet lazımdır.” (Mustafa Kemal ATATÜRK) sözünden anladıklarınızı ifade eden bir konuşma yapınız.

50

Şekil 16 Etkinlik 6

İkinci ünitenin altıncı etkinliğinde öğrenciden “Bayrak bir milletin özgürlük alametidir. Düşmanın da olsa hürmet lazımdır.” (Mustafa Kemal ATATÜRK) sözünden anladığıyla bir konuşma yapması istenmiştir. Öğrenciden düşündüklerini ifade etmesi istenmesi, bir konu hakkında konuşma yapması istenmesi taksonominin değerlendirme basamağında gerçekleşmektedir. Bu bağlamda altıncı etkinlik değerlendirme (yeniden yaratma) basamağına girmektedir.

7. ETKİNLİK

Aşağıdaki temalardan istediğinizi seçerek bir şiir yazınız. Şiirize uygun bir başlık koyunuz.

Bayrak

Özgürlük

Milli Mücadele

Cesaret

Fedakârlık

Vatanseverlik

Gazilik

Şehitlik

Blank lined area for writing a poem.

Beğenilen şiirleri sınıf ve okul panosunda sergileyiniz.

Gelecek Derse Hazırlık

Atatürk'ün Türk dili üzerine yaptığı çalışmaları araştırınız.

Şekil 17 Etkinlik 7

İkinci ünitenin son etkinliğinde öğrenciden verilen temalar üzerinden bir metin yazılması istenmiştir. Ana başlıklar “bayrak, özgürlük, milli mücadele, cesaret, fedakârlık, vatanseverlik, gazilik, şehitlik” olan şiirde vatan sevgisini öne çıkaran kavramları görülmektedir. Şiir yazıldıktan sonra birde başlık koyulması beklenmektedir. Öğrencinin kendi fikirlerini ortaya koyması, düşüncelerini belirtmesi, bir eser çıkarması taksonominin yaratma basamağında verilmektedir. Böylelikle ikinci ünitenin son etkinliği yaratma basamağına girmektedir.

3. TEMA

BİLİM VE TEKNOLOJİ TEMASI

Türkçe ders kitabının üçüncü teması olan “Bilim ve Teknoloji” sayfa 78’de başlamaktadır. Burada “gündelik hayatımızda E-hastalıklar, Simit ve Peynirle Bilim İnsanı Öyküleri, Parktaki Bilim, Uzay Giysileri (dinleme-izleme), Eski Çağlardan Beri Dişlerimize Çok İyi Baktık (Serbest Okuma Metni) bir dinleme, bir serbest metin olmak üzere toplam beş metin görülmektedir.

4. TEMA

BİREY VE TOPLUM

Türkçe ders kitabının dördüncü teması olan “Birey ve Toplum” sayfa 115’te başlamaktadır. Burada “Kaldırımlar, Portakal, Dilimiz Kuşatma Altında, Karanlığın Rengi Beyaz, Masal Ağacı” adı altında bir şiir, bir dinleme-izleme ve bir serbest metin olmak üzere toplam beş metin bulunmaktadır.

Birey ve toplum temasından “Portakal” metnini incelenecektir. Metinde kalabalık bir aileye mensup olan başkahramanı görülmektedir. Köy hayatında yetişen kahraman dedesinin istemesiyle okuma hayatına il yatılı mektepte başlamaktadır. Kalabalık ailede yaşaması nedeniyle yemek konusunda azlıktan yakınan karakter, okulda daha önce yemeği kadar yemek yemekten mutluluk duymaktadır. Günlerden bir gün yemekte portakal meyvesi çıkmış ve kahraman bu meyveyle ilk kez tanışmıştır. Tadını ve kokusunu beğenmesi üzerine okul bitiminde ailesinin yanına da götürmüştür. Annesi ve kardeşi de meyveyi çok beğenmiş ve yemişler. Başkahraman okuyucularla böylesine bir anı anlatımı ile yaklaşmaktadır.

1. ETKİNLİK

Metinde geçen bazı sözcüklerin ve sözcük gruplarının harfleri karışık olarak verilmiştir. Bu harflerden, anlamı verilen sözcükleri oluşturup uygun cümlelerde kullanınız.

Amca.	i m e m	Sınav.	t i i m h a n
Cümlem		Cümlem	
Utandırmak.	c u p h a m m e k e t	Yetişme, erişme, büyüme.	m e k y e t i k l e ş
Cümlem		Cümlem	
Sürmeyi sürüp kapamak.	m e k s ü r l e m e	Büyükanne, nine.	b e e
Cümlem		Cümlem	
Ekmeleyle doymak gerektiğinde, ekmeğe katılan peynir, zeytin, helva gibi yiyecek.	t k i a k	İçi yumuşak bir madde ile doldurularak dikilen, oturmayaya, yaslanmaya yarar şilte.	i n d e m r
Cümlem		Cümlem	

Öğrendiğiniz sözcük ve sözcük gruplarını oluşturduğunuz sözlüğe ekleyiniz.

125

Şekil 18 Etkinlik 1

Bu temada bulunan eserlerden “Portakal” adlı metni incelenecektir. Sayfa 128’de bulunan metnin 7 metin altı sorusu bulunmaktadır.

2. ETKİNLİK

"Portakal" metninden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Yazarın aile ortamı nasıldır? Kendi aile ortamınızla karşılaştırınız.
2. Yazarın yatılı okula gitmesine kim karar veriyor? Niçin?
3. Yazar yatılı okulda en çok neye şaşırıyor?
4. Yazarın ilk defa yatılı okulda gördüğü yiyecek hangisidir? Yazar bu yiyeceğin tadını beğeniyor mu?
5. Yazar ne zaman köyüne gidiyor? Giderken annesine ve kardeşine ne götürüyor?
6. "Şimdi ne vakit portakal yesem elimi yıkamam, bir süre koklarım. Elifi koklar gibi, anamı koklar gibi koklarım." sözlerinde yazarda ağır basan duygu nedir?

Şekil 19 Etkinlik 2

İkinci etkinlikte birbirinden farklı sorular görülmektedir. "Portakal metninden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız" cümlesi adı altında öğrenciye 6 soru yöneltilmektedir. Taksonomiye göre her soruyu incelemek gerekirse;

Birinci soruda "yazarın aile ortamı nasıldır? Kendi aile ortamınızla karşılaştırınız" cümlesi görülmektedir. Sorunun ilk kısmında aile ortamı direkt olarak metin içinde bulunabildiğinden ve resimlerle bu çok net gösterildiğinden öğrencinin yalnızca okuduğu bilginin hatırlanması beklenmektedir. Böylelikle bu soruyu altbilişsel süreçlerin ilk aşaması olan hatırlama basamağında incelemek mümkündür. İkinci kısmında ise kendi aile ortamı ile kıyaslanması istenmiştir. Bu bağlamda öğrenci metnin aile kavramını ve ilişkisini okuyacak ardından kendi aile bağını gözlemleyip analizleyecektir. Bundan dolayı ikinci etkinliğin ilk sorusu taksonominin analiz basamağına eşdeğer olduğu anlaşılmaktadır.

Etkinliğin ikinci sorusunda öğrenciye "yazarın yatılı okula gitmesine kim karar veriyor? Niçin?" cümlesi görülmektedir. Metnin içerisinde yazarın yatılı okula gitmesini isteyen kişinin dedesi olduğunu ikinci paragrafta bahsedilmiştir. Öğrenci bu sorunun cevabı taksonominin basamaklarını uygulamadan, bilgiyi hatırlama yoluna gitmektedir. Altbilişsel sürecin ilk aşamasında öğrenciden öğretilen bilginin hatırlanması beklenmektedir. Böylelikle bu soruyu Bloomtaksonomisinin bilgi/hatırlama basamağında incelemek mümkündür.

Etkinliğin üçüncü sorusunda "yazar en çok neye şaşırıyor" cümlesini görülmektedir. Metnin ana nesnesi olan portakala şaşırmaktadır. Öğrenci bu cevabı taksonominin üstbilişsel basamaklarının gerçekleşmesine fırsat vermeden okuduğu

ilk esnada bulabilir. Bundan dolayı etkinliğin üçüncü sorusunu taksonominin altbilişsel basamağının ilk aşaması olan hatırlama/bilgi basamağında incelemek mümkündür.

Etkinliğin dördüncü sorusunda “yazarın ilk defa gördüğü yiyecek nedir? Yazar bu yiyeceği beğeniyor mu?” cümlesini görülmektedir. Metnin içerisinde yazar ana baş kahramandır. Yazarın ilk defa yediği yiyecek metnin adından da anlaşılacağı gibi portakaldır. Bu bağlamda dördüncü soruda yöneltilen iki aşamada da metnin içerisinden okunduğu taktirde doğrudan bulunabilecek cevaplardır. Bu yüzden dördüncü soru taksonominin aşamalı basamaklarından bilgi/hatırlama basamağına denk gelmektedir.

Etkinliğin beşinci sorusunda “yazar ne zaman köyüne dönüyor? Giderken annesine ve kardeşine ne götürüyor” cümlesini görmekteyiz. Üçüncü, dördüncü ve beşinci soruların doğrudan cevabı metnin başlığı olan portakala çıkmaktadır. Öğrenciyi düşündürmeye itmeyen, ön bilgilerini harekete geçirmeyen ve metnin içerisinden doğrudan bulunan cevaplar verilmektedir. Bundan dolayı beşinci soruda taksonomiye uygun değildir.

Etkinliğin altıncı ve son sorusu olan “şimdi ne vakit portakal yesem elimi yıkamam, bir süre koklarım. Elif’i koklar gibi, anamı koklar gibi koklarım cümlesinde ağır basan duygu nedir?” cümlesini görülmektedir. Bu soruda taksonominin ikinci basamağı olan anlama basamağı görülmektedir. Bu basamakta ise hatırladığı ve öğrendiği bilgiyi içselleştirmesi, kendinde uygulaması ya da mal etmesi, verilen soruyu sorgulaması ve onun üzerinde yoruma kavuşturması ve cevabı ifade etmesi beklenmektedir. Tıpkı öğrencinin metni okuyup bir kavram olan duyguya varmasını istemek gibi.

3. ETKİNLİK

"Portakal" metnini özetleyiniz.

Şekil 20 Etkinlik 3

Portakal metninin üçüncü etkinliğini görülmektedir. Bu etkinlikte öğrenciden okunan metnin özetlenmesi istenmektedir. Metnin özetlenmesi taksonominin son basamağı olan değerlendirme aşamasında görülmektedir.

4. ETKİNLİK

Okuduğunuz metne farklı başlıklar belirleyiniz.

Şekil 21 Etkinlik 4

Portakal metninin dördüncü etkinliğinde öğrenciden okunan metne farklı başlıklar bulması istenmiştir. Öğrencinin okuduğu metne başlık bulması ve ona uygun yeni başlık yaratması taksonominin yaratma basamağında gerçekleşmektedir. Böylelikle dördüncü etkinlik yaratma basamağına uygun kabul edilmektedir.

5. ETKİNLİK

Aşağıdaki günlükleri okuyunuz. Okuduğunuz günlüklere yönelik sorular oluşturup arkadaşlarınıza sorunuz.

Pazartesi, 23 Şubat 1920

Dün gece Ömer³ bizdeydi, mektepte hastalanmış. Anneme: "Hanım teyze, Canip gibi ben de sıtmaya tutuldum galiba, başım ağrıyor!" diye şikâyet etti; annem: "Ah evlâdim, mevsim kış, sokaklarda geç kalıyorsun, kendini üşütüyorsun, dur sana ihlamur kaynatayim. İç, erkence yat!" dedi. Ömer hakikaten hasta... Bize geldikçe geç vakte kadar kahkahalarla oturur, konuşurduk. Bu gece mütemadiyen "Başım, başım çok ağrıyor!"dan başka bir şey söylemedi. ihlamuru içti, ilacını aldı; hemen yattı. Bu sabah erkenden o evine gitti, ben İstanbul'a işime indim. Geç vakit döndüm, kendisine uğradım. Yatağını sobalı odasına sürüklemiş, yatmıştı: "Nasılın?" dedim. "Aman başım... Sanki çatlayacak... Ne oluyorum bilmiyorum!" diye cevap verdi. Beraber bize gitmemizi teklif etti. "Yolda üşürüm de daha fazla hastalanırım!" diye reddetti.

Ali Canip YÖNTEM

Çarşamba, 25 Şubat 1920

Annemle beraber erkence Ömer'e gittik. Hastalığından korkuyor. Fazla heyecan gösteriyor. Teselli ettim. İstanbul'a inmek mecburiyetindeydim. Vapurda Doktor Tevfik Rüştlü'ye rast geldim. Hâlini anlattım. Geç vakit döndü. Gazete getirmiştim. Okudu. Havadan sudan konuştuk. Öyle sanıyorum ki hastalığı ehemmiyetli bir şey değil. Bir iki güne kadar geçecek. Fakat kendisinde heyecanlanma fazla.

Ali Canip YÖNTEM

1.

2.

3.

4.

5.

1. Ömer Seyfettin

127

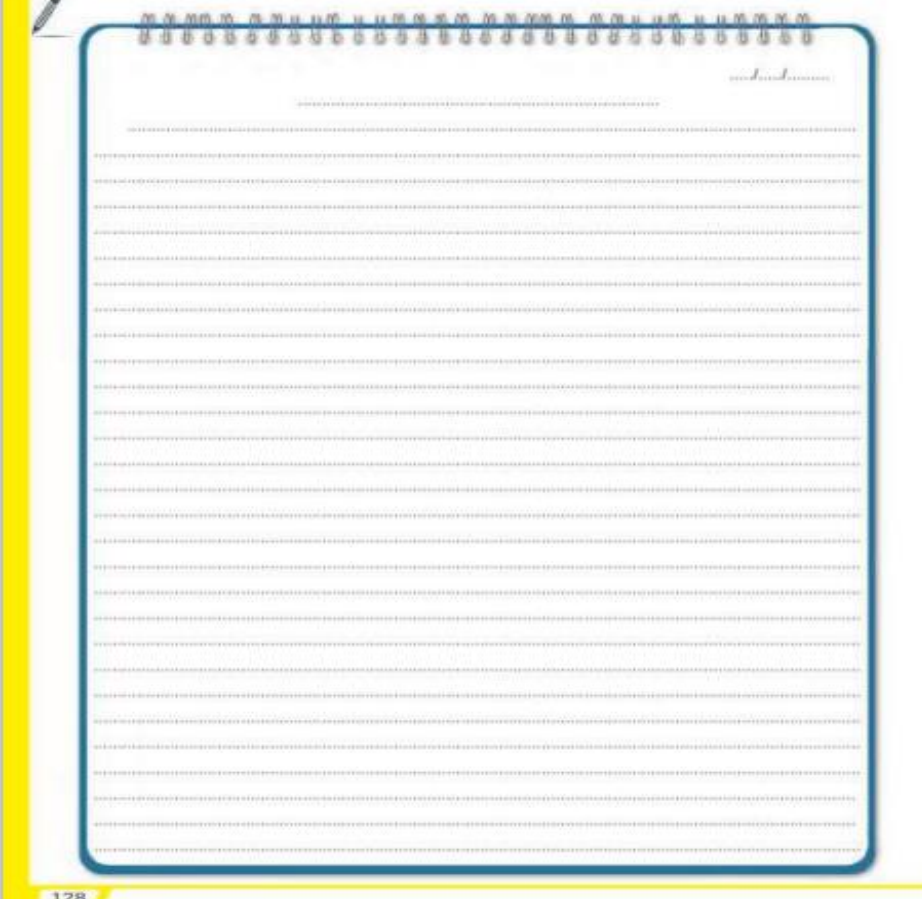
Şekil 22 Etkinlik 5

Portakal metninin beşinci etkinliği görülmektedir. Bu etkinlikte Ali Canip YÖNTEM'den iki farklı günlük yazısı verilmiştir. Öğrenciden verilen günlük yazısını okumasını ve okuduğu yazıya uygun beş soru yazması istenmiştir. Yeniden ortaya bir şeyler koyma, üretme, ya da verileni özgün devam ettirmeyi bizler taksonominin yaratma basamağında görülmektedir. Bu bağlamda bakıldığında öğrencinin soru oluşturması ve bu soruları arkadaşına yöneltip cevap alma eyleminin yaratma basamağına uygun olduğu anlaşılmaktadır.

BİREY VE TOPLUM

6. ETKİNLİK

a) Günlük yaşamınızda edindiğiniz izlenimleri, bu izlenimlerin yarattığı duygu ve düşüncelerinizi anlatan bir yazı yazınız.

128

Şekil 23 Etkinlik 6a

Portakal metninin altıncı etkinliğinde “günlük yaşamınızda edindiğiniz izlenimleri, bu izlenimlerin yarattığı duygu ve düşünceleri anlatan bir yazı yazınız” cümlesini görülmektedir. Öğrenciden günlük hayatında yaşamış olduğu gerçeklik ile okuduğu metnin bağdaştırması istenmiştir. Bu bağlamda altıncı etkinlik taksonominin sentez basamağına uygun olduğu anlaşılmaktadır.

b) Yazdığınız günlüğe göre aşağıdaki formu doldurunuz.

Yazma Becerisi Öz Değerlendirme Formu

	Evete	Kısmen	Hayır
Yazımı anlamlı ve kuralı cümlelerle yazdım.			
Yazımı zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özyeşerler kullandım.			
Yazımda yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullandım.			
Yazarken noktalama işaretlerini doğru kullandım.			
Yazımda olayları oluş sırasına göre yazdım.			
Yazıma uygun başlık belirledim.			

Şekil 24 Etkinlik 6b

Altıncı etkinliğin b kısmında öğrenciden oluşturduğu metnin değerlendirmesi istenmiştir. Öz değerlendirme formunun taksonomi ile ilgili olmayıp, kendini geliştirmek amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Böylelikle sorunun taksonomiye uygun olmadığı anlaşılmaktadır.

7. ETKİNLİK

Metinden alınan aşağıdaki cümlelerde, koyu yazılan sözcük ya da sözcük gruplarının cümlelerin hangi ögesi olduğunu bulunuz. Uygun kutucuğu işaretleyiniz.

	Yüklem	Özne	Nesne	Yer Tamlayıcısı	Zarf Tamlayıcısı
<i>Her yerde</i> öğrenci var.				X	
Portakalların hepsini yedirdi <i>annem</i> .					
<i>İlkokul bitince</i> dedem babamı yanına çağırdı.					
Ben <i>böyle bir şey</i> görmemişim.					
Derslerden kalırsam beni okuldan <i>atarlarmış</i> .					
Bir gün <i>yemekte</i> bir şey verdiler.					
<i>Dönem boyunca</i> hiç gitmedim köye.					
Giderken anama <i>portakal</i> götürdüm.					
Ne vakit portakal yesem elimi <i>yıkamam</i> .					

Şekil 25 Etkinlik 7

Portakal metninin yedinci etkinliğinde dokuz cümle görmekteyiz. Verilen cümleleri sözcük grubuna karşılık gelen öge ile eşleştirmesi istenmektedir. Bilgiyi hatırlama ön belleği harekete geçirmeyi görmekteyiz. Bu anlamda bakıldığında taksonominin hatırlama basamağının gerçekleştiği söylenebilir.

5. TEMA

ZAMAN VE MEKAN

Türkçe ders kitabındaki 5. Temaya ait “Eşref saat adlı okuma metni, Türkiye adlı şiir, Peribacaları adlı okuma metni, Robinson Crusie adlı dinleme/izleme metni ve İstanbul’la Hasbihal adlı şiir” olmak üzere üç metin ve iki şiir görülmektedir.

Beşinci tema içerisinde bulunan eserlerden Yaşar Kemal Beyatlı’dan “Peri Bacaları” adlı metni incelenecektir. Metin altında toplam yedi etkinlik ile karşılaşılmaktadır. Metinde köylü bir halkın yaşamından bahsedilmektedir. İnsanlar hiçbir şeyden korkmazlar, yalnız ölümden korkmuş. Bir gün bir ordu belirmiş köylerinde kimse gidip varamamış oraya korkudan. Fakat cesaretli bir çoban gidip bakmış ki tüm ordu taş kesilmiş oracıkta. O günden sonra köylüler sevinçten hep eğlenmişler.

ZAMAN VE MEKÂN

1. ETKİNLİK

Anlamı verilen sözcük ve sözcük gruplarını bulunuz. Boşluklara uygun harfleri yerleştiriniz.

K O _ _ K : Vadi.

T _ _ İ _ _ E D _ _ M _ _ K : Karşısındakinin saldırısına karşı uyanık durma.

K _ R _ U _ _ : Koyu kül rengi, kurşun rengi.

G _ _ N _ T : Kuvars, feldspat, ortoklaz ve mika minerallerinden birleşmiş türlü renkte, billursu, çok sert bir kayaç türü.

H _ _ İ : Bir sıvıyı ağız dar bir kaba aktarmak için kullanılan koni biçimindeki araç.

V _ V _ Y _ _ : Çıglık.

T _ Y : Ziyafet.

Öğrendiğiniz sözcükleri oluşturduğunuz sözlüğe ekleyiniz.

Şekil 26 Etkinlik 1

Peribacaları adlı metnin ilk etkinliğinde öğrenciye “anlamı verilen sözcük ve sözcük gruplarını bulunuz. Boşluklara uygun harfleri yerleştiriniz.” cümlesi verilmiştir. Etkinlikte eksik verilen kelimeler metnin içerisinde verilmiş ve bulunması istenmiştir. Öğrenci öncelikle yanda verilen cümleyi okuyacak ve eksik harflerle verilen kelimeyi tahmin ederek tamamlayacaktır. Böylelikle bu etkinlik taksonominin üstbilişsel basamaklarını harekete geçirmekte aracı olmadığı

görülmüştür. Bundan dolayı birinci etkinlik altbilişsel süreçlerden bilgi basamağına ait olduğu görülmektedir.

2. ETKİNLİK

"Peri Bacaları" metni ile ilgili sorular oluşturup yanıtlarını yazınız. Hazırladığınız soruları arkadaşlarınıza yöneltiniz.

Soru:

Soru:

Cevap:

Cevap:

Soru:

Soru:

Cevap:

Cevap:

164

Şekil 27 Etkinlik 2

Sayfa 164'te bulunan ikinci etkinlikte kutucuklar görülmektedir. Öğrenciye "Peri Bacaları" metni ile ilgili sorular oluşturup yanıtlarını yazınız. Hazırladığınız soruları arkadaşlarınıza yöneltiniz." Cümlesi yöneltilmiştir. Bu aşamada öğrenci metni okuyacak ve sorular hazırlayacaktır. Hazırladığı soruları sınıf arkadaşlarına yöneltilip ilgili sorunun cevabı verilen kutucuğa yazılacaktır.

Anlama basamağında öğrenciden olgunun neden, niçin, nasıl olduğunu ya da bir kavramın ne olduğunun gerekçe gösterilerek açıklaması istenmektedir. Böylelikle etkinliğin soruya cevap verme aşaması anlama basamağında incelenmektedir. Soruyu hazırlama kısmına bakıldığında ise, öncelikle metin okunacak, içerisinden çıkarımlar yapılacak ve ardından uygun problem yaratılacaktır. Bu bağlamda ise sorunun ilk kısmında analiz basamağı görülmektedir. Sonuç olarak ikinci etkinlik taksonominin analiz ve anlama basamağını harekete geçirmede etken olduğu için taksonomiye uygun olduğu anlaşılmaktadır.

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz metinde geçen öznel ve nesnel ifadeleri yazınız.

Öznel İfadeler	Nesnel İfadeler

Şekil 28 Etkinlik 3

Sayfa 165’te bulunan üçüncü etkinlikte iki kutucuk görülmektedir. Bu etkinlikte öğrenciye “okuduğunuz metinde geçen öznel ve nesnel ifadeleri yazınız.” Cümlesini yneltiymiŐtir. Okunan metnin içerisindeki cümleler analiz edilerek öznel ve nesnel cümle ayrımı yaparak uygun kutucuğa yerleştirilmesi istenmektedir. Bu bağlamda bakıldığında öğrencinin daha öncesinde öđrenmiŐ olduğu bilgiyi bu etkinlikte harekete geçirmesi beklenmektedir. Bütünden parçaya devam edilmesi gereken bu etkinlik taksonominin analiz basamağına uygun olduğu görülmüştür.

4. ETKİNLİK

a) Bir ülkenin doğal güzelliklerinin turizme katkısı hakkındaki düşüncelerinizi konuşma stratejilerinden (empati kurma, tartışma...) istediğinizi kullanarak anlatınız.

b) Konuşmanızı aşağıdaki formu doldurarak değerlendiriniz.

Sözlü Sunum Becerisi Öz Değerlendirme Formu

	Evet	Kısmen	Hayır
Konuşmama uygun ifadelerle başladım.			
Konuşmamda "oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak" gibi uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullandım.			
Empati kurma, tartışma, katılımlı, eleştirel konuşma gibi konuşma stratejilerini uyguladım.			
Beden dilimi etkili bir şekilde kullandım.			
Konuşmamda yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullandım.			
Sözcükleri anlamlarına uygun kullandım.			
Konuşmamı uygun ifadelerle bitirdim.			

165

Şekil 29 Etkinlik 4

Peri Bacaları metninin dördüncü etkinliğini görülmektedir. Bu etkinlikte öğrenciye iki aşamalı soru yöneltilmiştir. İlk soru "bir ülkenin doğal güzelliklerinin turizme katkısı hakkındaki düşüncelerinizi konuşma stratejilerinden (empati kurma, tartışma...) istediğinizi kullanarak anlatınız" şeklindedir. Burada öğrenciden öncelikle doğal güzellikleri kafasında tartması ve ardından turizm ile bağdaştırıp katkısını bulmasını isteyerek bir konuşma yapması beklenmektedir. Böylelikle öğrencinin kendi fikirleri ve düşüncelerini ifade etmesi, bir düzen içinde konuşma yapması ya da yazması istenmesi, tarihlerin ve olayların bilinmesi, konu alanına özgü bilgiye sahip olunması etkenlerinden taksonominin ilk basamağı olan hatırlama basamağı ile eşleşmektedir. Aynı zamanda bireysel tezini ortaya koyması, yenilikler yapması vb. gibi taklit oluşturmayacak özgünlükler sergilemesi de beklenmesinden dolayı bir soru içerisinde iki taksonomi basamağı gözükmesinden, yaratma basamağına da uygun olduğu görülmüştür.

Etkinliğin "b" kısmında bulunan tablodaki sorular ise taksonomi basamağına uygun olmayıp sadece öz değerlendirme soruları olduğu görülmektedir.

ZAMAN VE MEKÂN

5. ETKİNLİK

Bir geziniz esnasında gördüğünüz ya da yaşadığınız *ilginç olayları* gözlemlerinize dayanarak yazınız. Yazınıza uygun bir başlık koyunuz.

166

Şekil 30 Etkinlik 5

Peri bacaları metninin beşinci etkinliğinde öğrenciye “Bir geziniz esnasında gördüğünüz ya da yaşadığınız ilginç olayları gözlemlerinize dayanarak yazınız. Yazıya uygun bir başlık koyunuz.” Cümlesi yöneltmiştir. Tek etkinlik ve tek uygulama gibi görülse de aslında beşinci etkinlik iki aşamadan oluşmaktadır. Öncelikle öğrenci başından geçen ilginç bir olayı yazacak ve ardından yazısına uygun bir başlık koyacaktır. Bu bağlamda bakıldığında öğrencinin başından geçen olayı yazıya dökmesi düşüncelerini ifade etmesi, bir düzen içinde konuşma yapması ya da yazması istenmesi, tarihlerin ve olayların bilinmesi, konu alanına özgü bilgiye sahip olunması etkenlerinden taksonominin ilk basamağı olan hatırlama basamağı ile eşleşmektedir. Yazdığı yazıya başlık bulması ise taksonominin yaratma basamağında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

6. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki cümleleri öğelerine ayırınız.

Bacalar ormanı alabildiğine uzuyor.	Seyrederken dünyayı unutuyorsun.
Şapka gibi başında kalmış.	Tepeye gelenleri seyredermiş.

b)

..... renkli kutudaki cümlelerin fiilleri nesne alıyor.
..... renkli kutudaki cümlelerin fiilleri nesne almıyor.

Şekil 31 Etkinlik 6

Yahya Kemal'in yazmış olduğu Peri Bacaları metninin altıncı etkinliğini görülmektedir. "A ve B" olmak üzere etkinlikte iki farklı aşama bulunmaktadır. İlk kısımda öğrenciye "aşağıdaki cümleleri öğelerine ayırınız" cümlesi yöneltilmiştir. Bilimsel bilgiyi oluşturan nesne, olay, olgu, teorem, kural, ilişki ve yapıları ayırt etmeyi ve incelemeyi gerektiren bu soru taksonominin analiz basamağında incelenmesi uygun görülmektedir.

Etkinliğin B aşamasında ise yukarıda verilen cümleleri öğelerine ayırdıktan sonra cümlenin içerisinde fiillerde nesne yer alıp alınmadığına dair iki kutucuğu görülmektedir. Sarı ve mavi olmak üzere dört cümleden fiil alanları alıyor yazan kutucuğa, fiil almayanları almıyor yazan kutucuğa koyması istenmiştir. B kısmı da ilk a aşamasındaki gibi taksonominin analiz basamağına eş değerdir.

7. ETKİNLİK

Aşağıdaki fiilleri cümle içerisinde **yüklem görevinde** kullanınız. Fiillerin nesne alıp alamadığını örneklerdeki gibi gösteriniz.

Fiil	Cümle	Nesnesi Var / Yok
yarat-	Halk burada türlü efsaneler yaratmış.	efsaneler
koş-	Sabahın erken saatlerinde koştum.	-
topla-		
gez-		
oku-		
otur-		
git-		
çalış-		
gel-		

167

Şekil 32 Etkinlik 7

Peri Bacaları etkinliğinin sayfa 167’de bulunan yedinci etkinliğini görülmektedir. Bu etkinlikte öğrenciye “Aşağıdaki fiilleri cümle içerisinde yüklem görevinde kullanınız. Fiillerin nesne alıp almadığını örneklerdeki gibi gösteriniz.” cümlesi yöneltilmiştir. Öğrenci yanda verilen fiilleri okuyacak ve yüklem görevinde cümle oluşturup nesne alıp almadığını da en sonda verilen kutucuğa yazacaktır. Böylelikle “zamanda bu düzeyde öğrenci, karşılaştığı problemi çözerken daha önce öğrendiği ilgili tanım, kavram, ilke, kural, genelleme, yöntem ve teknikleri işe koşması gerekmektedir. Bu düzey, öğrenci için bir problem çözme sürecidir” cümlesinden yola çıkarak taksonominin uygulama basamağına eş değer olduğu görülmektedir.

6. TEMA

MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZ

Türkçe ders kitabındaki 6. Temaya ait “Göç destanı okuma metni, Vatan Sevgisini İçten Duyanlar şiiri Bir Fincan Kahve okuma metni, Kız Kulesi şiiri, Karagöz Dinleme metni” olmak üzere dört metin ve bir şiir görülmektedir.

Bu tema içerisinde Nihad Sami BANARLI'nın yazmış olduğu “Göç Destanı” adlı metni ele alıp metin altı sorularını inceleyeceğiz. Bu metnin altında toplam dokuz etkinlik sorusu yer almaktadır. Göç destanında ilahi bir ışıktan doğan beş çocuk ve bu çocukların Allah'tan geldiklerine inanılması üzerine hakan seçilmesi anlatılmaktadır. Başa geçirilen en zeki, çevik ve yakışıklı olan çocuk ülkeyi kurtarmak adına Çin prensesini kendine eş yapar. Fakat Çinliler bu isteme bir şart koyar. Ülkenin kalkınması için var olan dağdaki kudretli taşı kendi ülkelerine götürülmesini talep ederler. Hakan kabul eder ve bunun ardından ülke refahı huzuru bozulur. Böylelikle metinde hakanın ve ülkede yaşayanların diyarı terk etmesi ve kendilerine yeni yaşam yeri seçip göç edilmesi anlatılmıştır.

MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZ

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri anlamlarıyla eşleştiriniz. Sözcükleri cümlelerde kullanınız. Anlamı verilmeyen sözcüğün anlamını sözlükten bularak cümle içinde kullanınız.

şölen hakan mukaddes hadise
cenup saadet ehli

Sözcük: → Anlamı: Mutluluk.
Cümlem:

Sözcük: → Anlamı: Ziyafet.
Cümlem:

Sözcük: → Anlamı: Evcil.
Cümlem:

Sözcük: → Anlamı: Güney.
Cümlem:

Sözcük: → Anlamı: Olay.
Cümlem:

Sözcük: → Anlamı: Kutsal.
Cümlem:

Sözcük: → Anlamı:
Cümlem:

Abc. Öğrendiğiniz sözcükleri oluşturduğunuz sözlüğe ekleyiniz.

180

Şekil 33 Etkinlik 1

Türkçe ders kitabında sayfa 180’de bulunan Göç Destanı adlı metnin ilk etkinliğini görülmektedir. Öğrenciye “aşağıdaki sözcükleri anlamları ile eşleştiriniz. Sözcükleri cümlelerde kullanınız. Anlamı verilmeyen sözcüğün anlamını sözlükten bularak cümle içinde kullanınız.” Cümlesi yöneltilmiştir. Her bir satır üç kutucuktan oluşmakta ve bir kutuda verilen anlam ile karşılık gelen yukardaki kelimeyi bulup yazılması ardından cümle kurulması istenmiştir. Böylelikle öğrenci metinde geçen kelimeleri önce tahmin edecek ve sözlüğe bakarak bulacaktır. Bu soruda bilgileri harekete geçirebilecek bir unsur bulunmaması dolayısıyla taksonominin albtibişsel sürecinin ilk aşaması olan hatırlama/bilgi basamağında incelenmesi uygun görülmektedir.

2. ETKİNLİK

"Göç Destanı" metninden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Metindeki olaylar kimlerin başından geçmiştir?

2. Ağacın gövdesi yarılnca içinden ne çıkmıştır?

3. Uygurlar Bugu Tigin'i hangi özelliklerinden dolayı hakan seçmişlerdir? Sizce bu karar doğru mu?

4. Hükümdar, oğlunu niçin Çin prensesi ile evlendirmeyi düşünmüştür?

5. Çinliler prensese karşılık Uygurlardan ne istiyorlar? Niçin?

6. Çinliler kayayı ülkelerine nasıl götürmüşlerdir?

7. Uygurlar niçin göç edip Beş Balığ'a yerleşmiştir? Uygurların buradaki yaşamı sizce nasıl devam etmiş olabilir?

Şekil 34 Etkinlik 2

Göç Destanı metnin ikinciliğinde etkinliğinde öğrenciye toplamda yedi metin altı sorusu yöneltilmiş ve metinden hareketle aşağıda bulunan soruların yanıtlanması istenmektedir. Her bir soruyu taksonomiye göre ayrı ayrı değerlendirmek ve bütüne ulaşmanın daha doğru olacağı görülmektedir.

İlk soruda öğrenciye "metindeki olaylar kimlerin başından geçmiştir" cümlesi yöneltilmiştir. Metni okuyan öğrenci sorunun cevabını doğrudan bulabilir. Bunun için herhangi bir düşünme tekniğine ihtiyaç duymaz. Bu soruda yalnızca var olan ve okunan bilginin hatırlanması sağlanabilmektedir. Böylelikle ilk sorunun albilşsel sürecin ilk aşaması olan hatırlama/bilgi basamağında incelenmesi uygun görülmektedir.

Etkinliğin ikinci kısmında öğrenciye ağacın gövdesi yarılnca içinden ne çıkmıştır? Sorusu yöneltilmiştir. Sorunun cevabı metnin ilk paragrafında doğrudan "beş çocuk" çıkmıştır şeklinde verilmiştir. Soru taksonominin basamaklarını kapsamamakla beraber düşünmeye yönelmemekte, ön bilgileri harekete

geçirmemektedir. Metnin içerisinde ve bahsettiğimiz üzere henüz ilk paragrafından kolaylıkla bulunabilmektedir. Bundan dolayı ikinci soru öğrenci tarafından doğrudan hatırlanacak ve cevaplandırılacaktır. Böylelikle bu soru taksonominin bilgi/hatırlama basamağında incelenebilmektedir.

Etkinliğin üçüncü kısmında öğrenciye “Uygurlar Bugu Tigin’in hangi özelliklerinden dolayı hakan seçmişlerdir? Sizce bu karar doğru mu?” sorusu yöneltilmiştir. Sorunun cevabı metnin ilk paragrafın sonlarına doğru bulunmaktadır. Bugu Tigin’in hakan seçilme özellikleri metnin içerisinde doğrudan verilmektedir. Öğrencinin düşüncesine ve fikrine yer verilmeden doğrudan metnin içinden bu özelliklerin verilmesi doğru değildir. Hakan seçilme unsurlarını öğrenciye bırakılması ve fikir yürütülmesi istenmesi beklenmektedir. Bundan dolayı etkinliğin üçüncü sorusunun taksonominin üstbilişsel süreçleri harekete geçirmedeği anlaşılmaktadır. Fakat bu soru altbilişsel sürecin ilk basamağı olan bilgi/hatırlama basamağında incelemek mümkün görülmektedir.

Etkinliğin dördüncü kısmında öğrenciye “Hükümdar oğlunu niçin Çin Prensesi ile evlendirmeyi düşünmüştür? Sorusu yöneltilmiştir. Cevap yine doğrudan okunan metnin içerisinde yer almaktadır. İkinci paragrafa bakıldığı zaman ülkenin selameti ve kurtuluşu için bu evliliğin yapıldığı görülmektedir. Böylelikle öğrenciyi düşündürmeye itmeyen yalnızca okunan bilginin hatırlanması sebebiyle taksonominin ilk aşaması olan bilgi/hatırlama basamağında incelemek mümkün görülmektedir.

Etkinliğin beşinci kısmında “Çinliler prensese karşılık Uygurlardan ne istiyorlar?” sorusunu görülmektedir. Metnin üçüncü paragrafında Uygurlara ait olan kayanın Çinlilere verilmesi ile birlikte prenses ile evlenebileceği yazmaktadır. Böylece sorunun cevabı doğrudan metnin içerisinde olduğundan ve öğrencinin metni okuduğu takdirde cevabı direkt olarak hatırlayıp yazabilmesi mümkündür. Bundan dolayı verilen bu soru taksonominin ilk aşaması olan bilgi/hatırlama basamağında incelenebilmektedir.

Etkinliğin altıncı kısmında “Çinliler kayayı nasıl götürdüler?” sorusunu görülmektedir. Kayanın etrafında ateş yakıldığı, yerden kazdıkları ve sirkeyle eritip parçalara ayırarak birer birer Çin’e götürüldüğü açıkça yazmaktadır. Sorunun cevabı doğrudan metnin içinde olduğundan taksonominin üstbilişsel basamaklarını gerçekleştirmeye yardımcı olmadığı görülmektedir. Fakat okunan bilginin

hatırlanması ve uygun boşluğa cevabın yazılması ise altbilşsel süreçlerinden ilk basamak olan hatırlama/bilgi kısmında görülmektedir.

Etkinliğin yedinci kısmında öğrenciye “Uygurlar niçin göç edip Beş Balığ’a yerleşmişler? Uygurların buradaki yaşamı sizce nasıl devam etmiş olabilir?” soruları yöneltilmiştir. Birbirinden bağımsız iki soru görülmektedir. İlk sorunun cevabını metnin son iki paragrafından doğrudan almaktayız bunun için taksonominin ilk aşaması olan hatırlama/bilgi basamağı ile bağdaşmaktadır. İkinci soruda ise öğrenciye yorumlama, düşünme ve fikrini söyleme hakkı verilmiştir. Böylelikle etkinliğin son sorusunun ikinci kısmında taksonominin yaratma basamağı görülmektedir.

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz metnin konusunu ve ana fikrini bulunuz.

Konu:

Ana Fikir:

181

Şekil 35 Etkinlik 3

Altıncı temanın üçüncü etkinliğini görülmektedir. Bu etkinlikte öğrenciye “okuduğunuz metnin konusunu ve ana fikrini bulunuz.” Cümlesi yöneltilmiş ve bu amaç doğrultusunda iki kutucuk verilmiştir. Böylelikle taksonominin son basamağı olan değerlendirme boy göstermektedir. Öğrenci metni okuyacak, analiz ve yaratma basamaklarından geçerek gerek kendi değerlerini gerek metnin değerlerini yorumlayarak beyan edecektir. Böylelikle bu soru taksonominin değerlendirme basamağına girmektedir.

MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ

4. ETKİNLİK

"Göç Destanı" metninde geçen gerçek ve kurgusal unsurları bulunuz.

Gerçek Unsurlar	Kurgusal Unsurlar
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Şekil 36 Etkinlik 4

Altıncı temanın dördüncü etkinliği ile devam edildiğinde öğrenciye "Göç Destanı metninde geçen gerçek ve kurgusal unsurları bulunuz." Cümlesi yöneltilmiştir. Öğrenci okuduğu metinden hareketle gerçek ve kurguyu ayıracak ardından da bunu aşağıda verilen kutucuğa yazacaktır. Bunu yapabilmesi için öncelikle varan bilgilerine ihtiyaç duyacaktır. Böylelikle dördüncü etkinlik taksonominin hatırlama basamağına ilişkin olduğu görülmektedir.

5. ETKİNLİK

"Göç Destanı" aşağıdaki özelliklerden hangilerini taşımaktadır? Belirlediğiniz maddelerin numaralarını noktalı yere yazınız.

1. Anonim olup halkın ortak belleğinin ürünüdür.
2. Belli bir ulusun özelliklerini yansıtır.
3. Bilimsel bir üslupla yazılır.
4. Genellikle gazetelerden tanıdığımız yazı türüdür.
5. Tarihi ve sosyal olaylardan doğar, beslenir.
6. Olağan ve olağanüstü olaylar iç içedir.
7. Düşüncenin açıklanıp geliştirildiği yazı türüdür.
8. Bir sanat ve düşünce eserinin zayıf ve güçlü yönleri anlatılır.
9. Genellikle yiğitlik, aşk, dostluk, ölüm ve yurt sevgisi gibi temalar işlenir.
10. Genellikle tartışmacı anlatım biçimi kullanılır.

.....

Şekil 37 Etkinlik 5

Altıncı ünitenin beşinci etkinliğinde öğrenciden "göç destanı" adlı metnin özelliklerini belirlemesi ve uygun olanları aşağıda noktalı yere yazması beklenmektedir. Yazılan cümlelerin hepsi edebi metin özellikleridir. Öğrencinin

okuduğu metne karşılık gelen cümleyi bulabilmesi için ön belleğinde bulunan bilgileri harekete geçirmesi ve ardından uygun olanları bulması gerekmektedir. Böylelikle taksonominin ilk basamağı olan bilgiyi hatırlamayı bu etkinlik için uygun olduğu görülmektedir.

6. ETKİNLİK

"Nasreddin Hoca'nın Hayat Hikâyesi" metnini okuyunuz. Koyu ve farklı yazı karakteri ile yazılmış sözcük ve sözcük gruplarını tespit ediniz. Yazı karakterlerini bu şekilde kullanmanın amacının ne olabileceğini metnin altındaki alana yazınız.

182

NASREDDİN HOCA'NIN HAYAT HİKÂYESİ

Yüzyılları aşarak zamanımıza ulaşan, bilgeliğini nüktedanlığı ile süsleyen, Türk kültür dünyasının kuşkusuz en büyük isimlerinden biridir *Nasreddin Hoca*.

Nasreddin Hoca birçok yerli ve Batılı kaynağa göre, 1208 yılında *Eskişehir* iline bağlı *Sivrihisar* ilçesinin eski ismi *Hortu* (şimdiki ismi Nasreddin Hoca) olan köyde dünyaya gelmiştir.

Doğduğu yer konusundaki yaygın ihtilafa karşın, son yıllarda yapılan ilmi ve arkeolojik çalışmalarla özellikle eski sicillerden elde edilen bilgiler ve Hoca'nın kızına ait mezarın bulunması ile Hoca'nın Sivrihisarlı olduğu kesinlik kazanmıştır. *Fuat Köprülü* ve *Pertev Naili Boratav* gibi birçok ünlü bilim adamı bu konuda hem fikirdirler.

Annesi *Sıdka Hatun*, babası ise *Abdullah Efeudî*'dir. İlk eğitimini aynı zamanda köyün imamı olan babasından almıştır. Daha sonra Sivrihisar'da medrese eğitimi görmüş, babasının ölümü üzerine köyüne dönerek babasının yerine imamlık ve vaizlik görevini ifa etmeye başlamıştır. Bu görevini 23 yaşına kadar devam ettirmiştir.

Muhittin ÖNGÜT - Eda ÖZDEMİR
(Kısaltılmıştır.)

.....

.....

.....

.....

Şekil 38 Etkinlik 6

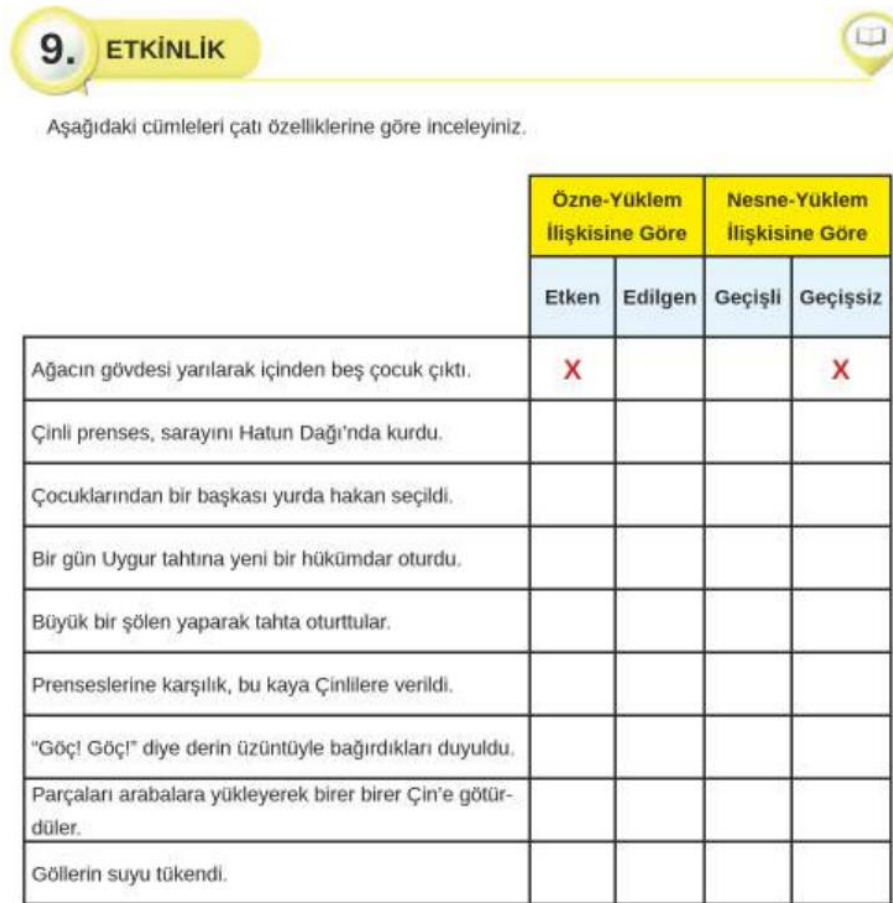
Sayfa 182'de bulunan altıncı ünitenin altıncı etkinliğini incelenmektedir. Burada öğrenciye "Nasreddin Hoca'nın Hayat Hikayesi" adlı metin verilmiştir. Metnin içerisinde farklı yazı karakteri ile yazılmış olan kelimeler bulunmaktadır. Öğrenciden bu kelimelerin farklı yazılmasının amacını önce okuyarak tahmin etmesini ardından da nedenini bularak aşağıda verilen boşluğa yazılması istenmektedir. Metnin içerisine bakıldığı zaman koyu ve italik yazı biçimini özel isimlerde kullanıldığını görülmektedir. Öğrenci yazı karakterine baktığında isimlerin ve şehir isimlerinin farklı yazıldığını görecektir ve bunların büyük harfle başlaması gerektiğini öğrenecektir. Böylelikle özel isimlerin büyük harfle başlaması gerektiğini

ortaya koyup bunu eser haline getirmesine taksonominin basamağı olan değerlendirmede görülmektedir. Böylelikle yedinci etkinlik taksonomiye uygun olduğu görülmektedir.

Şekil 40 Etkinlik 8

Sayfa 185'te bulunan sekizinci etkinlikte öğrenciden destan araştırması ve araştırdığı destanlardan en beğendiğini anlatması istenmektedir. Bu aşamada bakıldığında bilgiyi ulaşıp ve ardından doğrudan edinilen bilginin paylaşılması istenmektedir. Böylelikle taksonominin basamaklarına uygun olmadığı öğrencinin yalnızca bilgiye doğrudan ulaşması ve aktarması bilgiyi içselleştirmesini sağlamadığından uygun olmadığı görülmektedir.

	Özne-Yüklem İlişkisine Göre		Nesne-Yüklem İlişkisine Göre	
	Etken	Edilgen	Geçişli	Geçişsiz
Ağacın gövdesi yarılarak içinden beş çocuk çıktı.	X			X
Çinli prenses, sarayını Hatun Dağı'nda kurdu.				
Çocuklarından bir başkası yurda hakan seçildi.				
Bir gün Uygur tahtına yeni bir hükümdar oturdu.				
Büyük bir şölen yaparak tahta oturtular.				
Prenseslerine karşılık, bu kaya Çinlilere verildi.				
"Göç! Göç!" diye derin üzüntüyle bağırdıkları duyuldu.				
Parçaları arabalara yükleyerek birer birer Çin'e götürdüler.				
Göllerin suyu tükendi.				

Şekil 41 Etkinlik 9

Altıncı ünitenin son etkinliğinde dokuz farklı cümle görülmektedir. Bu cümlelerin her birinin ait olduğu özne-yüklem ve nesne- yüklem ilişkisi kutucuğu bulunmaktadır. Türkçe'nin çatı konusunda bu cümlelerin nereye karşılık geldiğine nasıl incelenip etken, edilgen, geçişli veya geçişsiz olduğuna yer verilmektedir. Öğrenciden cümleleri okuyup ardından karşılık geldiği kutucuğu işaretlemesi istenmektedir. Böylelikle “zamanda bu düzeyde öğrenci, karşılaştığı problemi çözerken daha önce öğrendiği ilgili tanım, kavram, ilke, kural, genelleme, yöntem ve teknikleri işe koşması gerekmektedir. Bu düzey, öğrenci için bir problem çözme sürecidir” cümlesinden yola çıkarak taksonominin uygulama basamağına eş değer olduğu görülmektedir.

7. TEMA

DOĞA VE EVREN

Türkçe ders kitabındaki 7. Temaya ait “Yılkı At okuma metni, Rüzgâr şiiri, Gündüzünü Kaybeden kuş okuma metni, Hava Kirliliği Dinleme metni ve Canberra (Kanberra) serbest okuma metni” olmak üzere dört metin ve bir şiir görülmektedir. Bu temada Yılkı atı metni ele alınacaktır. Yılkı atı metninde köyde yemek kıtlığından dolayı salınmak zorunda kalan ve yaşam mücadelesi veren atlar konu edilmektedir. Kış ve yaz mevsimlerini tamamlayıp bir seneyi geride bırakan at geri dönüp evladını alması ile beraber diğer at topluluğunun yanına gelir. Tekrardan mevsim değişikliği ile kışta zorlanırlar. Her geceden farklı olan bir durum sezerler. Kurtlar, atlarla savaşmak için onların olduğu düzlüğe inmiştir. Kıran kırana ve kanlı savaşa direnen atlar yorgun düşer ve bir kısmı dağılır. Bu ayrımın ardından lider at yenilgiye uğrar ve can verir. Arkadaşları onun can verdiğini daha sonradan görür ve üzülür. O vakitten sonrada birbirilerinin aralarını hiç açmadan yaşamaya devam ederler.

1. ETKİNLİK

Anlamları verilen sözcükleri bulmacaya yerleştiriniz.

aygır cengâver çile savak yel ulumak kuytu sezinlemek

1. Sezer gibi olmak, sezmek.
2. Rüzgâr.
3. Savaşçı.
4. Suyu başka yöne akıtmak için yapılan düzenek.
5. Zahmet, sıkıntı.
6. İssiz, sessiz ve göze çarpmayan, تنها (yer).
7. Köpek, kurt, çakal vb. hayvanların uzun, iniltili, ağlar gibi bir ses çıkarması.
8. Erkek at.
9. Güvenilir (kişi, yer).

Öğrendiğiniz sözcükleri oluşturduğunuz sözlüğe ekleyiniz.

Şekil 42 Etkinlik 1

Yedinci tema üzerinde bulunan “Yılkı Atı” metnini ele aldığımızda on metin altı etkinlik soruları görülmektedir. Yedinci ünitenin birinci etkinliğinde öğrenciyi metnin içerisinde geçen kelimeler karşılamaktadır. Dokuz cümle verilmiş olup anlamlarına göre eşleştirip bulmacaya yazılması istenmiştir. Öğrenciyi öğrenmeye ve ön bilgileri harekete geçirip düşünmeye teşvik etmemektedir. Fakat albtbilişsel sürecin ikinci basamağında verileni hatırlama ve kavrama unsurları görülmektedir. Böylelikle bu soru bloomtaksonomisinin ikinci basamağı olan kavrama aşamasının gerçekleştirmektedir.

2. ETKİNLİK

"Yılık Atı" metninden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Metinde kış mevsimiyle ilgili hangi ayrıntılara yer verilmiştir?

2. Yılıya bırakılan atların doğada karşılaştığı zorluklar neler olabilir?

3. Doğada mücadele hangi hayvanlar arasında oluyor? Yazar mücadeleyi neye benzetiyor?

4. Kurtların yaptığı saldırı nasıl sonuçlanmıştır? Açıklayınız.

5. Saldırıda hangi tarafın galip gelmesini isterdiniz? Niçin?

220

Şekil 43 Etkinlik 2

Sayfa 220’de bulunan yedinci temanın ikinci etkinliğinde öğrenciye “Yılık Atı” metninden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız cümlesi yöneltilmiştir. Bu etkinlikte toplam beş soru ile karşılaşmıştır. Soruları tek tek incelenecektir.

İkinci etkinliğin ilk cümlesinde öğrenciye “metinde kış mevsimiyle ilgili hangi ayrıntılara yer verilmiştir?” sorusu yöneltilmiştir. Başlangıcından itibaren okuduğumuzda henüz ilk paragraflarında sert bir kış soğuğu olduğu görülmektedir. Karın ve ayazın soğuşunu ıslık ve uluma gibi kelimelerle tasvir edilmiştir. Bu bağlamda bakıldığında metnin içerisinden doğrudan ulaşabileceğimiz cevap doğmaktadır. Böylelikle ikinci etkinliğin ilk sorusunu taksonominin ilk basamağı olan hatırlama/bilgi aşamasında incelemek mümkün görülmektedir.

İkinci etkinliğin ikinci sorusu ile devam edildiğinde “yılıya bırakılan atların doğada karşılaştığı zorluklar neler olabilir?” cümlesi öğrenciye yöneltildiğini görülmektedir. Atların başıboş dolaştıklarını ardından kışın yoğun soğuğa zor dayandıklarını, yollarına kurtların baş koyup onları hazana uğratıp savaştıklarına dair bir metin okundu. Derin soğuk ve savaş çerçevesinde geçen metin öğrenciye sunulmuştur. Aynı zamanda ikinci sorunun cevabını metnin önemli konusunu da gözler önüne sermektedir. Böylelikle sorunun cevabı öğrenciyi düşündürmeye itmeden doğrudan verilmektedir. Öğrenciden okuduğu metinden hareketle cevap verilmesi dolayısıyla taksonominin bilgi/hatırlama basamağı gerçekleşmektedir.

Etkinliğin üçüncü sorusu ile devam edildiğinde öğrenciye “Doğada mücadele hangi hayvanlar arasında oluyor? Yazar mücadeleyi neye benzetiyor?” soruları yöneltilmiştir. Metnin başlığından direkt olarak anlaşıldığı gibi öncelikle içerisinde baş kahraman niteliğinde atlar olduğu görülmektedir. Ardından ikinci sayfanın başında ise konuta kurtların dahil olduğu ve olayların onlar arasında geçtiği açıkça söylenmiştir. İkinci sorudaki benzetme unsurunu yazarın benzetmesi şeklinde değil de öğrenci görüşüne bırakılsaydı taksonominin üstbilişsel basamaklarında incelenebilirdi. Fakat iki soruda da öğrenciye düşünme fırsatı verilmeden doğrudan hazır cevaplara ulaşılması sağlanmıştır. Böylelikle üçüncü soruda bulunan iki farklı soruda taksonominin altbilişsel süreçlerinden bilgi/hatırlama basamağında incelenmesi uygun görülmüştür.

Etkinliğin dördüncü sorusunda “Kurtların yaptığı saldırı nasıl sonuçlanmıştır? Açıklayınız.” Cümlesi yöneltilmiştir. Sorunun cevabı metin son iki paragrafında açıkça atın yavaş yavaş yorgun düşüp güç kaybetmesi ile kurdun kuyruğunu yakalayıp ve ardından ayağına karşı hamlesiyle beraber onu yere düşürdüğü yazmaktadır. Ardından atın bu savaşa mağlup düştüğü kurdun kazandığı son cümlelerde net şekilde ifade edilmiş olup öğrenciye sonunu tahmin etmesi gibi bir unsur bırakılmamıştır. Sorulan sorunun cevabı metnin içerisinde doğrudan verilmesi nedeni ile taksonominin ilk aşaması olan bilgi/hatırlama basamağında incelenmesi uygun görülmüştür.

İkinci etkinliğin beşinci sorusunda öğrenciye “saldırıda hangi tarafın galip gelmesini isterdiniz? Niye?” cümlesi sunulmuştur. Etkinliğin beş sorusundan yalnızca son sorusu olan beşinci kısımda öğrencinin düşünmesine ve fikrini ifade edip, düşüncesini ortaya koymasına yer verilmiştir. Böylelikle fikirlerini her şeyden bağımsız ve özgün bir şekilde ortaya koymasıdır. Aynı zamanda kendi eserini yahut düşüncelerini beyan etmesidir. Yaratma basamağında öğrenciden kendi yöntem ve tekniğini bulması, probleme özgün çözümler üretmesi, bireysel tezini ortaya koyması, yenilikler yapması vb. gibi taklit oluşturmayacak özgünlükler sergilemesi beklenmesinden dolayı taksonominin yaratma basamağına uygundur.

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz hikâyeye göre aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

Olay:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yer:

.....

.....

Zaman:

.....

.....

Kahramanlar:

.....

.....

**Hikâyede anlatım kaçınıcı kişi
ağızından yapılmıştır?**

.....

.....

Şekil 44 Etkinlik 3

Yedinci temanın üçüncü etkinliğinde öğrenciyi üç tablo ve metnin ana karakteri olan yıldı atı karşılamaktadır. Bu etkinlikte öğrenciden “okuduğunuz hikâyeye göre aşağıdaki boşlukları doldurunuz” cümlesi yöneltilmiştir. Olay, yer, zaman, kahramanlar, hikâyenin kaçınıcı kişi ağızdan yapılmıştır gibi sorular bulunmaktadır. Bu aşamada baktığımızda öğrenci metni okuduğu takdirde yoruma gerek duymadan ve kendi fikrini kapsamadan direkt olarak olayı, yeri, zamanı ve kahramanları söyleyebilmektedir. Buraya kadar olan boşlukların taksonomi basamaklarını harekete geçirmediği görülmektedir. Ardından gelen son soruda ise metnin kaçınıcı kişi ağızından yazıldığı sorulmaktadır. Öğrenci bu soruya cevap verebilmek için Türkçede bulunan iyelik ekleri konusunu bilmeli, hatırlamalı ve doğru cevabı vermelidir. Böylelikle son soru için taksonominin ilk basamağı olan hatırlama basamağında incelenmesi uygun görülmüştür.

4. ETKİNLİK

Okuduğunuz metin Abbas SAYAR'ın "Yılkı Atı" adlı romanından alınmıştır.

a) Paragraftaki boşlukları türün özelliklerine göre doldurunuz.

Roman ya da yaşanması mümkün olan olayların anlatıldığı bir yazı türüdür. Romanda yer, ve olayda bütünlük vardır. Romanların en önemli özellikleri uzunluğu, kişilerin sayılarının ve hayatı her yönüyle ele almasıdır.

b) "Yılkı Atı" romanının verilen bölümünü göz önünde bulundurarak daha önce okuduğunuz "Göç Destanı" metni ile karşılaştırınız.

Benzer Yönleri

Farklı Yönleri

221

Şekil 45 Etkinlik 4

Yılkı Atı metninin dördüncü etkinliği a ve b kısmı olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamasında öğrenciye metnin özelliklerine dair cümleler verilmiştir. Bu cümlelerden yola çıkarak öğrenci okuduğu metnin türüne dair çıkarımlar yaparak boş bırakılan kısımları tamamlanması istenmiştir. Etkinlikte öğrencinin ön bilgilerini harekete geçirerek metnin özellikleri konusunu hatırlayacak ve etkinliği cevaplandıracaktır. Böylelikle ilk kısım için taksonominin ilk basamağı olan hatırlama basamağı görülmektedir.

Dördüncü etkinliğin ikinci kısmında ise öğrenciye "Yılkı Atı romanının verilen bölümünü göz önünde bulundurarak daha önce okuduğunuz Göç Destanı metni ile karşılaştırınız" cümlesi sunulmuştur. Öğrenciden okuduğu iki metni öncelikle karşılaştırmasını ve ardından arasındaki benzer ve farklı yönlerini bulması istenmektedir. Öğrenciyi düşündürmeye ve metinlerin arasındaki özellikleri belirlemeye itmesi taksonominin analiz basamağına itmekte olduğu görülmüştür.

DOĞA VE EVREN

5. ETKİNLİK

"Yılık Atı" metnini özetleyiniz.

Şekil 46 Etkinlik 5

Yedinci temanın beşinci etkinliğinde öğrenciye “yılık atı metnini özetleyiniz” cümlesi sunulmuştur. Okunan metnin önce bilgi düzeyinde anlamlandırılması ve ardından özetlenmesi istemesi taksonominin anlama basamağında görülmektedir. Böylelikle bu etkinlik taksonomiye uygundur.

6. ETKİNLİK

"Yılık Atı" metninden betimleyici anlatıma örnek cümleler yazınız.

Şekil 47 Etkinlik 6

Temanın altıncı etkinliğinde öğrenciye “Yılık Atı metninden betimleyici anlatıma örnek cümleler yazınız” cümlesi iletilmiştir. Öğrenciden öncelikle metni okumasını ve Türkçede yer alan söz sanatları konusundan hareketle metinde geçen cümleleri bulmasını istenmektedir. Burada öncelikle o bilginin belleğinde bulunması ve bilginin hatırlanması ardından cümlelerin bulunması gerekmektedir. Böylelikle taksonominin ilk aşaması olan hatırlama basamağı görülmektedir. Fakat metnin içerisinde bulunan cümlelerin ardından bir de öğrenciden betimleyici cümle örneği yazması istenmesiyle beraber taksonomiye uygun bir etkinlik olması sağlanabilirdi. Metne tabi tutulduktan sonra kendi öz düşünce ve fikrini sunması, yaratıcılığını ön plana çıkarması ve öğrendiği bilgiyi yeniden inşa ederek kullanması istenebilirdi.

7. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde kişileştirilen varlıkları bulunuz.

Kar ovaya doğru homurdana homurdana iniyordu.

Yel, ısıklık çalmaya başlamıştı.

Her yöne çileli bir akşam indi.

Gecenin şüpheleri artıyordu.

Şımarık yel ve acı soğuk Demirkır'a "Yürü." dedi.

222

Şekil 48 Etkinlik 7

Yedinci temanın yedinci etkinliği ile devam edildiğinde beş cümle ve onların karşısında verilen kutucuklar görülmektedir. Verilen cümlelerin metinden olduğunu idrak eden öğrenci bu cümlelerin içerisinde “kişileştirilen” varlıkları bulması beklenmektedir. Böylelikle Türkçede söz sanatlarına ait olan bu konuyu hatırlayacak bu alanda bulunan bilgilerini ön plana çıkarıp cümlelerde ki kişileştirmeleri bulacaktır. Bu etkinlikte bilginin hatırlanması nedeni ile taksonominin ilk aşaması olan hatırlama basamağını görülmektedir.

8. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki dilekçeyi okuyunuz.

ORDU BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNE
ORDU

Mahallemizde sahipleri tarafından sokağa bırakılan hayvanlar var. Soğuk kış günlerinde aç ve susuz kalan sahipsiz hayvanların barınma ihtiyaçlarının karşılanmasını istiyorum. Gereğinin yapılmasını arz ederim.

Bucak Mahallesi 609. Sokak No.:25
ALTINORDU / ORDU

16.01.2018
Cenk Ozan ERTUĞRUL

b)

"Hayvanları Koruma Kanunu"nun amacı: Hayvanların rahat yaşamalarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ızdırıp ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamaktır.

Kendinizi, dilekçedeki sorunu çözecek bir görevli olarak düşününüz. Okuduğunuz dilekçeden ve "Hayvanları Koruma Kanunu"nun amacından yola çıkarak hayvanlara nasıl davranmamız gerektiği ve hayvan hakları ihlallerine ne gibi çözümler üretebileceğinize dair bir konuşma yapınız.

Şekil 49 Etkinlik 8

Sayfa 223'te bulunan yedinci temanın sekizinci etkinliğinde öğrenciye bir dilekçenin sunulduğunu görülmektedir. Hayvanların soğuk kış günlerinde tıpkı yıldı atı metninde olduğu gibi zorluk çektiğinden bahsedilirken barınma ve yeme-içme ihtiyaçlarının karşılanabilmesi adına belediye başkanlığına dilekçe yazılmıştır. Öğrenci öncelikle dilekçe yazım kurallarına burada göz atmakta ve fikir sahibi olmaktadır. Aynı zamanda etkinliğin b kısmında hayvanların koruma kanunun amacı belirtilmiştir. Daha sonra öğrenciden okunan dilekçenin ve hayvan hakları konusunda düşüncelerinin oluşturmasıyla beraber özgün konuşma yapması beklenmektedir. Kişinin kendi düşünce ve fikirlerini her şeyden bağımsız ve özgün bir şekilde ortaya koyması beklendiğinden ve aynı zamanda kendi eserini yahut

düşüncelerini beyan etmesinden sekizinci etkinliğin taksonominin yaratma basamağına ait olduğu görülmektedir.

DOĞA VE EVREN

9. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümleleri anlamına göre inceleyiniz. Anlam özelliğine göre uygun kutucuğı işaretleyiniz.

	Olumlu	Olumsuz	Olumlu Soru	Olumsuz Soru
Köyde kış, acı yüzünü göstermeye başlamıştır.	X			
Dışarıda, Dorukısarak ve köpeklerden başka hiç kimse kalmaz.				
Kurtların ulumaları ovoidan duyuluyor muydu?				
Dorukısarak artık çok yıpranmıştır.				
Bulunduğı köy, Anadolu'nun yoksul köylerinden biridir.				
Dorukısarak'ı arasa da bulamamaktadır.				
Vadide savaşa tutuşmak istemiyor muydu?				
Bütün atların koruyucusu olan atın adı Demirkır değildir.				
Bu iyi insanlar, iyileşince onu törenle köyden gönderirler.				
Çalkır, kurtların saldırısında yenik düşmemiş midir?				
Yıkı abı, kurda karşı koyamamıştır.				
Kurt ulumalarına, güçlü yıkılıklar karşılık verdi mi?				

224

Şekil 50 Etkinlik 9

Yedinci temanın dokuzuncu etkinliğinde öğrenciye “aşağıdaki cümleleri anlamlarına göre inceleyiniz. Anlam özelliğine göre uygun kutucuğı işaretleyiniz” cümlesi iletilmiştir. On iki cümle bulunan bu etkinlikte verilen cümlelerin türünün belirlenmesi ve ardından cümlenin olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru kutucuğına işaretlenmesi istenmiştir. Öğrencinin öncelikle türler konusunu bilmesi gerekmektedir. Ön belleğinde hazır olan bilgilerin hatırlanması ve kullanılması beklenmektedir. Böylelikle dokuzuncu etkinlik taksonominin ilk aşaması olan hatırlama basamağına girdiğı görülmektedir.

10. ETKİNLİK

"Yılık Atı" romanında kurtların saldırısından sonra atlar doğada neler yaşamış olabilir?
Hikâye edici bir anlatımla yazınız. Hikâyenize uygun bir başlık koyunuz.

225

Şekil 51 Etkinlik 10

Sayfa 225'te bulunan yedinci temanın onuncu ve son etkinliğini görülmektedir. Bu etkinlikte öğrenciye "Yılık Atı romanında kurtların saldırısından sonra atlar doğada neler yaşamış olabilir? Hikâye edici bir anlatımla yazınız. Hikâyenize uygun bir başlık koyunuz" cümleleri iletilmiştir. Tamamen özgün bir çalışma olmasını isteyen etkinlik görülmektedir. Romanın belirli bir kısmı sunulmuş olan hikâyenin devamında neler olabileceğini tahmin etmesini ardından betimleme yaparak bunu yazıya dökmesini ve ona uygun başlık koymasını istenmektedir. Öğrencinin kendi fikirlerini ortaya koymasını, düşüncelerini belirtmesini, bir eser çıkarmasını taksonominin yaratma (değerlendirme) basamağında verilmektedir. Böylelikle yedinci ünitenin son etkinliği yaratma basamağına girmektedir.

1. ÜNİTE

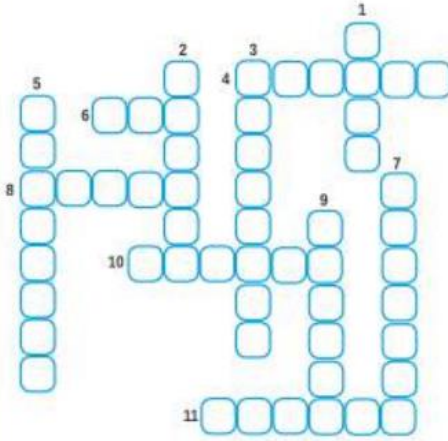
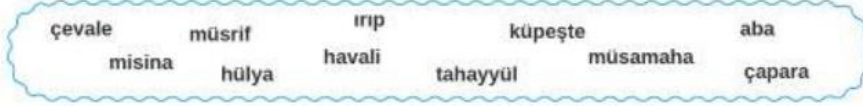
VATANDAŞLIK

Türkçe ders kitabındaki 8. Temaya ait “Haritada Bir Nokta okuma metni, Yaşamaya Dair şiiri, Kalbim Rumeli’de Kaldı okuma metni, Zeytinyağı Üretimi Dinleme-İzleme metni” olmak üzere dört metin ve bir şiir görülmektedir.

Sekizinci tema içerisinde bulunan metinlerden Sait Faik Abasıyanık’a ait olan “Haritada Bir Nokta” adlı metin ele alınacaktır. Metin altında dokuz metin altı değerlendirme soruları bulunmaktadır. Metinde denize hep sevgiyle bağlı, adaya âşık olan bir başkahraman ve ona eşlik eden balıkçılar bulunmaktadır. Geçimini büyük balık teknelerinde sağlayan insanları görülmektedir. Gemide ücretli çalışanların haricinde bir de uzak yollardan gelen günlük işçiler boy göstermektedir. Bu işçilere reis haklarını balık payları ile vermekteyken, kimisine hiç vermemektedir. Yazar metninde hakkını alamayan ve buna rağmen çizgisini aşmayan kaderine razı gelen hazin balıkçıyı anlatmaktadır.

1. ETKİNLİK

Anlamı verilen sözcükleri bularak numaralandırılmış yerlere yazınız.

1. Bir tür balık ağı, ırıp.
2. Bir çeşit olta, çok iğneli olta.
3. Hoşgörü.
4. Tutumsuz.
5. Hayalde canlandırma.
6. Yünün dövülmesiyle yapılan kalın ve kaba kumaş.
7. Gemide güverte hizasında iskarmoz başlarına tutturulan dikmelerin dış yüzlerine kaplanan kaplamaların oluşturduğu siper, borda kaplamalarının en üstü, güverteden yukarı kalan bölüm; korkuluk, parapet.
8. Tatlı düş, hayal.
9. Yapay ve sentetik ham maddeden tek kat çekilmiş, değişik kalınlıkta iplik.
10. Yöre.
11. Balık sepeti.

Öğrendiğiniz sözcükleri oluşturduğunuz sözlüğe ekleyiniz.

Şekil 52 Etkinlik 1

Sekizinci temanın içerisinde bulunan “Haritada Bir Nokta” adlı metnin ilk etkinliğini görülmektedir. Metnin içerisinde bulunan kelimeler bulmacaya çevrilerek anlamı yanda verilmiş olup uygun boşluğa yerleştirilmesi istenmiştir. Aynı zamanda öğrenilen kelimeleri sözcük defterine eklemesi söylenmiştir. Etkinliğin öğrenciye yeni bir bilgi katmadığı söylenebilir. Böylelikle taksonominin albtibişsel basamaklarından uygulamaya eş değer olduğu görülmektedir. Fakat öğrenilen kelimelerin öğrencinin içselleştirebilmesi için bir cümle içerisinde kullanması istenilebilirdi. Bu şekilde öğrenci öğrendiği bilgiyi gerçek hayatta kullanabilmiş olacaktır.

2. ETKİNLİK

"Haritada Bir Nokta" metninden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Yazar adaları niçin seviyor olabilir?

.....

2. Yazar adadaki yaşamını nasıl sürdürmek istiyor? Sizce bu kararı almasında neler etkili olmuştur?

.....

256

3. Dışarıdan ırba katılanların hakkı nasıl verilmektedir?

.....

4. Adaya dışarıdan gelen adama niçin balık vermiyorlar? Sizce bu doğru bir davranış mıdır?

.....

5. Kendisine pay verilmeyen adamın hakkını aramamasını doğru buluyor musunuz? Niçin?

.....

6. Yazar, tanık olduğu haksızlık karşısında ne yapıyor?

.....

Şekil 53 Etkinlik 2

Sekizinci ünitenin ikinci etkinliği ile devam etmekteyiz. Burada öğrenciye “Haritada Bir Nokta metninden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız” cümlesi iletilmiştir. Etkinlik içerisinde metne dair altı soru bulunmaktadır.

Birinci soruda öğrenciye “yazar adaları niçin seviyor olabilir?” cümlesi iletilmiştir. Metnin ilk paragraflarında bu sorunun cevabını açıkça görülmektedir. Yazar bu konuda Robinson Cruse kitaplarının etkisinden yahut okuduğum romanların sebebiyle denizleri, adaları, suyu sevmiş olabilirim diyor. Daha metnin ilk giriş paragrafında sorunun cevabı doğrudan verilir, öğrenciyi düşündürme çabasının olmamasından dolayı taksonominin ilk aşaması olan bilgi/hatırlama basamağında incelenmesi uygun görülmektedir.

İkinci soruda öğrenciye “yazar adadaki yaşamını nasıl sürdürmek istiyor? Sizce bu kararı almasında neler etkili olmuştur? Cümleleri iletilmiştir. Soruları teker teker incelediğimizde ilk sorunun metnin içerisinde ikinci sayfanın sonlarına doğru doğrudan cevabı bulunmaktadır. Yazarın adada olma amacı balıkçılık olup sessiz sakin ve namuslu insanlarla yaşam sürmektir. Bu soru taksonomi basamaklarını harekete geçirmeden uygun olmadığı görülmektedir. İkinci kısma bakıldığında ise öğrenciye kendi fikrini sunma, öz değerlendirme yapmasına sebebiyet vermektedir. Böylelikle taksonominin değerlendirme basamağına girdiği tespit edilmiştir.

Etkinliğin üçüncü sorusunda “dışarıdan ırıba katılanların hakkı nasıl verilmektedir? Cümlesini görülmektedir. Metnin ortasında bir kahramanın kendiliğinden dahil olduğunu balık tutmak için kayığa bindiğini ve 2 balık tuttuğunu okundu. İş bitiminde patronun her işçiye üçer balık verdiğini ve bu karaktere hiç balık vermediğini görüldü. Sebebi ise, kahramanın kendiliğinden kayığa binip balık tutmasıdır. Böylelikle balıkçı hakkını alamadan kayıktan inmiştir. Sorunun cevabı doğrudan metinden alıntı yapılarak yazılmış olup, öğrenciden de bunu yapması beklenmiştir. Ön belleği harekete geçirmeyip, düşündürmeye itmeyip verilen bilginin hatırlanması sağlanmaktadır. Böylelikle bu soruyu bloomtaksonomisinin ilk aşaması olan bilgi/hatırlama basamağında incelemek mümkün görülmektedir.

Etkinliğin dördüncü sorusunda öğrenciye “adaya dışarıdan gelen adama niçin balık vermiyorlar? Sizce bu doğru bir davranış mıdır? Cümlelerini görülmektedir. Bu soru üçüncü soru ile aynı niteliği taşımaktadır. Öğrenmeye itmediği gibi tekrara düşüren sorunun ilk aşaması taksonomiye uygun olmadığı görülmektedir. fakat ikinci kısımda öğrencinin fikri sorulmuş olup, kendi cümleleri ile kendini ifade edebilmesine yer verilmesinden dolayı taksonominin değerlendirme basamağında incelemek mümkündür.

Beşinci soruda ise “Hakkı verilmeyen adamın kendini savunmamasını doğru buluyor musunuz? Cümlesine yer verilmiştir. Bu soru tamamen öğrencinin yorumlamasına ayrılan bir soru tarzıdır. Böyle bir soruya öğrencinin iki cevabı olacaktır. Evet, çünkü veya hayır, çünkü şeklinde devam eden cümleler. Böylelikle bu soru taksonominin değerlendirme aşamasında görülmektedir.

Etkinliğin altıncı ve son sorusunda öğrenciye “Yazar tanık olduğu haksızlık karşısında ne yapıyor? Cümlesi yöneltilmiştir. Metnin sonunda sorunun cevabı

açıkça iletilmiştir. Tamamen metne bağlı soru tarzlarından biridir. Böylelikle taksonominin hatırlama/bilgi basamağında incelenmesi uygun görülmektedir. Fakat soru “siz yazarın yerinde olsaydınız ne tepki verip, nasıl davranış sergilerdiniz?” şeklinde olsaydı öğrencinin yorumlamasına izin verilseydi taksonominin son basamağın olan değerlendirmede incelenebilirdi.

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz hikâyenin konusunu, ana fikrini, yardımcı fikirlerini bulunuz.

Konu:

.....

.....

.....

.....

Ana Fikir:

.....

.....

.....

.....

Yardımcı Fikir:

.....

.....

.....

Yardımcı Fikir:

.....

.....

.....

Yardımcı Fikir:

.....

.....

.....

Yardımcı Fikir:

.....

.....

.....

257

Şekil 54 Etkinlik 3

Sayfa 257’de bulunan sekizinci temanın üçüncü etkinliğinde öğrenciye “okuduğunuz hikâyenin konusunu, ana fikrini, yardımcı fikirlerini bulunuz” cümlesi iletilmiştir. Bu kısımda taksonominin son basamağı olan değerlendirme boy göstermektedir. Öğrenci metni okuyacak, analiz ve yaratma basamaklarından geçerek gerek kendi değerlerini gerek metnin değerlerini yorumlayarak beyan edecektir. Böylelikle bu soru taksonominin değerlendirme basamağına girmektedir.

4. ETKİNLİK

Metinde anlatım kimin ağzından yapılmıştır? Metinden aldığınız örneklerle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Şekil 55 Etkinlik 4

Sekizinci temanın dördüncü etkinliğinde öğrenciye “metinde anlatım kimin ağzından yapılmıştır? Metinden aldığınız örneklerle açıklayınız” cümlesi sunulmuştur. Öğrenci bu soruyu yanıtlayabilmesi için öncelikle Türkçede yer alan iyelik ekleri konusunu bilmelidir. Öncelikle konuyu bilecek ardından cümleleri okuyup metinden aldığı örneklerle bunu pekiştirip verilen boşluğa yazacaktır. Böylelikle bu soru için taksonominin ilk basamağı olan hatırlama kısmında incelenmesi uygun görülmüştür.

5. ETKİNLİK

Yazarın “ırıba gelen kişiye pay verilmemesi” olayına bakış açısı nasıldır? Örneklerle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Şekil 56 Etkinlik 5

Sekizinci temanın beşinci etkinliğinde öğrenciye “yazarın ırıba gelen kişiye pay verilmemesi olayına bakış açısı nasıldır? Örneklerle açıklayınız” cümlesi yöneltilmiştir. Bu soru için kitapta daha önce ikinci etkinliğin beşinci soruda yeniden yer verildiğini görülmektedir. Aynı sorunun yeniden sorulması uygun değildir. Tekrara düşmek yerine başka bir etkinliğe yer verilmesi daha uygun olabilirdi.

6. ETKİNLİK

"Haritada Bir Nokta" metninden öyküleyici ve betimleyici anlatıma örnek gösteriniz.

Öyküleyici Anlatım

Betimleyici Anlatım

258

Şekil 57 Etkinlik 6

Altıncı etkinliği incelediğimizde öğrenciye "Haritada Bir Nokta metninden öyküleyici ve betimleyici anlatıma örnek gösteriniz" cümlesi yöneltilmiştir. Öğrenciden öncelikle metni okumasını ve Türkçede yer alan söz sanatları konusundan hareketle metinde geçen cümleleri bulmasını istenmektedir. Burada öncelikle o bilginin belleğinde bulunması ve bilginin hatırlanması ardından cümlelerin bulunması gerekmektedir. Böylelikle taksonominin ilk aşaması olan hatırlama basamağını görülmektedir.

7. ETKİNLİK

"Bir kişiye karşı yapılmış haksızlık, bütün insanlığa karşı yapılmış haksızlık demektir."

Emile ZOLA (Emil Zola) sözünden yola çıkarak haksızlık karşısında doğru tavır göstermenin önemini anlatan bir konuşma yapınız.

Şekil 58 Etkinlik 7

Sayfa 259'da bulunan sekizinci temanın yedinci etkinliğinde öğrenciden Emile ZOLA'ya ait olan "Bir kişiye karşı yapılmış haksızlık, bütün insanlığa karşı yapılmış haksızlık demektir" sözüne karşılık bir konuşma yapması beklenmektedir. Tamamen öğrencinin yorumlamasına, fikrini beyan etmesine, düşüncesini açıklık ile dile getirmesine fırsat veren bu etkinlik taksonominin değerlendirme kısmında incelenmesi uygun görülmüştür.

8. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde yapılan anlatım bozukluklarını bulunuz. Cümlelerin doğrularını örnekteki gibi verilen boşluğa yazınız.

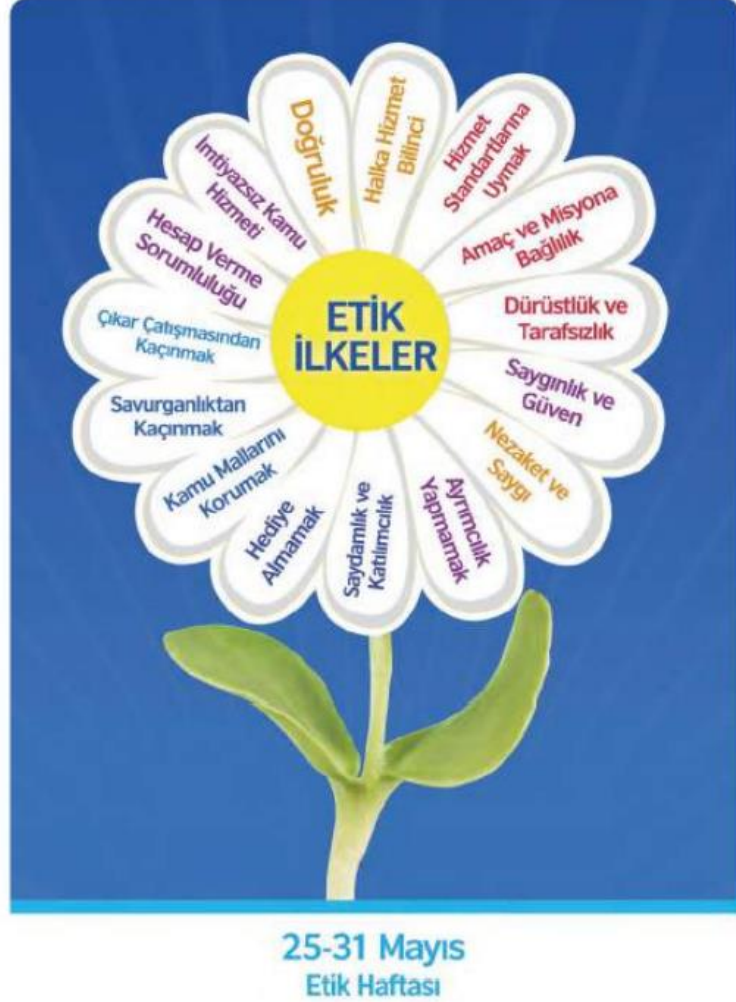
1. Türkçe dersinde işaret ve belgisiz zamir konusunu işledik.
Türkçe dersinde işaret zamiri ve belgisiz zamir konusunu işledik.
2. Birçok insanlar bu konuda yanılıyorlar.
3. Bütün gece kedi ve köpek havlamasından uyuyamadık.
4. Ben ve Barış dinlenmek için her yıl tatile gider.
5. Yarın size gelemem ama okulda bütün gün kursum var.
6. Kitap, annesinden ayrılan bir çocuğun hayatla mücadelesi anlatılıyor.
7. Biz gezmesini sevmeyen bir milletiz.
8. Bahar gelince kuşlar ağaçlarda ötüyorlar.
9. Tuna ve Ülkü aşağı yukarı iki üç saattir yolda.

Şekil 59 Etkinlik 8

Sekizinci temanın sekizinci etkinliğinde öğrenciye “Aşağıdaki cümlelerde yapılan anlatım bozukluklarını bulunuz. Cümlelerin doğrularını örnekteki gibi verilen boşluğa yazınız” cümlesi iletilmiştir. Öncelikle Türkçede yer alan zamirler konusu bilinmeli ardından sorular cevaplanmalıdır. Böylelikle taksonominin ilk basamağı olan hatırlamayı görülmektedir. Öğrenci okuduğu cümlelerin yanlış olan kısmını bulup ardından ona uygun gelen zamiri belirlemeli ve boşluğa yazmalıdır. Böylelikle sekizinci etkinlik taksonomiye uygun olduğu görülmektedir.

9. ETKİNLİK

a) Dünya Etik Haftası ve Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile ilgili afişi inceleyiniz.

Şekil 60 Etkinlik 9a

Sekizinci temanın son etkinliği olan dokuzuncu etkinlikte öğrenciden öncelikle verilen afişi incelemesi ardından da “Dünya Etik Haftası” ile ilgili yarışma düzenlenmişçesine afiştten yola çıkarak bir kompozisyon yazılması istenmiştir. Öğrenciyi düşündürmeye iten, düşünce ve fikirlerini her şeyden bağımsız ve özgün bir şekilde ortaya koymasını sağlayan, aynı zamanda kendi eserini yahut düşüncelerini beyan etmesiyle beraber taksonominin yaratma basamağına girmektedir.

b) Dünya Etik Haftası ile ilgili bir kompozisyon yarışmasına katılacağını düşünün. Afişten yola çıkarak bir yazı yazınız.

A large, spiral-bound notebook page with a blue cover and a white interior. The page is filled with horizontal dashed lines for writing. The spiral binding is on the left side.

Şekil 61 Etkinlik 9b

C. Türkçe Ders Kitabı Etkinliklerine Örnek Olarak Hazırlanan Özgün Etkinlikler

1. Güvercin Metnine Ek Olarak Bloom Taksonometrine Göre Hazırlanmış Etkinlikler

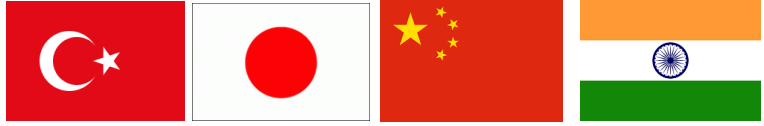
Güvercin metninde olayları önceden gören ve merakla güvercinlerin başına gelen olayları izleyen hangisidir?

- A) ZEYREK
- B) AVCI
- C) LEYLEK
- D) KARGA

Güvercin metninde olayın geçtiği yer neresidir?

- A) TÜRKİYE
- B) JAPONYA
- C) ÇİN
- D) HİNDİSTAN

Tuzağa düşen güvercinler avcıdan kurtulabilmek adına neler yapılmıştır?

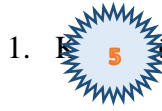
- A) Güvercinler avcının ağını gagalarıyla kemirerek tuzaktan kurtulmuşlardır.
- B) Karga, tuzağa takılan güvercinleri diğer kuşlar ile birlik olup onları uçurarak kaçırmıştır.
- C) Başkan güvercinin fikri ile bütün güvercinler kanat çırparak uçmuş ve arkadaşı farenin yanına gitmiş, fare ise ağı kemirerek güvercinleri kurtarmıştır.
- D) Başkan güvercinin fikri ile bütün güvercinler arkadaşı farenin yanına gitmiş, fakat fare onlara yardım etmemiştir.

düşen güvercinler avcıdan kurtulabilmek adına neler yapılmıştır?

- A) Güvercinler avcının ağını gagalarıyla kemirerek tuzaktan kurtulmuşlardır.
- B) Karga, tuzağa takılan güvercinleri diğer kuşlar ile birlik olup onları uçurarak kaçırmıştır.
- C) Başkan güvercinin fikri ile bütün güvercinler kanat çırparak uçmuş ve arkadaşı farenin yanına gitmiş, fare ise ağı kemirerek güvercinleri kurtarmıştır.
- D) Başkan güvercinin fikri ile bütün güvercinler arkadaşı farenin yanına gitmiş, fakat fare onlara yardım etmemiştir.

“Güvercin” metnine göre doğru ifadelerin sonuna (D) yanlış ifadelerin sonuna ise (Y) yazınız. (Anlama-Hatırlama)

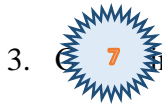

1. Karga güvercinlerin başına gelenleri görmüş, fakat onlara yardım etmemiş

Karga güvercinlerin başına gelenleri görmüş, fakat onlara yardım etme talebini güvercinler geri çevirmiş.

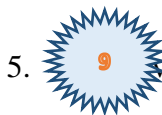
2. Karga güvercin dolu tuzağı sırtlamış, ve onları evine götürmüştür.

3. Güvercinler kurtulmak için birlik olup plan yapmış.

Güvercinlere yardım eden fareye tesadüfen rastlamışlar.

5. Başkan güvercinlerden birisinin yakın arkadaşıdır.

Avcı güvercinleri yakaladıktan sonra, onların ağladıklarını duyup pişman olup güvercinleri geri bırakmış.

11 Yakalanan güvercinler nasıl olsa kurtulamayız düşüncesi ile hiç çaba göstermişler ve başlarına gelene razı olmuşlar.

12 Planı harekete geçiren güvercinlerin peşinden avcı hiç koşmamıştır, çünkü nasıl olsa kurtulamayıp yanına geleceğini biliyordur.

13 Avcı güvercinleri yakalamak için yere mısır taneleri serpmiş.

14 Metnin konusuna uygun bir başlık yazınız. (ANLAMA)

.....
.....

15 Daha önce avlandığımı gördüğünüz biri oldu mu? Ne gibi duygular hissettiniz? (DEĞERLENDİRME)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

16

Karganın yerinde siz olsaydınız ne gibi bir tepki verirdiniz? Buna göre aşağıda verilen surat ifadelerinden size uygun olanı istediğiniz renge boyayınız. (ANLAMA)

.....

.....

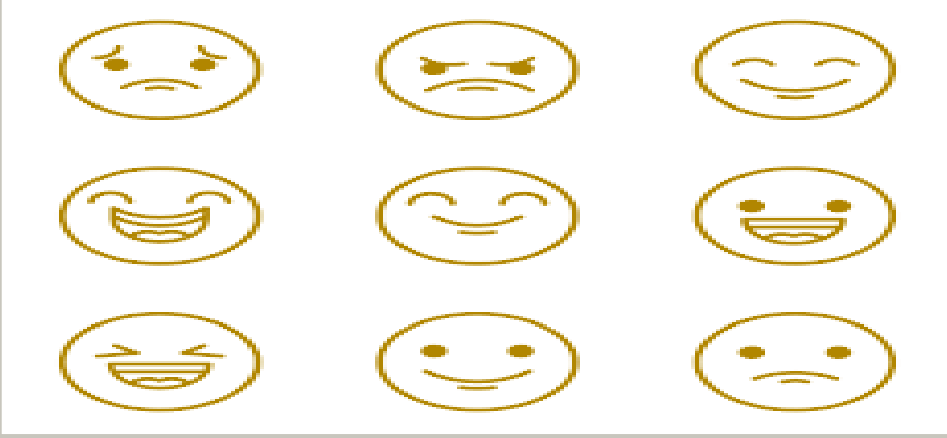
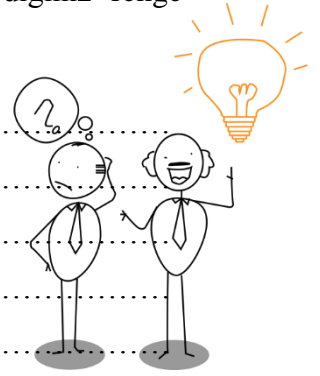
.....

.....

.....

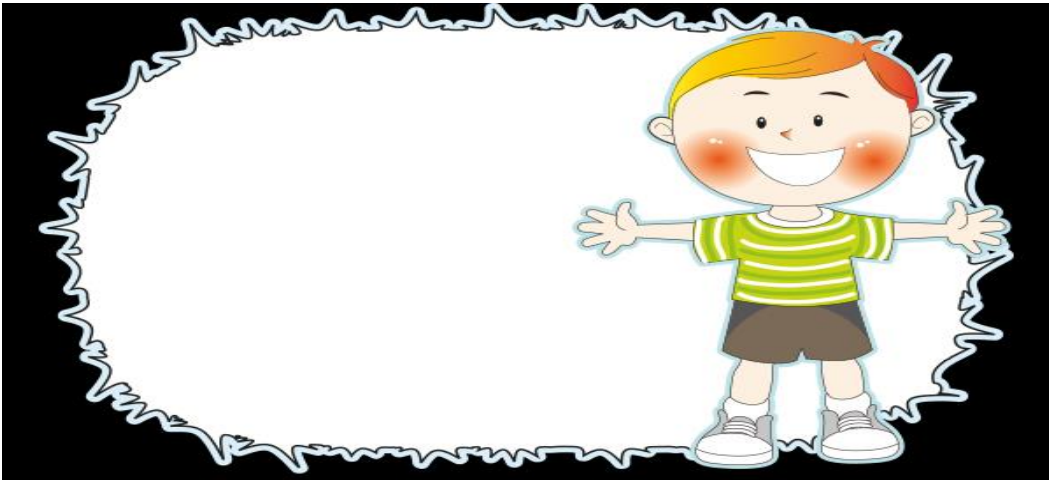
.....

.....

17

Avcı ile konuşmanız mümkün olsaydı ona neler söylemek isterdiniz? Yazınız. (ANALİZ)

18

Aşağıda atasözleri ve deyimler verilmiştir. Metnin konusuna göre uygun olanların başındaki kutucuğu boyayınız. (ANLAMA)

- Sinek avlamak.
- Ava gelmez kuş olmaz, başa gelmez iş olmaz
- Zamanı avlamak
- Gönül avlamak
- Şahin ile deve avlanmaz
- Balık baştan avlanır.

19

Aşağıda metinde geçen bazı cümleler verilmiştir. Bu cümlelerin içerisinde geçen sıfatları yuvarlak içerisinde alarak gösteriniz. (UYGULAMA)

- Hindistan'daki büyük bir ormanda bir karga yaşarmış, yuvasının nerede olduğunu kimse bilmezmiş.
- Tüm güvercinler sevinç çığlıkları atmaya başlamışlar.
- Karga bu sevimsiz avcıdan iyice şüphelenmeye başlamış.

20

Metinde bazı karakterlerden bahsedilmektedir. İsmi geçen karakterlerin başında ki kutucuğu renkli kalemlerle boyayınız.

- Tilki
- Güvercin
- Kedi
- Kaplan
- Karga
- Fare
- Eşek
- Avcı

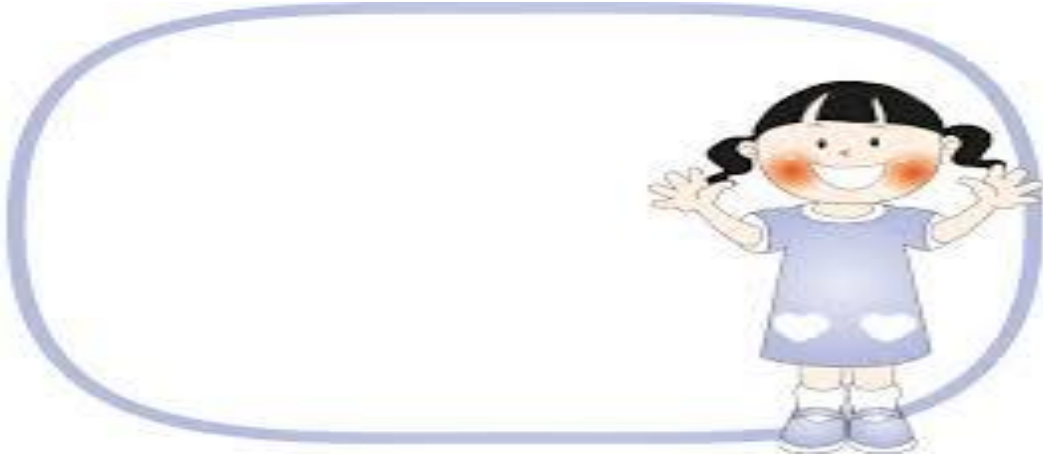

21. Aşağıda verilen slogan gibi metne uygun bir sloganda güvercinin üstüne yazınız. (ANLAMA-HATIRLAMA)

Avlanma, gün gelir sende av olursun!

22. Kargaya bu davranışından dolayı bir mektup göndermeniz istenseydi neler yazardınız? (ANALİZ)

23. Okuduğunuz metinden hareketle neden- sonuç ilişkisi barındıran birkaç cümle verilmiştir. Bunları tamamlayınız. (ANALİZ)

Avcının hareketi bana göre;

.....çünkü;
.....
.....
.....

Farenin sergilemiş olduğu tutum bana göre;

.....çünkü;
.....
.....

Karganın yapmış olduğu hareket bana göre;

.....çünkü;
.....
.....

Karganın yerinde siz olsaydınız ne yapardınız? Yazınız. (YARATMA)

Metne daha farklı bir son yazılmasını istenseydi nasıl bir son yazardınız.
(YARATMA)

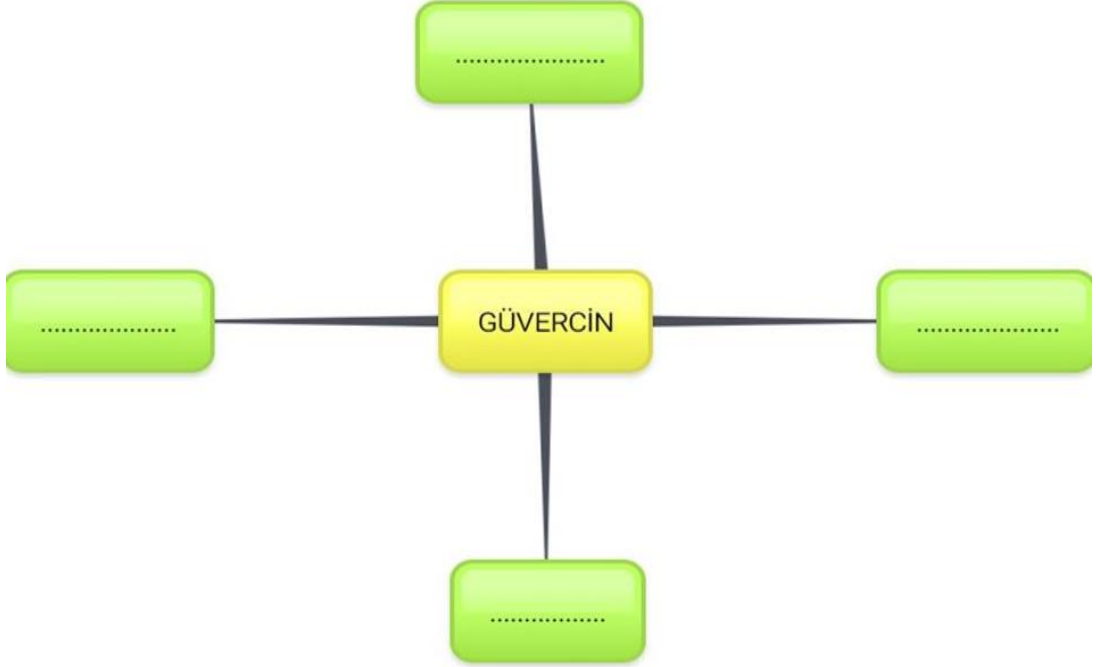
Güvercinlerin yerinde yakın bir arkadaşınız yer alsaydı ve sizde karga gibi bu durumu uzaktan izliyor olsaydınız ne gibi bir yol izlerdiniz.
(DEĞERLENDİRME)

27

Güvercin kelimesi size ne gibi çağrışımlar yapmaktadır. Yazınız.

(DEĞERLENDİRME)

28

Güvercin ile ilişkili bir anınız oldu mu? Güvercinler hakkında ki bilgilerinizi yazınız. (DEĞERLENDİRME)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

29

Apartmanınızın çatı katında güvercin besleyen bir komşunuz olsaydı bu davranışı nasıl karşılardınız? Sizce hayvan haklarına ve apartman yönetimine aykırı mıdır? Yazınız. (ANALİZ)

30

Aşağıda verilen bulmaca da geçen kelimeleri bulunuz. (ANLAMA)

Ü	Q	I	Y	G	Ç	X	V	Ö	Ş	E	K
V	C	K	A	Q	L	V	N	W	Ü	G	Ö
C	Z	N	R	A	G	U	Ä	Ğ	Ü	W	Ö
G	L	I	D	L	S	Q	E	B	A	Ş	Ş
J	C	Ü	I	V	P	Ö	F	V	Ü	G	J
R	Ä	P	M	Ğ	Q	G	A	I	N	Q	R
X	Q	H	L	Ö	K	A	R	G	A	Ä	Ğ
R	Ü	L	A	Ş	Ö	M	E	O	Ç	T	I
Q	U	G	Ş	F	T	J	H	T	Ğ	A	F
O	Ç	Z	M	G	Ü	V	E	R	C	I	N
V	C	Y	A	V	L	A	N	M	A	H	I
G	D	J	I	N	Ü	V	K	W	F	Ü	D
I	Y	I	L	I	K	C	R	F	W	Ş	G
G	Ğ	X	T	F	Ğ	I	G	D	Ğ	R	T

1. KÖTÜLÜK
2. AVLANMA
3. KARGA
4. GÜVERCİN
5. İYİLİK
6. FARE
7. YARDIMLAŞMA
8. AVCI

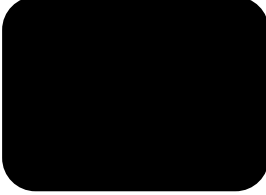
Aşağıda ki verilen atasözleri, kelimeleri karşısında bulunan kutucukta ki sözlükte yazan doğru anlamları ile eşleştiriniz. (ANLAMA)

İyilik eden kimseyi herkes sever..
Gün gelir, iyilik yapan kimse zor duruma düşerse, kendisinden iyilik görmüş olanlar onu unutmaz, ellerinden gelen iyiliği yaparlar.

Doğumdan ölüme değin geçen süre

Avcı olma durumu ya da avcının yaptığı iş, avlanma işi.

”Piyangodaki Kurbağa” size neler çağrıştırıyor? (HATIRLAMA)

.....
.....

.....
.....
.....
.....

OKUMA METNİ

PİYANGODAKİ KURBAĞA

Yılın son günü hava, soğuk ve sisliydi. Okuldan çıkan çocuklar titreyerek evlerine koşuyorlardı. 3-A sınıfından bir küme öğrenci, soğuğa aldırmandan okul bahçesinde tartışmaya girişmişlerdi. Öğretmen kapıda belirdi. “Hey, çocuklar! Bu havada ne demeye gevezelik ediyorsunuz? Evlerinize dağılsanıza.” dedi. Öğretmeni, Tomris cevapladı.

“Öğretmenim bu gece arkadaşlarla bizim evde toplanacağız. Yeni yılı birlikte karşılamak istiyoruz. Para katıp kuruyemiş ve meyve aldık. Ama...” Öğretmen gülümseyerek onun sözünü kesti.

“Ne iyi olur. Radyo dinler, tombala oynar, yemiş yiyerek eğlenirsiniz.”

“Bir de piyango düzenleyelim diyoruz. Armağanları almak için para toplamak mı iyi olur, yoksa herkes dilediği armağanı mı getirmeli? Bunu tartışıyorduk.” dedi. Öğretmen, “Piyango için bırakın herkes dilediği armağanı getirsin. Böylesi daha ilginç olur.” dedi

Çocuklar sevinçle ellerini çırpıldılar. Hepsisi de aynı mahallede oturuyordu. Hep birlikte koşarak evlerine yollandılar. Bir süre sonra

içlerinden biri yavaşlayıp geride kaldı. Arkadaşları sokağın köşesini döner dönmez yolunu değiştirdi. Kasabanın kenarındaki dereye doğru koşmaya başladı.

Çetin okulun ve semtin en yaramaz çocuğuydu. Arkadaşlarına akla gelmedik şakalar yapar, çevresindekileri ürküterek zor duruma düşürüp keyiflenirdi. Dereye varınca soluk soluğa kıyıya diz çöktü. Kurbağaların, taşların altına ya da balıkların içine gömüldüklerini biliyordu. Kolunu sıvayıp elini suya soktu... Tomris evi balonlar ve renkli krepon kâğıtlarıyla süslemişti. Yemek masasının üstü kuru yemiş ve meyvelerle doluydu. Çocukların hemen hepsi ilk kez böyle bir yılbaşı gecesi

geçiriyorlardı. Bu nedenle sevinçten yerlerinde duramıyorlardı. Önce piyangoyu numaraladılar. Sonra bir süre tombala oynandı. Kazananlar coşkuyla el çırpıyor, kazanamayanlar ümitle yeniden oyuna başlıyorlardı. Oyundan bıkınca yemişlerini yediler. Radyodaki türkülere ayak uydurup oyunlar oynadılar. Birbirlerine bilmece sorular. Yüzük ve fincan

oyunundan sonra, sıra piyangoya geldi.

Çetin, dudaklarında belli belirsiz bir gülümsemeyle çekilişi izliyordu. O gece hiç yaramazlık ve oyunbozanlık yapmamıştı. Onun bu olağanüstü uysallığı, Tomris'in ninesinin bile gözünden kaçmamıştı. Bir ara Çetin'i yanına çağırıp, "Ne kadar uslanmışsın oğlum!" diyerek başını okşadı. Çetin, biraz sonra nasıl uslandığını görürsünüz, diye geçirdi içinden. Kocaman karton kutudaki armağanın kime çıkacağını çok merak ediyordu. Paket açılınca kim bilir herkes nasıl şaşırıp kalacaktı!..

O bunları düşünürken çekiliş başladı. Çocuklar piyangodan çıkan armağanları sevinçle birbirlerine gösteriyorlardı. Bebek emziği, balon, çikolata, kitap, kalem, mendil ve daha neler çıkıyordu paketlerden. Çetin'in getirdiği kutu henüz kimseye

çıkamıyordu. Çetin bir ara sabırsızlıkla, "Haydi çabuk olun da piyango işi bitsin artık!" diye bağırdı. Tomris numara torbasına elini daldırdı. Sonra, "On beş!" diye bağırdı. Emine paketlere göz attı. "On beş numara, işte şu büyük kutu." diyerek ellerini çırptı. Çocuklar, "Yaşasın, piyango'nun en kocaman armağanı Çetin'e çıktı!" diye bağıştılar. Çetin kıpkırmızı olmuştu. "Bir yanlışlık olmasın..." diye kekeledi. Sayılara yeniden bakıldı. Hiçbir yanlışlık yoktu. Çetin, "İyi ya, armağanımı verin. İçindekilere evde bakarım." dedi.

Çocuklar, "Olmaz!" diye bağıştılar. Sonra, "Aç, aç..!" diyerek ellerini çırpmaya başladılar. Çetin daha fazla direnemedi. Elleri titreyerek paketin kâğıdını yırttı.

Kutunun kapağını aralar aralamaz, iri bir kurbağa fırlayıp Çetin'in boynuna doğru atıldı. Çetin, "Annee!" diye bağırarak ürküntüyle geriledi. Çocuklar çığlık çığlığa odanın dört bir yanına kaçıştılar.

Çetin kısa bir süre sonra kendini topladı. Hemen yere diz çöktü. Masanın altında soluyup durmakta olan kurbağayı aldı. Koşarak odadan çıktı. Çocuklar korkuları geçince katılasıya gülmeye başladılar. Bir ara Tomris, "O kutuyu kim getirmişti?" diye sordu. Çocuklar hep bir ağızdan yanıtladılar: "Kutuyu Çetin getirmişti. Bizim için hazırladığı yılbaşı armağanı kendisine çıktı..." O

sırada radyodaki konuşmacı, ‘‘Eski yıl sona erdi. Yeni yılınız kutlu olsun.’’ dedi. Çocuklar neşeyle kucaklaştılar. Ömer, ‘‘Çetin’in yeni yılını yarın kutlarız.’’ dedi. ‘‘Sadece yeni yılını değil, piyangodan çıkan yılbaşı armağanını da kutlamalıyız.’’ dedi Demet. Çocuklar coşkuyla ellerini çırdılar. Sonra neşe içinde evlerinin yolunu tuttular.

Gülten DAYIOĞLU

(*Damdaki Korkuluklar kitabından alınmıştır.*)

Aşağıdaki soruları ‘‘Piyangodaki Kurbağa’’ isimli metne göre cevaplayın.

Çocuklar, kimin evinde toplanmışlardır? (BİLGİ)

- a) Demet
- b) Çetin
- c) Tomris
- d) Emine

Öğrenciler, hangi günü kutlamak için bir araya gelmişlerdir? (BİLGİ)

- a) Yeni yılı
- b) Doğum gününü
- c) Öğretmenler gününü
- d) Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını

Çetin’in uysallığını ilk kim fark etmiştir? (BİLGİ)

- a) Babası
- b) Annesi
- c) Ninesi
- d) Annesi

Piyangodan hangi armağanlar çıkmamıştır? (BİLGİ)

- a) Bebek emziği

b) Mendil

c) Çanta

d) Balon

Çetin'in armağanlar açılırken hissettiği duygu nedir? (BİLGİ)

a) Mutluluk

b) Sabırsızlık

c) Üzüntü

d) Şaşkınlık

Metne, konusuna uygun bir başlık yazınız. (ANLAMA)

.....

.....

Aşağıdaki soruları "Piyangodaki Kurbağa" isimli metne göre cevaplayınız.

Doğru ise (D)' yi, yanlış ise (Y)' yi işaretleyiniz. (ANLAMA-HATIRLAMA)

D Y

Çetin okulun ve semtin en uslu çocuğuydu. ()

Armağanlardan bebek emziği, balon, çikolata, kitap ve kalem çıkıyordu. ()

Çocuklar, eve giderken hava çok sıcaktı. ()

Çetin, kutuyu büyük bir mutlulukla açtı. ()

On beş numaralı kutunun içinden kurbağa çıkmıştı.

()

Okuduğunuz metinde geçen bazı kelimeler, harfleri eksik olarak verilmiştir. Eksik harfleri örnekteki gibi tamamlayınız. (UYGULAMA)

ÖĞRETMEN

D_R_

P_YA_G_

KU

R_D_O

Hayatınızda sizi kandırmaya çalışan bir arkadaşınız oldu mu? Anlatınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

O kutuyu siz açmış olsaydınız bu şakayı yapan arkadaşınıza ne tepki verirdiniz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....

Çetin'e bir mektup göndermeniz gerekseydi neler yazardınız?

Aşağıdaki boşlukları neden-sonuç ilişkisine göre doldurunuz. (ANALİZ)

Çetin, kutuyu açınca "Anneee!" diye bağırdı çünkü

.....
..... kolunu sıvayıp elini suya soktu.

Aşağıdaki cümlelerde yer alan sıfatları bulunuz.

"Yaşasın, piyangoğun en kocaman armağanı Çetin'e çıktı!"

"Çetin kısa bir süre sonra kendini toparladı."

"3-A sınıfından bir küme öğrenci, soğuğa aldırmadan okul bahçesinde tartışmaya girişmişlerdi." cümlesindeki tamlamaları bulup, altını çiziniz.

Okuduğunuz metindeki Çetin'in davranışlarıyla kendi arkadaşlarınızın davranışı benzerlik gösteriyor mu? Karşılaştırarak anlatınız. (ANALİZ)

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

Aşağıda hikâye türünün özellikleri verilmiştir. Bu bilgileri göz önüne alarak okuduklarınızdan hareketle bir hikâye yazınız. (UYGULAMA)

Olmuş veya olabilecek olayları belli bir plan çerçevesi içinde yer ve zamana bağlı olarak anlatan yazı türüne hikâye (öykü) denir.

Dar bir zaman dilimini kapsar.

Olayla ilgili yer ve zaman bellidir.

Romana göre kısa eserlerdir.

Karakter sayısı azdır.

Serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur.

Kısa soluklu eserlerdir.

Olay, başlangıçtan sonra doğru giden bir olayın bir anlık parçasıdır.

Siz olsaydınız bu metni nasıl tamamlardınız? (YARATMA)

Bu metinde Çetin'in davranışını doğru buluyor musunuz? Siz olsaydınız ne yapardınız? (DEĞERLENDİRME)

IV. BULGULAR

Ortaya konan tez çalışmasında gerek öğretim programı kazanımları gerek ele alınan MEB 8. Sınıf Türkçe ders kitabında verilen edebi metinlerin metin altı sorularının Bloom Taksonomisi ile doğrudan ilişkili olmadığı görülmüştür.

Öğrenme sürecinde öğrenciden üst bilişsel düşünme yetilerinin geliştirilmesi ve eleştirel düşünme becerisinin aktif hale gelmesi beklenmektedir. Fakat ele alınan Türkçe ders kitabında SSPS sonuçlarına bakıldığında heterojen bir dağılım olmadığı görülmektedir.

Aynı zamanda incelenen Türkçe ders kitabında verilen edebi metinlerin metin altı sorularının öğrencileri üst bilişsel alana ilerletmek konusunda eksik kaldığı saptanmıştır.

Öğretim programının başlıca amacı öğrenciye eleştirel düşünme beceri kazanmaktır. Fakat Türkçe ders kitabında bu kazanımların gerçekleşmesine yer verilmediği görülmektedir.

İncelemeler sonucu Türkçe ders kitabında kullanılan edebi metinlerin metin altı sorularının dağılımında alt bilişsel becerilerine daha çok yer verildiği tespit edilmiştir.

Öğretim programının başlıca amacı öğrenciye eleştirel düşünme beceri kazanmaktır. Fakat Türkçe ders kitabında bu kazanımların gerçekleşmesine yer verilmediği görülmektedir.

İncelemeler sonucu Türkçe ders kitabında kullanılan edebi metinlerin metin altı sorularının dağılımında alt bilişsel becerilerine daha çok yer verildiği tespit edilmiştir.

SSPS sonucunda da ortaya konduğu üzere Türkçe ders kitabında verilen metin altı sorularının eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesi konusunda eksik bırakıldığı görülmüştür.

İncelenen Türkçe ders kitabı metin altı sorularında bazı soruların Bloom Taksonomisinin hiçbir basamağına denk gelmediğı açıkça görölmektedir.

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

A. Sonuç

Bu çalışma MEB Ortaokul 8. Sınıfların Türkçe ders kitaplarındaki edebî metinlere ait etkinliklerin, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde oynayabileceği etkin rolün ortaya çıkarılması ihtiyacından doğmuş ve Bloom taksonomisi bağlamında incelenen bir tez çalışmasıdır. İncelenen MEB Türkçe ders kitabı (2019)'da yer alan etkinliklerin eleştirel düşünmeyi harekete geçirilmediği görülmüştür. Aynı zamanda tezin konusu olan Bloom ve arkadaşlarının ortaya koymuş olduğu taksonomi bağlamında incelenildiğinde etkinliklerin hepsinin taksonomiye uygun olmadığı ön görülmektedir. Kitapta toplam sekiz temaya yer verilmiş olup, 48 metin öğrenciye sunulmuştur. 7 temada bulunan edebî metinler incelendiğinde metin altı sorularının her birinin karşılık geldiği taksonomi basamağı olmadığı görülmüştür. Eğitim ve öğretimin bel kemiği niteliğinde bulunan iki unsur olan Bloom taksonomisi ve eleştirel düşünmenin etkinliklere daha çok yansıtılması gerekmektedir. Bu anlamda incelenen MEB Türkçe Ders kitabının eksik olduğu söylenebilir. Metin altında bulunan her etkinliğin taksonominin bir basamağına hitap etmesi gerekmektedir. Bu bağlamda metin altı sorularının mutlaka gelişmesi gerektiği görülmüştür.

B. Öneriler

Ortaya konan tez çalışmasında gerek öğretim programı kazanımları gerek ele alınan MEB 8. Sınıf Türkçe ders kitabında verilen edebî metinlerin metin altı sorularının Bloom Taksonomisi ile doğrudan ilişkili olmadığı görüldüğünden düzeltilmesi yapılması, öğretim programı ve Bloom Taksonomisiyle bağlantılı yeniden ele alınmalıdır.

Öğrenme sürecinde öğrenciden üst bilişsel düşünme yetilerinin geliştirilmesi ve eleştirel düşünme becerisinin aktif hale gelmesi beklenmektedir. Bundan dolayı 8.

Sınıf Türkçe Ders kitabında bulunan edebi metinlerin metin altı sorularının Bloom Taksonomisine göre heterojen bir şekilde dağılımı yapılmalıdır.

Aynı zamanda incelenen Türkçe ders kitabında verilen edebi metinlerin metin altı sorularının öğrencileri üst bilişsel alana ilerletmek konusunda eksik kaldığından, öğrencileri bilişsel alana yönlendirmesi sağlanmalıdır.

İncelemeler sonucu Türkçe ders kitabında kullanılan edebi metinlerin metin altı sorularının dağılımında alt bilişsel becerilerine daha çok yer verildiği tespit edilmiştir. Böylelikle bu soruların alt bilişsel alandan üst bilişsel alana doğru bir eğimi çizilerek öğrenciyi geliştirilmeye teşvik edilmelidir.

İncelenen Türkçe ders kitabı metin altı sorularında bazı soruların Bloom Taksonomisinin hiçbir basamağına denk gelmediğinden bu soruların yerine Taksonomiye uygun şekilde değiştirilmesi ve çalışmaya uygun sorular haline getirilmesi gerekmektedir.

VI. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ANDERSON, L. W., DAVID R., KRATHWOHL, & BENJAMIN S. BLOOM (2001). **A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives**. Editörler, Lorin W. Anderson, David Krathwohl; Contributors, Peter W. Airasian. New York: Longman.

BIRGIN, O. (2016). Matematik Eğitiminde Teoriler. **Blok Taksonomisi**. E. Bingölbali, S. Arslan, ve İ.Ö. Zembat (Ed.) Ankara: Pegem Akademi, 839-860.

BLOOM, B. (1956). **Taxonomy of Educational Objectives, Book 1: Cognitive Domain**. London: Addison Wesley Publishing Company.

ECO, U. (2001). **Açık Yapıt**, İstanbul: Can Yayınları.

ESELİOĞLU, H. & SET, S. YÜCEL (2020), **Ortaokul ve İmam Hatip Orta Okulu Türkçe 8 Ders Kitabı**, Devlet Kitapları. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

HAKES, B. (2008) **When Critical Thinking Met English Literature: A Resource Book for Teachers and Their Students**, Oxford: How To Books.

MAKALELER

AKBIYIK, C. & SEFEROĞLU, S. S. (2002). "Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Akademik Başarı" **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 3(32): 90-99.

AKTAN, O. (2020). "İlkokul Matematik Öğretim Programı Dersi Kazanımlarının Yenilenen Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi" **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 48: 15-36.

- AKTAŞ, Ş. (2009). Edebî metin ve özellikleri. **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 15(39), 187-200.
- AL-AMOUR, T. (2003). "Plato and Aristotle Theory" **The Journal of Philosophy**. 12(4): 10-19.
- ARICI, A. F. & TAŞKIN, Y. (2019) "Okuma becerisinin diğer dil becerileriyle ilişkisi". **Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi** 5(2): 185-194.
- AYHAN, M. & ARSLAN, M. (2014). "Edebi Metin Olarak Masalların Yabancılara Türkçe Öğretiminde Dilsel ve Kişisel Becerilerin Gelişimine Etkisi" **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 7(2): 543-560.
- BAŞALEV, S. & SOYSAL, Y. (2021). "Okul Öncesi Öğretmen Sorularının Türleri ve Bilişsel Talepleri" **Yaşadıkça Eğitim** 35(2): 546-579.
- BÜMEN, N, T, (2006), "Doktora Eğitimi Yapan Öğrencilere Yönelik Yürütülen "Öğretimde Planlama ve Değerlendirme" ile 'Gelişim ve Öğrenme' Derslerinin Değerlendirilmesi". **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri** 6(1): 7-52.
- BÜMEN, N. T. (2006). "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi". **Eğitim ve Bilim** 31(142): 3-14.
- CANGÜVEN, H. D., OYA, Ö. Z., BİNZET, G., & GÜLŞEN, A. V. C. I. (2017). Milli Eğitim Bakanlığı 2017 Fen Bilimleri Taslak Programının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. **International Journal of Eurasian Education and Culture**, 2(2), 62-80.
- DENİZ, K., TARAKCI, R. & KARAGÖL, E. (2019). "Dinleme/İzleme Kazanımları Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitapları" **Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi** 3(1): 18-32.
- DURUKAN, E. ve DEMİR, E. (2017). "6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisine Göre Sınıflandırılması". **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitimi (TEKE) Dergisi**, 6(3): 1619-1629.
- EDWARD, D'ANGELO (1970). "The Teaching of Critical Thinking Through Literature", **Elementary English** 47: 633-637.

- EKE, C. (2015). “Dalgalar Ünitesindeki Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi” **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi** 4/2: 345-353.
- EMİROĞLU, S. & PINAR, F. N. (2013). “Dinleme Becerisinin Diğer Beceri Alanları ile İlişkisi”. **Turkish Studies: International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** 8(4): 769-782.
- EROĞLU, D. & KUZU, T. S. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki dilbilgisi kazanımlarının ve sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. **Başkent University Journal of Education** 1(1): 72-80.
- GÖKHAN, A. (2017). “Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki (Ortaokul) Okuma Kazanımlarının Değerlendirilmesi” **Ana Dili Eğitimi Dergisi** 5(4): 685-703.
- GÜRSAN, S., TAPAN, BROUTIN, M. S. ve İPEK, J. (2021). “Eleştirel Düşünme Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Tasarlanan Teknoloji Destekli Öğretim Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri”. **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 34 (2): 703-744.
- GÜVEN, M. & KÜRÜM, D. (2006). “Öğrenme Stilleri ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişkiye Genel Bir Bakış”. **Sosyal Bilimler Dergisi** 6(1): 75-90.
- KAPLAN, K. (2021). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Dinleme/İzleme Becerisini Ölçmeye Yönelik Soruların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi. **Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches**, 10 (1).
- KARADÜZ, A. (2010). “Dil Becerileri ve Eleştirel Düşünme” **Turkish Studies** 5 (3): 1566-1593.
- KORKMAZ, Ö. (2009). Öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilim ve düzeyleri. **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 10(1), 1-13.
- SAĞLAMÖZ, F. & SOYSAL, Y. (2018) İlköğretim Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programlarının Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne Göre İncelenmesi. **İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi** 7 (1): 111-145.

SEMERCİ, Ç. (2003). “Eleştirel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi”. **Eğitim ve Bilim**, 28(127).

ŞENŞEKERCİ, E. & BİLGİN, A. (2008/1) “Eleştirel Düşünme ve Eğitimi”. **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi** 14: 15-43.

TUTKUN, Ö. F. & OKAY, S. (2012). “Bloom’un Yenilenmiş Taksonomisi Üzerine Genel Bir Bakış” **Sakarya University Journal of Education** 1(3): 14-22.

TEZLER

AKAR, Ü. (2007). “Öğretmen Adaylarının Bilimsel Süreç Becerileri ve Eleştirel Düşünme Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişki”, (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DÖNMEZ, H. (2018). “Olimpiyat geometri soruları ile LYS geometri sorularının bloom taksonomisi ile karşılaştırılması” (Master's thesis), Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

KANMAZ, F. (2019) “Eleştirel Düşünme Becerisi Edindirme Bağlamında Çocuk ve Gençlik Kitaplarının İncelenmesi”. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

KEMANECİ, E. (2019). “Aytül Akal’ın Öykülerinin Çocuklara Eleştirel Düşünme Becerisinin Kazandırılması Bağlamında İncelenmesi”. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

KÜRÜM, D. (2017). “Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Gücü”, (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi.

SAHİL, Ö. (2019). “Muzaffer İzgü’nün Çocuk Kitaplarının Çocukların Eleştirel Düşünme Becerisine Katkısı”. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

TEZGÖR, H. (2010). “Türk Şiirinin Cumhuriyetten Günümüze Kadar Geçirdiği Biçim ve İçerik Değişimlerinin Türkçe Ders Kitaplarındaki Yansımalarına Eleştirel Bir Bakış”. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

EK 1 Ömer SEYFETTİN

EK 2 Halide Edip ADIVAR

EK 3 Mustafa ÇİFTÇİ

EK 4 Yaşar KEMAL

EK 5 Nihad Sâmi BANARLI

EK 6 Abbas SAYAR

EK 7 Sait Faik ABASIYANIK

EK 8 Keloğlan ile Balık Masalı

EK 9 BEYDEBA

EK1

Ahırın avlusunda oynarken aşağıda, gümüş söğütler altında görünmeyen derenin hazin şırıltısını işitirdik. Evimiz iç çitin büyük kestane ağaçları arkasında kaybolmuş gibiydi. Annem, İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim Hasan'la artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu, babamın seyisi, ihtiyarca bir adamdı. Sabahleyin erkenden ahıra koşuyorduk. En sevdiğimiz şey atlardı. Dadaruh'la beraber onları suya götürmek, çıplak sırtlarına binmek, ne doyulmaz zevkti. Hasan korkar, yalnız binemezdi. Dadaruh onu kendi önüne alırdı. Torbalara arpa koymak, yemliklere ot doldurmak, ahırını süpürmek, gübreleri kaldırmak eğlenceli bir oyundan çok hoşumuza gidiyordu. Hele tımar... Bu en zevkli şeydi. Dadaruh eline kaşağıyı alıp işe başladı mı, tıkı... tıkı... tıkı... tıkı... tıpkı bir saat gibi... yerimde duramaz,

— Ben de yapacağım, diye tuttururdum.

O vakit Dadaruh, beni Tosun'un sırtına kor, elime kaşağıyı verir:

— Haydi yap, derdi.

Bu demir aleti hayvanın üstüne sürer fakat o uyumlu tıkırtıyı çıkaramazdım.

— Kuyruğunu sallıyor mu?

— Sallıyor.

— Hani bakayım!

Eğilirdim, uzanırdım. Fakat atın sağrısından kuyruğu görünmezdi. Her sabah ahıra gelir gelmez:

— Dadaruh! Tımarı ben yapacağım, derdim.

— Yapamazsın.

— Niçin?

— Daha küçüksün de ondan.

— Yapacağım.

— Büyü de öyle.

— Ne vakit?

— Boyun at kadar olduğu vakit. (...)

Ben bir gün ahırda yalnız başıma kaldım. Hasan’la Dadaruh dere kenarına inmişlerdi. İçimde bir tımar etme hırsı uyandı. Kaşağıyı aradım, bulamadım. Ahırın köşesinde Dadaruh’un penceresiz, küçük odası vardı. Buraya girdim. Rafları aradım. Eyerlerin arasına falan baktım. Yok, yok! Yatağın yanında, yeşil tahtadan bir sandık duruyordu. Onu açtım. Az daha sevincimden haykıracaktım. Annemin bir hafta önce İstanbul’dan gönderdiği hediyelerin içinden çıkan fakfon kaşağı pırıl pırıl parlıyordu. Hemen kaptım. Tosun’un yanına koştum. Karnına sürtmek istedim. Rahat durmuyordu.

— Galiba acıtıyor, dedim.

Gümüş gibi parlayan bu güzel kaşağının dişlerine baktım. Çok keskin, çok sivri idi. Biraz körletmek için duvarın taşlarına sürtmeye başladım. Dişleri bozulunca tekrar denedim. Gene atların hiçbiri durmuyordu. Kızdım. Öfkemi sanki kaşağıdan çıkarmak istedim. Onadım ötedeki çeşmeye koştum. Kaşağıyı yalağın taşına koydum. Yerden kaldıırabileceğim ağır bir taş bularak üstüne hızlı hızlı indirmeye başladım. İstanbul’dan gelen, ihtimal Dadaruh’un kullanmaya kıyamadığı bu güzel kaşağıyı ezdim, parçaladım. Sonra yalağın içine attım. Babam, her sabah dışarıya giderken bir kere ahıra uğrar, öteye beriye bakardı. Ben, gene o gün ahırda yalnızdım. Hasan, evde hizmetçimiz Pervin’le kalmıştı. (...)

Babam, çeşmeye bakarken yalağın içinde kırılmış kaşağıyı gördü, Dadaruh’a haykırdı:

— Gel buraya!

— ...

— Çıkar bakayım şunu!

Nefesim kesilecekti. Bilmem neden, çok korkmuştum. Dadaruh da şaşırıldı, kırılmış kaşağı meydana çıkınca babam, bunu kimin yaptığını sordu. Dadaruh,

— Bilmiyorum, dedi.

Babamın gözleri bana döndü, daha bir şey sormadan,

— Hasan, dedim.

— Hasan mı?

— Evet, dün Dadaruh uyurken odaya girdi. Sandıktan aldı. Sonra yalağın taşında ezdi.

— Neye Dadaruh’a haber vermedin?

— Uyuyordu.

— Çağır şunu bakayım.

— ...

Çitin kapısından geçtim. Gölgeyi yoldan eve doğru koştum. Hasan’ı çağırdım. Zavallının bir şeyden haberi yoktu. Koşarak arkamdan geldi. Babam pek sertti. Bir bakışından ödümüz kopardı. Hasan’a dedi ki:

— Eğer yalan söylersen seni döverim!..

— Söylemem.

Pekâlâ, bu kaşağıyı neye kırdın?

Hasan, Dadaruh’un elinde duran alete şaşkın şaşkın baktı. Sonra, sarı saçlı başını sarsarak:

— Ben kırmadım, dedi.

— Yalan söyleme, diyorum.

— Ben kırmadım.

Babam tekrar:

— Doğru söyle, darılmayacağım. Yalan çok fenadır, dedi. Hasan inkârında inat etti. Babam öfkeleni. Üzerine yürüdü. “Utanmaz yalancı!” diye yüzüne bir tokat indirdi.

— Götür bunu eve, sakın bir daha buraya sokma. Hep Pervin’le otursun, diye haykırdı.

Dadaruh, ağlayan kardeşimi kucağına aldı. Çitin kapısına doğru yürüdü. Artık ahırda hep yalnız oynuyordum. Hasan evde mahpustu. Annem geldikten sonra da babam Hasan’ı affetmedi. Fırsat düştükçe “O yalancı.” derdi. Hasan, yediği tokat aklına geldikçe ağlamaya başlar, güç susardı. Zavallı anneciğim, benim iftira atabileceğime hiç ihtimal vermiyordu. “Aptal Dadaruh, atlara ezdirmiş olmasın?” derdi. Ertesi yıl yazın annem, gene İstanbul’a gitti. Biz yalnız kaldık. Hasan’a ahır

hâlâ yasaktı. Geceleri yatakta, atların ne yaptıklarını, tayların büyüüp büyümediklerini bana sorardı. Bir gün birdenbire hastalandı. Kasabaya at gönderdik. Doktor geldi. Kuşpalazı, dedi. Çiftlikteki köylü kadınlar eve üşüştüler. Birtakım tekir kuşlar getiriyorlar, kesip kardeşimin boynuna sarıyorlardı. Babam, yatağının dibinden hiç ayrılmıyordu. Dadaruh çok durgundu. Pervin hüngür hüngür ağlıyordu.

(...) Ben de ağlamaya başladım. O hastalandığından beri Pervin'in yanında yatıyordum. O gece hiç uyuyamadım. Dalar dalmaz Hasan'ın hayali gözümün önüne geliyor, "İftiracı! İftiracı!" diye karşımda ağlıyordu. Pervin'i uyandırdım.

— Ben Hasan'ın yanına gideceğim, dedim.

— Niçin?

— Babama bir şey söyleyeceğim.

— Ne söyleyeceksin?

— Kaşağıyı ben kırmıştım, onu söyleyeceğim.

— Hangi kaşağıyı?

— Geçen seneki. Hani babamın Hasan'a darıldığı... Lafımı tamamlayamadım. Derin hıçkırıklar içinde boğuluyordum. Ağlaya ağlaya Pervin'e anlattım. Şimdi babama söylersem Hasan da duyacak, belki beni affedecekti.

— Yarın söylersin, dedi.

— Hayır, şimdi gideceğim.

— Şimdi baban uyuyor, yarın sabah söylersin. Hasan da duyar. Onu öpersin, ağlarsın, hakkını sana helal eder.

— Pekâlâ!

— Haydi, şimdi uyu!

(...) Sabaha kadar gene gözlerimi kapayamadım. Hava henüz ağarırken Pervin'i uyandırdım. Kalktık. Ben, içimdeki zehirden azabı boşaltmak için acele ediyordum. Fakat ne yazık ki zavallı suçsuz kardeşim o gece ölmüştü. Sofada çiftlik imamıyla Dadaruh'u ağlarken gördük. Babamın dışarıya çıkmasını bekliyorlardı.

Ömer Seyfettin (Kısaltılmıştır.)

EK2

Zafer yolunda unutamayacağım yüzlerden biri, Hatice Nine'nin yüzüdür. Salihli'de, yangın yıkıntıları ortasında nasılsa kalmış beş on evden birindeydim. Halk bir türlü kâbusun geçtiğine inanmıyor, bir türlü uyuyamıyordu. Boş sokaklarda kadın erkek dolaşüyor, hep çocuklar gibi koşuyorlardı. Ortalık ağarıyor, hâlâ kadınlar gelip gidiyor, hâlâ birbirimizin boynuna sarılıp koklaşıyorduk, hâlâ geçen günleri konuşuyorduk ve Hatice Nine, en son gelenlerdendi. Ben artık yatağıma uzanmıştım. Ev sahibi kadınla çıktı o da geldi, boynuma sarıldı. Bana öyle geldi ki bu zafer arasında bütün Salihli'deki kadınların kimi sevgili bir vücudu, hepsi yerini yurdunu hatta karnını doyurabilmek güvenini kaybettikleri için arada alınlarından uçan siyah endişe gölgesi Hatice Nine'de yoktu. Oysaki en fakiri, en ihtiyarı ve en hâlsiziydi. Yanıma gelmek için birkaç defa duvara dayanmıştı. Ama kıymetli, esmer bir kösele gibi buruşuk yüzünde, ihtiyar siyah gözlerinde muradına ermiş bir ruhun huzuru ve olgunluğu vardı.

“Nine senin evin yandı mı?”

“Hey oğul, ben beş defa muhacir oldum, beş defa evim yandı. Ben Üsküp'ten beri beş defa düşman bandırasından bizim bayrağa kaçtım. Bunlardan evvelsi gün ümidi kesince bir tek oğlumu aldım, size, bizim bayrağa kaçtım.”

“Bayrağımızı çok mu seversin nine?”

Birdenbire buruşuk yüzü üzerinden bir gözyaşı seli aktı; kurumuş ellerini kaldırdı, içinde sevgili bir şey varmış gibi avuçlarını öptü:

“Sevmek ne demek oğul? Ben elli senedir onu kovalıyorum. Dünyada oğlumdan başka dikili ağacım kalmadı. Bayrağımız nereden çıktıysa ben de oradan çıktım. Her gün buradan kaçıp size gelmek istiyordum. Her gün burada ölüverirsem, mezarım bandıra altında kalırsa diye çıldırıyordum. Ama düşmanlar bırakmıyorlar, öteye kaçmak için bizim de ne atımız ne arabamız vardı. Sonunda baktım, ben ihtiyarlıyorum, siz gecikiyorsunuz, sürüne sürüne size kaçmaya karar verdim. Yolda ölürsem oğlum sırtında, ölümü bizim bayrağın olduğu yere götürecekti. Sonunda bizimkiler geldiler! Hep deli gibi fırladık fakat az imişler, arkadan daha çokluk gelsin diye çıktılar. Ben de arkalarından çıktım, gittim, ta onların yanına! Ayaklarım şişti, dilim dışarı çıktı ama onları buldum. ‘Bayrağımız Salihli’ye büyük orduyla

girdi, artık çıkamaz!’ dediler. Oğlum beni, askerlerden aldığı bir eŐekle buraya getirdi.”

Döndü ve sıkı sıkı bir daha boynuma sarıldı. Ne yangın ne facia ne zarar ve ziyan ne de işkencenin onca manası vardı. Hayatta bir tek önemli şey vardı: Öldüğü zaman cesedinin düşman bandırası altında kalmaması! Basit ve sade. A yavrum, dedi,

“Artık Tanrı emanetini istediği dakika alsın, toprağım bizim bayrağın altında olacak!”

Bursa, 11 Ekim

Halide Edip ADIVAR

EK3

PORTAKAL

Karnım doymuyordu ki... Çok kalabalıktı. Üç sofraya kurulurdu; biri dedem ve emmilerime, biri büyük gelinlerle ebeme, biri de küçük gelinlerle onların çocuklarına.

Sofrada azıcık başını çevirsen önündeki ekmek kaybolur. Ekmeğe katık ettiğin ne ki zaten; çökelek, turşu, soğan, bulursan pekmez... Dedem kimseyi göndermemiş yanından, “Hepiniz buradasınız, bizim tek başına toprağımız kimseyi doyurmaz.” diyerek dört oğlunu da aynı bahçenin içinde tutmuş. Sırası gelip de evlenen olduğunda oda eklemiş. Olmuş sana dört gelin, on yedi torun. Yengelerim sessiz sakin, hanım kadınlardı. Zaten evde kimse çok konuşmazdı ki. Akşam oldu mu kendi minderinin dışında bir yere oturmak yok. Kıpırdamak bile yok. İşin varsa odana gideceksin. Annem beni, bir de bacım Elif’i alır, odamıza çekilirdi. Annemi o zamanlar bir göreceksiniz. Dal gibi. Yüce Mevlam doğuştan sürmelemiş. Bacım Elif de anam gibiydi...İşte böylece bir büyük aileydik vesselam.

(...)

İlkokul bitince dedem babamı, bir de Hasan emmimi yanına çağırdı. İçeriye geçip konuştular. Sonra da Nurettin’le beni çağırdılar. Dedem konuştu.

“Siz benim yavrularımın yavrususunuz, sizin okumanız lazım. Öbürleri ekmeği kafasına yiyor amma sizde iş var. Okuyun, bizi mahcup etmeyin.”

Ne okuması, nasıl olacak, hiçbir şey bilmiyoruz. “Yap!” diyorlar yapıyoruz. “Sınava girip kazanacaksın, yatılı olacaksın.” dediler. Ne dedilerse öylece oldu ama ben Nurettin’le aynı yere düşmedim. Onun imtihanı biraz kötü geçmiş her hâl. Onu ilçenin yatılısına koydular, beni ildeki yatılıya... Yatılı dedikleri yer kocaman bina. Ben derdim ki bizim evden kalabalığı yok herhâlde. Varmış ki nasıl varmış. Her yerde öğrenci var... Esas mesele bina değil, okul değil, esas mesele yemek. Ben böyle bir şey görmemişim, sıraya girip yemek alıyoruz. İlk aldığımızda dedim ki

“Bu kaç kişilik? Yani bunu bir tek ben mi yiyeceğim?” Arkadaşlarım gülüştüler. “Yok, yarısını okul müdürü yiyecek.” benimle kafa buldular. Yemeği aldım, oturdum. Aklıma Elif geldi. Anam geldi. Dedim ki şurada olsalar da bir görseler. Çorba var, yanına pilav da var. Salata da yapmışlar, bir de tatlı koymuşlar.

“Vay anam ben bunların hepsini yersem ölürüm.” Yedim. Hem nasıl yedim. Su bile içmedim şişmeyeyim diye... Eğer bu yemek işi böyle olacaksa okumakta ne var. Çocuk oyuncağı! Öğlendi, akşamdı derken bizim yeme işi düzene girdi. Ben de derslerime çalışıyorum ki nasıl. Niye çalışıyorum? Derslerden kalırsam beni okuldan atarlarmış. Atınca nereye atacaklar ki köye atacaklar. Köye gitmem ben. Köyde yemek yok, içmek yok kardeşim... Bir gün yemekte bir şey verdiler. Yuvarlak. Rengi kırmızı gibi...

Portakal! Ben portakalı ilkin orada gördüm. Orta birinci sınıfın ikinci ayında. Günlerden salıydı. Portakalı verdiler ya ben nasıl yenir bilmiyorum ki. Önce baktım millet nasıl yiyor. Soydular kabuklarını, ben de soydum. Attılar ağızlarına, ben de attım ama önce az az aldım ağzıma. Tadını sevmezsem diye. Sevmemek ne kelime, ben portakalı nasıl sevdim. Gittim aşçıya “Daha var mı?” dedim. “Ne var mı?” dedi. “Şundan var mı?” Güldü aşçı.

“Şundan var mı deme yeğenim, portakal desene.”

“He işte portakal.”

Adını yanlış derim diye utaniyorum. Aşçı, “Al hadi.” dedi. “İstediyin kadar al.” Aldım, koynuma doldurdum. Soydum soydum yedim. Yedikten sonra elimi de yıkamadım. Avucumu kokladım... Dönem boyunca hiç gitmedim köye, ev burnumda tütüyor. Giderken anama portakal götürdüm... Anam beni görünce nasıl sarıldı. Bileklerime baktı, sırtımı yokladı. “Kilo da almışsın, yetikleşmişsin vay aslanım...”

Anama portakalı verdim. Anam eline aldı, “Ben bir kere yediydim bundan, bilirim.” dedi. Soydum verdim, soydum verdim. Elif suyunu döke döke yedi. Hem yedik hem ben anlattım; yemekleri, kocaman binaları, öğretmenleri anlattım. “Sınıfın birincisi değilim ya, az kaldı.” dedim.

Portakalların hepsini yedirmedi anam, “Şunlar dursun da babana verelim akşam.”

Sonra uykumuz geldi. Anam Elif’i yatırdı, ben de yanına yattım. Elif’i seyrettim. Elif’in küçük elleride portakal kokuyordu. Sonra ne olduysa ağlamaya başladım. “Ana ben sizi çok özlüyorum, siz buradasınız, ben ordayım. Elif burada hep aç kalıyor, portakal da yiyemiyor.” Anam şaşırdı.

“Ne aç kalması aslanım, öyle düşünme. Hem olsun portakalı da sen getirdin, yedik ya işte. Sen oku, bize de kendine de ne istersen onu al, sadece portakal alma, ne istersen onu al.”

“Alacağım, vallahi de billahi de alacağım.”

Sonra Elif’in yanına ben de yattım. Elif’in avuçları portakal kokuyordu. Okudum. Elif de okudu. Ben o günü hiç unutmadım. Şimdi ne vakit portakal yesem elimi yıkamam, bir süre koklarım. Elif’i koklar gibi, anamı koklar gibi koklarım...

Mustafa ÇİFTÇİ (Kısaltılmıştır.)

EK4

PERİ BACALARI

İkindiye doğru Mustafa'yla yola düşüp Göreme'ye geldik. Göreme'de peri bacaları ormanına düştük. Göreme, büyücek bir koyakta... Bacalar ormanı alabildiğine uzuyor gibi. Buradan, bu oturduğumuz yerden bakınca bacalar ormanı hiç sonu yokmuş gibi görünüyor. Ormanda türlü şekiller... Kendini bir heykel ormanında sanırsın. Öylesine biçimler... Yürüyen, duran, hemen kalkıp koşacakmış gibi tetikte duran, uçmaya hazırlanan, at, insan, kuş, fil, türlü başlar... Saymakla bitmez... Halat çeken bir alay... Ata binmiş bir gelin... Gelin alayı... Bir büyü içinde kalıyor insan... Seyrederken bütün bunları, dünyayı unutuyorsun. Öteki, gerçek dünyayı, ağacı, kuşu, tarlası, evleri ile bıçak gibi kesip o dünyada hiç yaşamamışsın gibi, bu peri bacaları dünyasına kendini kapıp koyuveriyorsun... Belki asırlardır bu sarhoşluk içindesin. Dizlerinde derman kalmıyor hayretten. Başın dönüyor.

(...)

Varalım bir peri bacasının karşısında, bir metre kadar ötesinde duralım. Önce tepeden başlayalım. Tepede bir şapka var. Düşmek üzeredir. Bir iki ot vardır bazen üstünde. Rengi çoğu zaman koyu kurşunidir. Peri bacasının başka yerlerinden daha sert görünüyor. Granit sertliğinde. Onun için olacak, yağmurlar, seller önce tepeden yiyecekken, yiyememişler, şapka gibi başında kalmış. Sert. Şapkadan sonra bir kuşak geliyor. Ha biçimini söylemedim peri bacasının. Bir gaz hunisini al, ağzı aşağı yatır. Binlerce kere büyüt huniyi, işte sana peri bacası. Başına şapka da oturtmayı unutma.

(...)

Ağzı aşağı konulmuş huniler her zaman öyle düzgün değildir. Eğilmiş, bükülmüş, yana yatmış, türlü biçim almıştır her biri. Uzun sözün kısası her bir baca başka bir biçimdir. Hareket hâindedir hepsi de... Uzun bir sefere çıkmışlar... Bu türlü biçimlere, türlü hareketlere halk burada türlü efsaneler yaratmıştır. Maçan'daki bacalar ormanın efsanesi şudur: Zamanında buralar güzel bir ülkeymiş. Bereket fişkırmış topraktan. İnsanlar birbirlerini sayarlarmış, severlermiş. Fakiri fakir, zengini zengin değilmiş. Hırsızlık, katillik yokmuş. Üzümler ballı, buğdaylar taneliymiş. Bura halkının bir tek kaygısı varmış, o da ölümden... Bir kapalı ülkeymiş. O yüzden de kimler, kimsecikler yani istilacılar uğramazmış. Bu yüzden de askerleri azmış. Askeri ne yapsınlar! Yıllardan bir yıl, günlerden bir gün bakmışlar ki

Maçan'dan beri yazıyı yabancı tutmuş bir ordu gelir. Yakıp yıkıp gelir. Asker yok karşı koyacak... Güzel ülke yakılıp yıkılacak. Bütün halk, gözleri yaşlı, toplanmışlar bir tepeye, gelenleri seyredelermiş... Ne gelir elden! Ölümünden ölüm beğen... Korkudan titrer, vaveylaları gökyüzünü tutarken bir bakmışlar ki önlerinden çekilip duran, az sonra ülkelerini darmadağın edecek ordu yerinden kımıldamaz. Aman bu nasıl iş? Gece olmuş ordu kımıldamamış, sabah olmuş gene öyle. Ertesi, daha ertesi gün ordu durup durur. Cesaret edip ordunun yanına varamamış kimse. En sonunda bir çoban değneğini havaya fırlatıp “Ölümse de ölüm. Ben varacağım duran ordunun yanına.” demiş. Koşarak inmiş koyağa. Varmış ki bir de ne görsün! Ordu tüm taşa kesmiş... Haber vermiş. Güzel ülkede toy düğün başlamış. Kırk gün kırk gece. İşte şimdi Maçan'da bir ordu, peri bacalarına kesmiş bir ordu donmuş kalmış. Yum gözünü ordu hareket edecek gibi. Mızrakları ellerinde, silahları bellerinde saf saf olmuş bir ordu.

Yaşar KEMAL (Kısaltılmıştır.)

EK 5

Uygur ilinde Hulin adında bir dağ vardı. Bu dağdan Tuğla ve Selenge adında iki ırmak çıkardı. Bir gece bu iki ırmak arasındaki bir ağacın üzerine gökten mavi bir ışık indi. İki ırmak arasında yaşayan halk bunu dikkatle takip etti. Mukaddes ışık, ağacın gövdesinde aylarca durdu. Ağacın gövdesi gittikçe kabarıyor, oradan güzel musiki sesleri geliyordu. Geceleri, otuz adım çevresinde bir ışık görünüyordu. Bir gün ağacın gövdesi yarılarak içinden beş çocuk çıktı. Bu çocuklar beş ayrı odacıkta idiler. Ağzları üstünde asılı birer emzikten süt emiyorlardı. (Bunlar, ışıktan doğmuş mukaddes çocuklardı.) Halk ve amirler onlara büyük saygı gösterdiler. Bu çocukların en büyüğünün adı Sungur Tigin, ikincisinin adı Kutur Tigin, üçüncüsü Tükel Tigin, dördüncüsü Ur Tigin, beşincinin adı Bugu Tigin'di. Bunların Allah tarafından gönderildiğine inanan Uygurlar, içlerinden birini hakan yapmayı düşündüler. Bugu Tigin; güzellik, zekâ ve ehliyetçe ötekilerden üstün olduğundan onu ittifakla hakan seçtiler. Büyük bir şölen yaparak tahta oturtular. (Aradan uzun zaman geçti.) Bir gün Uygur tahtına yeni bir hükümdar oturdu. Bu hakan, Çinlilerle yapılan savaşlara bir son vermek için oğlu Gali Tigin'e, Kiyu - Liyen adlı bir Çin prensesi almayı tasarladı. Bu prenses, sarayını Hatun Dağı'nda kurdu. O çevrede Tanrı Dağı adında başka bir dağ ve onun cenubunda da Kutlu Dağ denilen büyük bir kaya vardı. Çin elçileri, bakıcılarla birlikte geldiler. Onlar kendi aralarında dediler ki: "Hatun Dağı'nın saadeti bu kayaya bağlıdır. Bu hükûmeti zayıflatmak için onu yok etmeli." Bunun üzerine Çinliler, prenseslerine karşılık, bu kayanın kendilerine verilmesini istediler. Yeni hakan, yurt içindeki bu taş parçasını Çinlilere kıskanmaksızın verdi. (Hâlbuki bu mukaddes bir taşı. Uygur ülkesinin saadeti, bu tılsımlı taşın, Türk bütünlüğünün ve yurtseverliğinin sembolü olan bu kayanın yurttan kalmasına bağlıydı. O giderse saadet de giderdi.) Fakat bu, kolay götürülecek bir kaya değildi. Çok büyüktü. Onun için Çinliler kayanın etrafına odun yığıp ateş yaktılar. Taşı iyice kızdırdıktan sonra üzerine keskin sirke dökerek parçaladılar. Parçaları arabalara yükleyip birer birer Çin'e göturdüler. Bu, büyük hadise oldu: Vatandaki bütün kuşlar, hayvanlar, kendi dilleriyle bu kayanın gidişine ağladılar. Yedi gün sonra da Tigin öldü. Memleket felaketten kurtulamadı. Halk, rahat yüzü görmedi. Irmaklar kurudu. Göllerin suyu tükendi. Toprak çatladı, yiyecek vermez oldu. Nihayet Bugu Han'ın çocuklarından bir başkası yurda hakan seçildi. Onun zamanında memleketteki ehli, vahşi bütün hayvanların, bütün kuşların, bütün çocukların hatta

bütün cansızların “Göç! Göç!” diye derin üzüntüyle bağırdıkları duyuldu. Uygurlar bu manevi işarete (bu ilahî emre) uyarak toplandılar. Yurtlarını bırakıp göçmeye başladılar. Nerede durmak istedilerse bu sesleri duydular. Nihayet Beş Balığ’ın bulunduğu yere geldiler. Orda sesler kesildi. Uygurlar da burada durup beş mahalle (beş şehir) yaptılar. Adını Beş Balık koydular. Burada yaşayıp çoğaldılar.

Nihad Sâmi BANARLI

(Derleyen)

EK6

YILKI ATI

Bir Orta Anadolu köyünde İbrahim, ahırdaki samanının öküzlere, taya ve kır ata yetmeyeceği düşüncesiyle Dorukısrak'ı "yılıkılık1" eder. Emektar hayvanı ahırdan, köyünden sürer. Kısrak, kışın dağda başının çaresine bakacak ve çıplak doğayla savaşacaktır. Sert kışta kaderine terk edilen kısrak, köyün kendisi gibi kovulmuş diğer atlarıyla dağlarda ölüm kalım savaşına girer. Kış geçer, yaz gelir. İbrahim, Dorukısrak'ın ölmemiş olduğunu, kırlarda başıboş dolaştığını öğrenir, onu tekrar yakalayıp işe koşmak istese de Dorukısrak köyde kalmış tayını da alır, uzaklara kaçar. Yaşlı ana ile yavrusunu bulamazlar bir daha.

(...)

Kar ovaya doğru homurdana homurdana iniyordu. Yılıkılık dağınık düzenden toplu düzene geçtiler. Kulakları bir süre dimdik kaldı. Yukarı kalkık başları, birbirine sürtündü. Yeleleri rüzgâr rüzgâr uçtu. Kar inmişti ovaya... Yel, ıslık çalmaya başlamıştı. Aygır kişnedi. Ön sağ ayağını sertleşmiş toprağa hırslı hırslı vurdu. Sonra tepelere doğru hızlı adımlarla yürüdü. Atlar peşine takıldı. Bir

tepenin kuytusuna geldiler. Yel yine de kuytuya dalıyor, tepeden sürüklediği karları atların üzerinde tozuyordu. Her yöne çileli bir akşam indi. Fırtınanın azgınlığı arttıkça arttı. Yer gök bir olmuştu. Gökyüzü zulüm kusuyordu. Çok geçmeden yel ıslığını ulumaya çevirdi. At çoğunluğunda şaşkınlık arttı. Aygır kişnedikçe yelelerini oynatıyorlar, kulaklarını dikiyorlardı. En sonunda kurtların ulumaları da duyuldu. Gecenin şüpheleri artıyordu. Bu gece tekin bir gece değildi. Aygır da atlarda bunu sezinlemişlerdi. Yerlerinde duramıyorlardı. Kurt ulumaları arttı. Sesler yaklaşıyordu. Bu, bir meydan savaşının ilk belirtileri idi. Aygır, bir savaşı sezinliyordu. Kurtlarsa henüz atlardan habersiz idi. Tepelerden aşağılara iniyorlardı. Macera arıyorlardı. Önlerine at çıkmış, it çıkmış bu önemli değildi. Kudurgan bir hâlleri vardı. Kar, fırtına vız geliyordu hepsine... Beş sekizi bir arada idiler. Aygır süreli, güçlü bir kişneme bıraktı. Sonra tepenin düzlüğüne doğru yürüdü. Vadinin elverişsiz arazisinde savaşa tutuşmak istemiyordu. İniş yokuş hareket kabiliyetlerini kısar, dengeyi kurtların lehine çevirirdi. Atlar Aygır'ın peşine düştü. Düzlük kızılca kıyametti. Tipiye bütünüyle açıldı. Kar zerrecikleri alabora oluyor, bir inip bir kalkıyor, göz açtırmaz ediyordu. Üst tepelerdeki kurtlar, alt tepe

düzlüğüne çıkan atları kar beyazlığının alaca aydınlığında gördüler. Burunlarını kaldırdılar. Havayı kokladılar. Sonra çeşitli tonda bir uluma tutturdular, dillerini yaladılar. Kurt ulumalarına, güçlü yilkılıklar karşılık verdi. Aygır, hemen zayıfların dört bir yönünü dolandı. Onları topladı. İki cengâveri ile biraz ileride saf düzeninde durdu. Üst tepelerde bir süre hareketsiz duran kurtlar, görünmez bir güçten komut almışlar gibi birdenbire fırladılar. Uçar gibiydiler. Bir üçgenin iki köşesinden bir noktaya ulaşmak ister hâlleri vardı. Hiç sesleri çıkmıyordu. Yalnız hızları artıyordu. Yine hedeflerini seçmiş benziyorlardı. Ortadakiler saf düzeninde duran üç atı seçti. Diğerleri ise geride halkalaşan atlara yöneldi. Aygır ve iki at da hedeflerini seçmiş gibi üzerlerine gelen kurtlara doğru hızla atıldılar. Kıyasıya, kıran kırana bir cenk başlamıştı. Saldırgan, hırslı güçler, kendini korumak kaygısının verdiği tedbir, saldırgana karşı duyulan öfke, nefret. Bütün bunlar uluma, kişneme, koşma, çifte atma gibi hareketlerle beliriyordu. Artık fırtına unutulmuştu. Aygır ve cengâverlerine saldıran kurtlar, hedeflerinin demir lokma olduğunu anladılar. Amansız bir boğuşma oldu. Kurtların kudurganlıkları para etmedi. Boğuşa boğuşa geri çekiliyordu. Ama yiğitleri gerideki çoğu güçsüz yilkılıkları faydadan yoksun bırakıyordu. Yüz metre ötesi ana baba günüydü. Fırtınanın ulumasını hiçte bırakan at kişnemeleri, kurtların ürüme uluma arası hırslı sesleri tepeyi titretiyordu. Sanki iki Orta Çağ ordusu birbirine girmişti.

(...)

Hırs, kurtların iliklerine işlemişti. Sanki hepsi kudurmuştu. Ölümü hiçe sayan, ne olursa olsun der bir hâlleri vardı. Atlar çığlıklı kişnemeler bırakıyor, kurtların hırslı solukları ses ses dağılıyor, kar hızla alabora oluyor, durmadan tozuyor, yere iniyor, yeniden havalanıyordu. Vuruşma başlayalı birkaç dakika olmuştu. Kurtlar, halkayı dağıtmaya çalışıyordu. Sonunda bu işi başardılar. Azgın kurtlardan biri çifte gücü tükenmiş bir yilkılığın budunu ısırmayı becerince at halkayı bozdu. Dön geri ederek vadiye doğru kaçmaya başladı. Bu hâl atların yenilgisinin başlangıcı oldu. Halkadaki atların her biri bir yöne dağıldılar. Halkadaki güçlü iki at beş kurttan ikisini oyaladıysa da boşta kalan üç kurt, üç zayıf yilkılığın peşine düştü. Aygır uçarcasına gerideki atların yardımına koştu. Ama geç kalmıştı. Kurtlar halkayı dağıtmıştı. Korkunç kişnemeler fırlatıyordu. Kar tozları arasında hızla koşarak kurtları, atları arıyordu. Üç zayıf yilkılığın peşine düşen kurttan biri Çılkır'ın peşinde idi. Onu iyice terletmiş benziyordu. Çılkır birdenbire dik inişe vurmadı. Tepeyi

yandan ve hızla iniyordu. Can kaygusu dipdiri etmişti. Bu kadar hızlı, güçlü koştuğu hayatı boyu görülüşlerden değildi. Ama peşindeki azgın, kendinden geçmiş bir acı hırs, bir acı güçtü. Çalkır'ın arka ayaklarının fırlattığı kar tozları kurdu bir süre birkaç adım aralı gitmeye zorladı.

Savrulan tozlar kurdun gözlerine geliyor, yanaşmayı güçleştiriyordu. On yirmi adımlık kar tutmaz bir yer dengeyi birdenbire bozdu. Kurdun gözleri rahatlayınca hızını arttırdı. Çevik ve kurnaz bir saldırıyla Çalkır'ın kuyruğunu yakaladı. At, ileri gücünü arttırdı. Kurt, geriye doğru direndi. Sonra birdenbire kuyruğu bıraktı. Kuyruğu bırakılan Çalkır, iniş aşağı kapaklanıverdi. Müthiş bir yıkılıştı bu. Ayaklarını alelacele yana çekip doğrulmak isterken kurt kinli dişleriyle yapıştı. Her şey altüst olmuştu artık. Çılgınlık müthiş bir kişneme ile her yön doldu. Debeleniyordu. Ayakları havaya kalkıyor, yana dönüyordu. Kurt dişlerini atın derisine iyice geçirmişti. Kudurgan bir ses çıkarttı ve bütün gücüyle deriyi karın boşluğuna doğru çekti. Deri yırtılmış, karın boşluğuna doğru bir söğüt kabuğu gibi kavlamıştı. Kaşla göz arası bu kez de dişlerini Çalkır'ın nefes borusuna geçirdi. Soluğu ses ses çıkıyordu. Atın debelenmesi sona erinceye, ayakları yana düşünceye dek boğazını sıktı. Kesik bir hırıltı duyuldu ve Çalkır'ın başı toprağa düştü. Savaş bitmişti. Atın boğazından el çeken kurt kanlı dudaklarını yaladı. Dikleşti, boynunu uzattı, başını boşluğa kaldırdı. Uzun uzun uludu... Tozuşan kar zerreciklerinden Çalkır'a dokunanlar, deri yüzeyinin son sıcaklığında eridi. Gecenin büyük savaşı Çalkır'ın ölümüyle sona erdi. Diğer kurtlar, yılmaları ve aygırın gücü ve çabası karşısında fazla diretemediler. Her biri bir yandan dön geri ederek sıvışıracasına geldikleri yöne doğru uzaklaştılar. Aygır hırslı kişnemelerle dörtmala tepenin düzlüğünü dolaştı. Yılmaları bir bir peşine taktı. Hepsini topladı. Sayar gibi baktı. Eksiklik seziyordu. Dorukısırak'ın yitişinde de böyle bir duygu onu köşe bucak bir hayli uğraştırmıştı. Tek başına bir daha dört bir yönü dolaştı. Çağrıcı kişnemeler attı. Hiçbir karşılık alamadı. Yeniden atların yanına geldi. Acı acı kişnedi. Vadiye doğru yürüdü. Atlar peşine takıldı. Yine sırtlarından çileli bir gece geçti. Bir aşağı bir yukarı dolaşır durdular. Fırtına azgınlığını arttırdıkça arttırdı. Sabaha dek yel uludu, kar oradan oraya tozup durdu. Yel tutan yerlerde saatlerce oynayan kar tozları ancak vadinin kuytularında rahata erişiyor, dereleri yığın yığın dolduruyordu. İlk şafakta, ilk aydınlıkta Aygır, yılmaları ovaya çekti. Topluluk, karın kısmen az olduğu yamaçtan aşağı kayıyordu. Aygır önde idi. Birden duruverdi. Yanına yaklaşan atlar

da duruverdi. Biraz ötelerindeki leşi gördüler. ılkır'ın leşiydi bu... Rahatça korkusuzca uyuyor gibiydi. Ayaz, bacaklarını, boynunu germişti. Karda benek benek kan izleri görünüyordu. Aygır acı, ağlamaklı bir kişneme bıraktı. Ön sağ ayağı ile hırsla eşindi. Sonra durgunlaştı, başı önüne düştü. Ağlıyordu. Diğer atlar şaşkınlıkları geçince pörsüyüverdiler. Hepsi birden saygı duruşuna geçmişlerdi sanki... Şımarık yel ve acı soğuk Demirkır'a "Yürü." dedi. Matemli topluluk aygırın peşinde düzlüğe indi. Irmağa geldiler, sularını içtiler. Yeniden ovaya döndüler. Birbirlerine bir boyun aralıkla dolaşıp durdular.

Abbas SAYAR

(Kısaltılmıştır.)

EK7

HARİTADA BİR NOKTA

Çocukluğumdan beri haritaya ne zaman baksam gözüm hemen bir ada arar; şehir, vilayet, havali isimlerinden hemen mavi sahile kayar... Robinson Crusoe'yi (Robinsın Kuruze) okumuşumdur herhâlde, unuttum gitti. Onun zoruyla mavi boyaların üstünde bir garip ada ismi okuyunca hülyaya daldığımı sanmıyorum. Romanlar yüzünden adaları sevdiğimi pek ummuyorum ama belki de o yüzdendir. Haritada ada görmeyeyim. İçimdeki dostluklar, sevgiler, bir karıncalanmadır başlayıverir. Hemen gözlerimin içine bakan bir köpek, hemen, az konuşan, hareketleri ağır, elleri çabuk, abalar giymiş bir balıkçı, yırtık bir muşamba kokusuyla beraber küpeşte tahtaları karar- mış, boyası atmış ağır ve kaba bir sandal, sandalın peşini bırakmayan bir kuş, ağ, balık, pul, sahilde harikulade güzel çocuklar, namuslu kulübeler, kırlangıç ve dülger balığı haşlaması, kereviz kokusu, buğusu tüten kara bir tencere, ufukları dar sisli bir deniz...

(...)

Haritayı görünce bir nokta ada, ada görünce de hemen fırtınaları, rüzgârları, uğultuları, köpek balıklarını, sonra birdenbire adanın namuslu insanlarını hatırlayıveririm. Haritada herhangi kargacık burgacık şekil almış adalara, karasevdaliya kurşun döken bir ihtiyar kocakarının akli veya sezışleriyle dalar, bir şeyler bulup çıkarırım, daha çok şekilsiz, ancak bir nokta gibi gözükten adalar merakımı çeker.

(...)

Bugün deniz, yüz veren bir anne gibidir. Bu kadar etmemeli, bu kadar yüz vermemeli, bu kadar ışıklı, bu kadar sakin, bu kadar lastik çizme gibi pırıl pırıl olmamalı deniz. Bunun yarını var. Dalga, kırık cam parçaları gibi keskin ve soğuk vurduğu zaman olacak, o canavar su baştan girip kıçtan çıkacak. İşte çocukluğumun ve ilk gençliğimin haritalarındaki adalar beni, sonunda bir gün özlediğim gibi bir adaya tesadüfen bırakıverdiler... Şimdi namuslu insanların arasında başım önüme eğilmiş, gülmeden, eğlenmeden, müsamaha dolu, kötülüğü göz kırpışından anlayınca cesareten canavar kesilecek bir insan hâliyle sessiz, sakin, ağzına vur lokmasını al bir hâlde balığa çıkacak, iyiliklere hasret duya duya ömrümün sonunu, burada kesik bir son nefesle bahtiyar bitirecektim. Sonbahar uzun ve güzel geçti. Çardaklardaki

yapraklar kırmızının en son hâline doğru ağır ağır kızara kızara, kırmızının renk oyunları içinde, düşmeden evvel ne kadar sallanıp durdular. İnsanlara ağır ağır sokulmaya çalışıyordum. Babadan kalma ev, anamın sayesinde gürül gürül işliyordu. Bense orada kafamı kuma sokmuş devekuşu gibi oldum önce. Artık bütün günümü ve gecemi burada geçirecektim. Etrafımı çeviren insanların hepsini kendimden çok iyi, çok namuslu, hani demin söylediğim evine dönen “müsrif çocuk” ruhuyla seyrediyordum. Niyetim yazı yazmak bile değildi. Balığa çıkacaktım... Camları buğulu bir kahvenin içinde elleri nasırlı, yüzleri güneş ve rüzgârla çizgili insanların arasında, bugünü de bir günah, daha doğrusu bir kötülük işlemeden bitirecektim. Onların arasına seyirci sıfatıyla sessizce karışarak oldukça mesut yaşadım. Şehre bile inmiyordum. Her şey tahayyül ettiğim gibiydi. Yalnız pay meselesinde çirkin hadiseler geçtiğini işitiyor, onu da duymamazlığa geliyordum. Bir sabahı. Kayık, hülyalarındaki gibi balıktan dönmüştü. Çevaleler vapura verilmişti. Şimdi ağları denize çarpa çarpa yıkıyorlardı. Balıkhanede hiç tutmayan, fiyat bile verilmeyen on on beş dülger balığı kayığın küpeştesinde hâlâ canlı, ince, zar gibi kanatlarıyla titreşiyorlardı. Biraz sonra, işlerini bitirmiş olacaklar, hepsi orta parmaklarına birer dülger balığı takarak çekip gideceklerdi. Umduğum gibi dülger balığı çorbası çok evlerde tütecekti. Kayığı temizleyenler sekiz kişiydi. Yedisi bizim adadandı. Sekizincisi zayıf, sarı, hastalıklı adamı hiç görmemiştim. Ne kadar dostça, ne kadar içten bir sevgi ile çalışıyordu. Balığın bol çıkmaya başladığı duyulduğu zaman, dışarıdan da insanlar gelirdi. Dışarıdan ırıba katılanlar pay almazlardı. İrip tayfası ile reis, gönüllerinden ne koparsa o kadar balık verirdi kendilerine. O adam da bir dülger balığı alabilmek, bu balığı hak edebilmek için elinden geleni yapıyordu. Nihayet iş bitti. İki büyük dülger balığını reis kışaltına attı. Tayfalardan birine:

— Bunu bize götür sonra, dedi, ötekilerini pay yap. Üçer tane alanlar oldu. Dışarıdan gelen bir tane versinler diye bekledi. Yüzünde tatlı bir gülümseme ve çalışmaktan doğabilmiş hafif bir kırmızılık vardı. Bu kırmızılık, pay dağıtan adamın elinde tek balık kalıncaya kadar adamın yanağında durdu. Sonra birdenbire uçtu. Yüzündeki gülümseme önce tehlikeli bir hâlde dondu. Sandım ki böyle, bütün ömrünce böyle donuk bir tebessümle kalıverecek adam. Etrafına bakındı. Gülümseme birdenbire yüzünde bir meyve gibi çürüyüverdi. Gözleri hayretle büyüdü. Son balığı kayıktaki adam rıhtıma fırlatmıştı. Adamın yüz ifadeleri nerede ise yine eski temiz, memnun hâlini, taze meyve hâlini alıverecekti. İki adım attı.

Elini balığa doğru uzatmak üzere eğildi. Ama ötekilerden, başparmağına irisinden bir tane dülger balığı takmış birisi kocaman çizmeli ayağını dülger balığının sırtına bastı.

— Ne o? dedi, hemşerim. Dur bakalım. Dağdan gelip bağdakini kovmayalım. Adam elini çekti. Bir şey söylemedi. Söyleyemezdi. Söyleyecek hâlde değildi. Rıhtım kahvesine doğru yürüdü. Dışarıdan kahve önündeki seyircilerden biri seslendi:

— Bırak yahu! O adam da çalıştı. Veriver bir tane, ne olur? Kalkmış nerelerden gelmiş işte.

— Ne yapalım gelmesinler.

Kayıktakilerden hiçbiri kalkıp da:

— Ayıptır yahu, ver adama, demedi.

Bir ikisi, en umduklarım konuşacak gibi oldular. Bekliyordum. Şimdi umduklarımdan birisi payına düşen balıktan birini, en küçüğünü adama doğru fırlatacak diye bekledim. Reis kahvenin önünde kahvesini öttürüyor, kayığın asıl tayfasına keyifle bakıyordu. Hadiseye karışan adam:

— Ayıptır yahu, dedi, ayıp!

Bu sefer konuşacaklarını hatta paylarına düşen balıklardan en küçüğünü fırlatacaklarını sandıklarımın biri:

— Sen karışma bakalım babalık! Fazla söylenmeye başladın. Ayıp ne demek?..

— Babanızın malı mı bu deniz, sizin?

— Onun babasının malı mı?

— Değil ama gelmiş kayığımızda çalışmış bir kere.

— Kim gel de çalış demiş ona, gelmeseydi.

Balık verilmemiş adam, kahvenin bir iskemlesine çökmüştü. Kahveci başına dikilmişti. Kahveciye:

— Kalkacağız, kalkacağız, dedi.

Ayağa kalktı. Kendisi için laf işitmiş adama:

— Zararı yok hemşerim, dedi. Zararı yok. Vermesinler, istemez... Gözüken vapura doğru yürüdü. Küçük adımlarla bir Şarlo gibi seğirterek uzaklaştı. Söz

vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırstan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sakın, ölümü bekleyecektim; hırs, hiddet nem gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Ada'nın تنها yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemı yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım.

Sait Faik ABASIYANIK

(Kısaltılmıştır.)

EK8

Keloğlan ile Balık Masalı

Bir gün Keloğlan odun kesmek için ormanın yolunu tutar. Giderken ‘‘imdaat, beni kurtarın!’’ diye bir ses duyar. Sağına bakar soluna bakar kimyesi göremez. Aynı sesi tekrar duyar. Bakınırken bir de ne görsün! Toprağın üstünde bir balık ‘‘imdaat beni kurtarın!’’ diye bağırıyor. Meğerse balığı sudan çıkarmışlar. Kendini suya atacak birisi duysun diye bağırıyormuş, Keloğlan balığı suya atar.

Balık:

– Keloğlan benim hayatımı kurtardın. Sana minnet borçluyum. Sana hediye vermek istiyorum. Dağdan dönüşte bana uğra sana bir şey söyleyeceğim, der. Keloğlan dağdan döner. Suyun yanına gelir. Balık suyun kenarındadır. Balığa:

– Dönüşte bana uğra demiştin. Geldim, söyle ne diyeceksin?

– şu dağı görüyor musun?

– Evet görüyorum?

– O dağın arkasında bir torba var. Falan yerde, git onu al, ihtiyacın olunca: Açıl susam açıl! dersin açılır. İhtiyacını karşılırsın. İhtiyacını karşılayınca: Kapan susam kapan! dersin kapanır. Fakat bu sırrı kimseye söyleme ki aldırırısın, der. Keloğlan dağın arkasındaki torbayı alır. Eve getirir. Eve gelince anasına:

– Ana, ana! Bana bir balık bunu verdi, der. Anası:

– Keloğlum, keleşoğlum! bir balıktan ne beklenir. Nedir onun içindeki diye merak eder.

Keloğlan:

– Açıl susam açıl dersin açılır. Her istediğini verir. Kapan susam kapan deyince kapanır der. Keloğlan anasının yanında bunları söyler ve kocaman bir sofraya açılır. Grmediklerini ve yemediklerini yerler. Karınlarını iyice doyururlar.

Keloğlan anasına:

– Ana ben bunu komşulara göstereceğim, der.

Anası:

– Keloğlum, bundan kimsenin haberi olmasın. Sır saklamasını bilmelisin. Yoksa çalarlar der. Keloğlan anasını dinlemez, gider komşuları çağırır, olanları anlatır. Torbayı gösterir açıl susam açıl der her istedikleri gelir. Komşularla birlikte yerler içerler. Kötü komşulardan birisi Keloğlan'ı kıskanır ve torbanın aynısını yapar, Keloğlanın sihirli torbası ile yer değiştirir. Ertesi gün Keloğlan karnı acıkınca torbaya:

– Açıl susam açıl! der torba açılmaz. İki kere daha der yine açılmaz. Keloğlan tekrar ormanın yolunu tutar. Suyun kenarına gelir. Balığa der ki:

– Balık, balık! Senin verdiğin torba birinci gün çalıştı. İkinci gün pıss... der.

Keloğlan sana bir torba daha var, aynı yerde git onu al. Ama kimseye gösterme, sırrını söyleme der. Keloğlan gider aynı yerden ikinci torbayı da alır eve getirir. Anasına:

– Ana ana! Balık bana bir torba daha verdi, der. Keloğlan ikinci torbayı da açar bakar ki bir de ne görsün? Sihirli bir değirmen. Çevirdikçe para çıkarıyor. Anası:

– Keloğlum, bunu bari kimseye gösterme, çalarlar yine parasız kalırız der. Keloğlan balığın da anasının da sözünü dinlemez yine komşuları çağırır. Sihirli değirmenin hünerlerini gösterir. Kötü komşu kötü bir değirmen yaparak, sihirli değirmeni ile yer değiştirir. Ertesi gün Keloğlan değirmeni çevirir çevirir para çıkmaz. Yine ormanın yolunu tutar. Balığa:

– Balık, balık ! Senin verdiğin değirmen birinci gün iyiydi, ikinci gün pıs.... Balık bu sefer kızar:

– Bak Keloğlan, bu son şans. Yine aynı yerde bir torba daha var. Git onu al. Dediklerimi yap der. Keloğlan eve gelir anasına:

– Ana ana! Bak bana balık bir şans daha tanıdı der. Keloğlan üçüncü torbayı da açar ve içine bakarlar ki bir tokmak. Bu tokmak, vur tokmadığım vur! deyince çalışır. Dur dokmağım dur deyince durur. Balık bu tokmağı hırsızları cezalandırmak için vermişti. Keloğlan tokmağı anlatmak için komşularına gösterir. Vur tokmağım vur deyince tokmak kötü komşunun başına vurmaya başlar. Onu eşek sudan gelinceye kadar döver.

Keloğlan:

– Demek bütün sihirli torbalarımı sen çaldın? ha! Der.

Kötü komşu:

– Hayır ben çalmadım, dedikçe tokmak vurur.

Sonra:

Evet ben çaldım, toprağın altına gömdüm. Gider bakarlar ki sofraya çürümüş, değirmen paslanmış. Bu sırada tokmak Keloğlan'ın başına da vurmaya başlamış. Keloğlan acısından tokmağı nasıl durduracağını unutmuş. Eşek sudan gelinceye kadar dayak yer. Sır tutmamanın ve anasının, büyüklerin sözünü dinlemememin cezasını çeker. Evet, siz de büyük sözü dinlemez ve gerekli yerde sır tutmazsanız başarılı olamazsınız.

EK9

GÜVERCİN

Hindistan'daki büyük bir ormanda bir karga yaşarmış, yuvasının nerede olduğunu kimse bilmezmiş. Ağaç dalları arasında bulunan yuvasında etraf seyredirken bir avcının yaklaştığını fark etmiş. Karga avcıyı gözetlemeye başlamış. Avcının bir elinde sopa diğer elinde de ağ varmış. Karga bu sevimsiz avcıdan iyice şüphelenmeye başlamış. Kendi kendine: Bu sevimsiz, çirkin yüzlü avcı galiba beni avlamaya gelmiş. Benim için gelmese bile başka bir kuşu avlayacağından eminim.

Karga, bu düşüncelerle avcıyı izlemeye başlamış. Avcı bir süre yürüdüktan sonra düz bir yere gelip ağını sermiş. Ağın üzerine de cebinden çıkardığı buğday tanelerini serpiştirmiş. Daha sonra da bir ağacın arkasına gizlenmiş. Bir süre geçtikten sonra bir güvercin sürüsü ağın yakınına konmuş. Bu güvercinlerin içinde başkanları da varmış. Hazırlanmış tuzağı fark edemeyen güvercinler buğday tanelerini yemeye başlamışlar. Ne var ki bu ziyafetleri uzun sürmemiş. Hemen ağlara yakalanmışlar. Güvercinlerin yakalandığını gören avcı sevinçle onlara doğru koşmaya başlamış. Avcının kendilerine doğru sevinç çığlıkları atarak koştuğunu gören güvercinler korkmuşlar. Bu korkuyla da kanat çırpmaya başlamışlar. Güvercinlerden bazıları da bağırıp çağırarak ağlamaya başlamış. Güvercinlerin başkanı: Kardeşlerim, beni dinleyin! Hep bir ağızdan bağırmayın. Herkes kendi başına kurtulmayı da düşünmesin. Böyle yaparsanız hemen avcının eline geçersiniz. Avcıya yakalanmak istemiyorsanız beni dinleyin. Hep birlikte hareket etmeliyiz. Birlikte hareket ederek avcıdan kurtulabiliriz. Güvercinler, başkanlarını dinlemişler. Güvercinlerden biri heyecan içinde sormuş: Peki ne yapmamız gerektiğini bize söyler misin? Güvercinlerin başkanı: Aynı anda hep birlikte kanat çırpmalıyız. Böyle yaparsak ağla birlikte havalanmayı başarabiliriz. Tüm güvercinlerin kabul etmesiyle birlikte aynı anda kanat çırparak havalanmışlar. Güvercinlerin ağla birlikte göğe yükselişini gören kötü kalpli avcı çok üzülmüş. O da güvercinlerin arkasından koşmaya başlamış. Karga da bulunduğu yerden olup bitenleri seyrediyormuş. Ama durumu çok merak eden karga, güvercinlerin arkasından onların gitti yöne doğru uçmaya başlamış. Ağla birlikte hareket eden güvercinlere başkanı: Arkadaşlar! Biliyorum, hepimiz bu şekilde çok yoruluyoruz. Ama biraz daha dayanmalıyız. Aynı zamanda da tarlaların üzerinden uçmamalıyız; çünkü avcı bizi takip ediyor. Güvercinler sormuşlar: Peki, avcının bizi takip etmemesi için ne yapmalıyız?

Başkan: Tarlaların üzerinden değil de şehrin üzerinden uçmalıyız. Böylece izimizi kaybettirmiş oluruz. Daha sonra da şehir dışında yaşayan bir fare arkadaşım var, ona gideriz. O ağları kemirmek suretiyle bizi kurtarabilir, demiş. Başkanlarının bu sözleriyle kurtulacaklarına inanan güvercinler hemen yön değiştirerek şehrin üstünden uçmaya başlamışlar. Güvercinleri gözden kaybeden avcı daha sonra onları takip etmekten vazgeçmiş. Güvercinler topluca kanat çırpıp uçarak Zeyrek isimli farenin bulunduğu yere gelmişler. Bu fare, çok akıllı birisiymiş. Güvercinlerin başkanı: Zeyrek kardeş! Cevap ver, yerinde misin? Zeyrek: Kimsin? Benden ne istiyorsun? Güvercinlerin başkanı: Ben senin güvercin arkadaşımın, dışarı çıkabilir misin? Sana çok ihtiyacım var. Arkadaşımı sesinden tanıyan fare hemen dışarı çıkarak durumu görmüş. Güvercinlerin başkanı başlarından geçen olayı anlattıktan sonra: Bizi bağlayan ağları kemirmeni istiyorum, demiş. Güvercinlerin başkanının bu sözleriyle fare, başkanın yakalandığı yerden ağları kemirmeye başlamış. Başkan, bu duruma karşı çıkarak: Fare kardeş! Önce arkadaşlarımı kurtarmanı rica ediyorum. İşe benden başlarsan yorulup işi bırakabilirsin. O zaman da arkadaşlarımdan bir kısmı kurtulamaz. Bu nedenle işe önce onlardan başlamalısın, demiş. Fare ağları kemirme işine önce diğer güvercinlerden başlamış. En son olarak da güvercinlerin başkanını kurtarmış. Tüm güvercinler sevinç çığlıkları atmaya başlamışlar. Fare dostlarına da çok teşekkür ederek oradan ayrılmışlar.

BEYDEBA

(Haz. Abuzer Kalyon)

Kavram	Bilgi/Hatırlama	Kavrama/Anlama	Uygulama	Analiz Etme	Değerlendirme	Sentez /Yaratma
Hasan ve ağabeyi neler yapmaktan hoşlanırlar?	X					
Hasan ağabeyine nasıl bir suç atmıştır?					X	
Hasan ağabeyine neyi itiraf etmek istemiştir?				X		
Hasan, hangi hastalığa yakalanıyor?	X					
Metnin ana fikrini yazınız.	X					
Ana fikre uygun bir atasözü yazınız				X		
Okuduğunuz metindeki hikâye unsurlarını belirleyiniz.	X					
Öğretmeninizin izleteceği “Kaşağı” adlı tiyatro ile okuduğunuz metni (kahramanlar, mekan, zaman, olay örgüsü) yönünden karşılaştırınız.				X		
Cümlelerdeki anlam ilişkilerine göre boşluklara uygun harfleri yerleştiriniz				X		
Aşağıdaki cümlelerde geçen isim- fiilleri (masterları) bulunuz. İsim fiillerin aldığı eki örnekteki gibi gösteriniz.				X		
Ömer Seyfettin’e ait kitapların kapaklarını inceleyiniz. Ömer Seyfettin’in okuduğunuz bir hikayesini arkadaşlarınıza anlatınız. Kaşağı metninden yola çıkarak bir hikâye yazınız. Hikâyeye uygun bir başlık yazınız.						X
Metinde geçen sözcüklerle ilgili etkinliğin ipuçlarından yola çıkarak örnekteki gibi çözünüz. Sarı renkli kutucuktaki harfleri numara sırasına göre birleştirip gizli sözcüğü bulunuz.			X			
Yazar, Hatice Nine’yi niçin unutamıyor?	X					
Hatice Nine “bayrak sevgisi uğruna nelere katlanmıştır?	X					
Hatice Nine, bayrak sevgisini hangi sözleriyle dile getiriyor?	X					
Hatice Nine için yaşamda önemli olan nedir?		X				
Okuduklarımızdan yola çıkarak “bayrak sevgisi” ile “güven duygusu” arasında nasıl bir ilişki kuruyorsunuz?				X		X
Okuduğunuz metinden çıkardığınız sonuç nedir?					X	

Okuduğunuz metnin hikâye haritasını çıkarınız	-	-	X	-	-	-
Bayrağımız altında adlı metinden örneklendirme, benzetme ve karşılaştırma cümlelerini bularak örnekteki gibi yazınız.	X					
Aşağıdaki cümlelerde geçen zarf-fiilleri (bağ fiil) bulunuz.				X		
“Bayrak bir milletin özgürlük alametidir. Düşmanın da olsa hürmet lazımdır” Mustafa Kemal Atatürk’ün sözünden anladıklarınızı ifade eden bir konuşma yapınız.					X	
Aşağıdaki temalardan istediğinizi seçerek bir şiir yazınız. Şiirinize uygun bir başlık koyunuz.						X
Metinde geçen bazı sözcüklerin ve sözcük gruplarının harfleri karışık olarak verilmiştir. Bu harflerden anlamı verilen sözcükleri oluşturup uygun cümlelerde kullanınız.		X				
Yazarın aile ortamı nasıldır?				X		
Yazarın yatılı okula gitmesine kim karar veriyor? Niçin?	X			X		
Yazar en çok neye şaşıyor?	X					
Yazarın ilk defa gördüğü yiyecek nedir? Yazar bu yiyeceği beğeniyor mu? Yazar ne zaman köyüne dönüyor? Giderken annesine ve kardeşine ne götürüyor?	X					
Şimdi ne vakit portakal yesem elimi yıkamam, bir süre koklarım. Elif’i koklar gibi, anamı koklar gibi koklarım cümlesinde ağır basan duygu nedir?	X					
Portakal metnini özetleyiniz.					X	
Okuduğunuz metne farklı başlıkları belirleyiniz.						X
Aşağıdaki günlükleri okuyunuz. Okuduğunuz günlüklere yönelik sorular oluşturup arkadaşlarınıza sorunuz						X
Günlük yaşamınızda edindiğiniz izlenimleri, bu izlenimlerin yarattığı duygu ve düşünceleri anlatan bir yazı yazınız.						X

Yazdığımız günlüğe göre aşağıdaki formu doldurunuz.	-	-	-	-	-	-
Metinden alınan aşağıdaki cümlelerde, koyu yazılan sözcükler ya da sözcük gruplarının cümlenin hangi ögesi olduğunu bulunuz. Uygun kutucuğa yerleştiriniz.	X					
Anlamı verilen sözcük ve sözcük gruplarını bulunuz. Boşluklara uygun harfleri yerleştiriniz.						
Peri Bacaları metni ile ilgili sorular oluşturup yanıtlarını yazınız. Hazırladığımız soruları arkadaşlarınıza yöneltiniz.	X					X
Okuduğunuz metinde geçen öznel ve nesnel ifadeleri yazınız.				X		
Bir ülkenin doğal güzelliklerinin turizme katkısı hakkındaki düşüncelerinizi konuşma stratejilerinden (empati kurma, tartışma...) istediğinizi kullanarak anlatınız.						X
Konuşmanızı aşağıdaki formu doldurarak değerlendiriniz	-	-	-	-	-	-
Bir geziniz esnasında gördüğünüz ya da yaşadığınız ilginç olayları gözlemlerinize dayanarak yazınız. Yazıya uygun bir başlık koyunuz.						X
Aşağıdaki cümleleri öğelerine ayırınız				X		
Aşağıdaki fiilleri cümle içerisinde yüklem görevinde kullanınız. Fillerin nesne alıp almadığını örneklerdeki gibi gösteriniz			X			
Aşağıdaki sözcükleri anlamları ile eşleştiriniz. Sözcükleri cümlelerde kullanınız. Anlamı verilmeyen sözcüğün anlamını sözlükten bularak cümle içinde kullanınız.	X					
Metindeki olaylar kimlerin başından geçmiştir?	X					
Ağacın gövdesi yarılmca içinden ne çıkmıştır?	X					
Uygurlar Bugu Tigin'in						

hangi özelliklerinden dolayı hakan seçmişlerdir? Sizce bu karar doğru mu?	X					
Hükümdar oğlunu niçin Çin Prensesi ile evlendirmeyi düşünmüştür?	X					
Çinliler prensese karşılık Uygurlardan ne istiyorlar?	X					
Çinliler kayayı nasıl götürdüler?	X					
Uygurlar niçin göç edip Beş Balığ'a yerleşmişler?	X					
Uygurların buradaki yaşamı sizce nasıl devam etmiş olabilir?						X
Okuduğunuz metnin konusunu ve ana fikrini bulunuz.						X
Göç Destanı metninde geçen gerçek ve kurgusal unsurları bulunuz. Göç Destanı aşağıdaki özelliklerden hangilerini taşımaktadır?	X					
Belirlediğiniz maddelerin numaralarını noktalı yere yazınız	X					
“Nasreddin Hoca'nın Hayat Hikayesi” metnini okuyunuz. Koyu ve farklı yazı karakterleri ile yazılmış sözcük ve sözcük gruplarını tespit ediniz. Yazı karakterlerinin bu şekilde kullanmanın amacının ne olabileceğinin metnin altındaki alana yazınız.				X		
Aşağıdaki Nasreddin Hoca fıkrasını okuyunuz. Fıkralardaki mizahi öğelere dikkat ediniz. Siz de öyküleyici anlatımı kullanarak “misafirperverlik” konulu bir hikaye yazınız. Hikayenizde mizahi öğelere yer veriniz ve yazınıza uygun bir başlık koyunuz.					X	
Araştırdığınız destanlardan en beğendiğinizi anlatınız.	-	-	-	-	-	-
Aşağıdaki cümleleri çatı özelliklerine göre inceleyiniz.			X			
Anlamları verilen sözcükleri bulmacaya yerleştiriniz.		X				
Metinde kış mevsimiyle ilgili hangi ayrıntılara yer verilmiştir?	X					

Yılıya bırakılan atların doğada karşılaştığı zorluklar neler olabilir?	X					
Doğada mücadele hangi hayvanlar arasında oluyor? Yazar mücadeleyi neye benzetiyor?	X					
Kurtların yaptığı saldırı nasıl sonuçlanmıştır? Açıklayınız.	X					
Saldırıda hangi tarafın galip gelmesini isterdiniz? Niye?						X
Okuduğunuz hikâyeye göre aşağıdaki boşlukları doldurunuz.	X					
Paragraftaki boşlukları türün özelliklerine göre doldurunuz.	X					
Yılkı Atı romanının verilen bölümünü göz önünde bulundurarak daha önce okuduğunuz “göç destanı” metni ile karşılaştırınız.				X		
Yılkı atı metnini özetleyiniz.		X				
Yılkı Atı metninden betimleyici anlatıma örnek cümleler yazınız	X					
Aşağıdaki cümlelerde kişileştirilen varlıkları bulunuz.	X					
Aşağıdaki dilekçeyi okuyunuz. Kendinizi dilekçedeki sorunu çözecek görevli olarak düşününüz. Okuduğunuz dilekçeden ve “Hayvanları Koruma Kanununun” amacından yola çıkarak nasıl davranmamız gerektiği ve hayvan hakları ihlallerine ne gibi çözümler üretebileceğinize dair bir konuşma yapınız.						X
Aşağıdaki cümleleri anlamlarına göre inceleyiniz. Anlam özelliğine göre uygun kutucuğu işaretleyiniz.	X					
Yılkı Atı romanında kurtların saldırısından sonra atlar doğada neler yaşamış olabilir? Hikâyeye edici bir anlatımla yazınız. Hikayenize uygun bir başlık koyunuz.						X
Aşağıda verilen sözcükleri bularak, numaralandırılmış yerlere yazınız.			X			
Yazar adaları niçin seviyor olabilir?	X					
Yazar adadaki yaşamını nasıl sürdürmek istiyor? Sizce bu kararı almasında					X	

neler etkili olmuştur?						
Dışarıdan ırba katılanların hakkı nasıl verilmektedir?	X					
Adaya dışarıdan gelen adama niçin balık vermiyorlar? Sizce bu doğru bir davranış mıdır?					X	
Hakkı verilmeyen adamın kendini savunmamasını doğru buluyor musunuz?					X	
Yazar tanık olduğu haksızlık karşısında ne yapıyor?	X					
Okuduğunuz hikâyenin konusunu, ana fikrini, yardımcı fikirlerini bulunuz.					X	
Metinde anlatım kimin ağzından yapılmıştır? Metinden aldığımız örneklerle açıklayınız.	X					
Yazarın ırba gelen kişiye pay verilmemesi olayına bakış açısı nasıldır? Örneklerle açıklayınız.	-	-	-	-	-	-
Haritada Bir Nokta metninden öyküleyici ve betimleyici anlatıma örnek gösteriniz.						
“Bir kişiye karşı yapılmış haksızlık, bütün insanlığa karşı yapılmış haksızlık demektir” Emile ZOLA sözünden yola çıkarak haksızlık karşısında doğru tavır göstermenin önemini anlatan bir konuşma yapınız.	X					X
Aşağıdaki cümlelerde yapılan anlatım bozukluklarını bulunuz. Cümlelerin doğrularını örnekteki gibi verilen boşluğa yazınız					X	
Dünya Etik Haftası ve Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri ile ilgili afişi inceleyiniz.	X					
Dünya Etik haftası ile ilgili bir kompozisyon yarışmasına katılacağınızı düşünün. Afişten yola çıkarak bir yazı yazınız.						X

Ortaya konan tez çalışmasının başlıca amacı, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8. Sınıf Ders

Kitabında (2020) bulunan edebi metinlerde, metin altı etkinliklerinin yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesidir. Bu bağlamda ele alınan Türkçe ders kitabında 7 edebi metin ve bu metinlere bağlı olarak 58 etkinlik taksonomi ile ilişkisi bakımından incelenmiştir. Taksonominin altı aşamasından birer örnek olmak üzere toplam altı etkinlik seçilmiştir. Çalışmanın doğruluğunun kuvvetlendirilmesi amacıyla incelenen etkinliklerde uzman görüşüne başvurulması uygun görülmüştür. Aşağıda verilen etkinliklerin, yenilenmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi ve görüşlerin belirtilmesi beklenmektedir.

1.
ETKİNLİK

Anlamları verilen sözcükleri bularak numaralandırılmış yerlere yazınız.

1. Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, hol.
2. Kapatılmış, hapsedilmiş kimse.
3. Hayvanları tımar etmek için kullanılan, sacdan, dişli araç.
4. Bakır, nikel ve çinkodan oluşan gümüş görünüşünde bir alaşım.
5. Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma kap.
6. Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan, hayat.
7. Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne.
8. Hüzünlü.
9. Söğütgillerden, sulak yerlerde yetişen, yaprakları almaşık ve alt yüzleri havla örtülü büyük bir ağaç.
10. At bakıcısı.
11. Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça bölüm.

Öğrendiğiniz sözcükleri oluşturduğunuz sözlüğe ekleyiniz.

	UYGUNDUR	UYGUN DEĞİDLİR
Etkinlik bir, taksonominin hatırlama basamağına;	☐	☐

UYGUN DEĞİDLİR ÇÜNKÜ;

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz metnin hikâye haritasını çıkarınız.

Kahramanlar: Başkahramanın Kişilik Özellikleri: Başkahramanın Fiziksel Özellikleri:	Olayın Geçtiği Yer: Olayın Geçtiği Zaman:
Olay:	

49

	UYGUNDUR	UYGUN DEĞİLDİR
Etkinlik üç, taksonomiye uygun değildir;	☐	☐

UYGUN DEĞİLDİR, ÇÜNKÜ;

3. ETKİNLİK

"Portakal" metnini özetleyiniz.

A large blue-bordered box with a spiral binding at the top, containing horizontal dotted lines for writing.

	UYGUNDUR	UYGUN DEĞİLDİR
Etkinlik üç, taksonominin değerlendirme basamağına;	☐	☐

UYGUN DEĞİLDİR, ÇÜNKÜ;

2. ETKİNLİK

"Peri Bacaları" metni ile ilgili sorular oluşturup yanıtlarını yazınız. Hazırladığınız soruları arkadaşlarınıza yöneltiniz.

Soru:

Soru:

Cevap:

Cevap:

Soru:

Soru:

Cevap:

Cevap:

164

	UYGUNDUR	UYGUN DEĞİDLİR
Etkinlik üç, taksonominin analiz basamağına;	☐	☐

UYGUN DEĞİDLİR, ÇÜNKÜ;

7. ETKİNLİK

Aşağıdaki fiilleri cümle içerisinde **yüklem görevinde** kullanınız. Fiillerin nesne alıp alamadığını örneklerdeki gibi gösteriniz.

Fiil	Cümle	Nesnesi Var / Yok
yarat-	Halk burada türlü efsaneler yaratmış.	efsaneler
koş-	Sabahın erken saatlerinde koştum.	-
topla-		
gez-		
oku-		
otur-		
git-		
çalış-		
gel-		

167

	UYGUNDUR	UYGUN DEĞİDLİR
Etkinlik üç, taksonominin uygulama basamağına;	☐	☐

UYGUN DEĞİDLİR, ÇÜNKÜ;

5. ETKİNLİK

"Yılıkı Atı" metnini özetleyiniz.

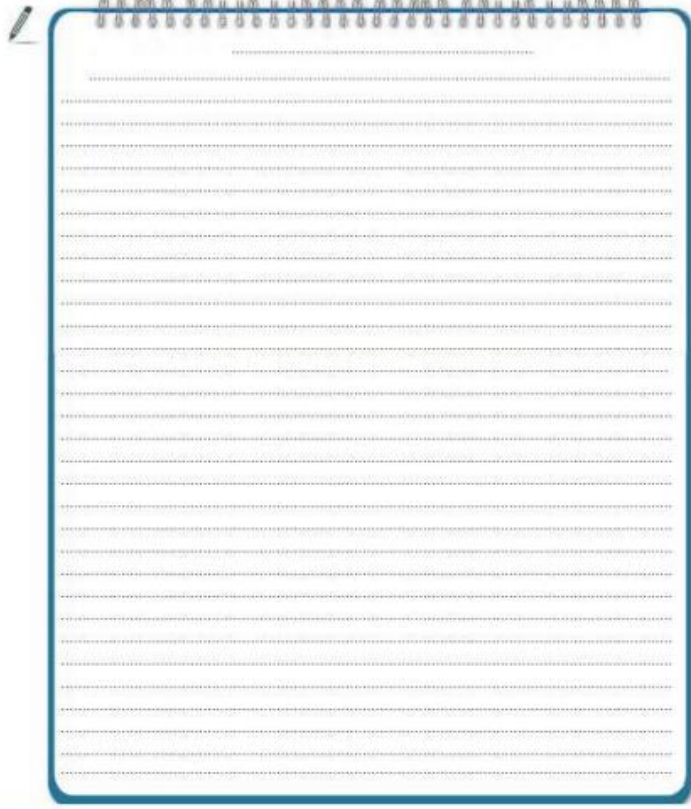

	UYGUNDUR	UYGUN DEĞİLDİR
Etkinlik üç, taksonominin uygulama basamağına;	☐	☐

UYGUN DEĞİLDİR, ÇÜNKÜ;

10. ETKİNLİK

"Yıkı Atr" romanında kurtların saldırısından sonra atlar doğada neler yaşamış olabilir?
Hikâye edici bir anlatımla yazınız. Hikâyenize uygun bir başlık koyunuz.

225

	UYGUNDUR	UYGUN DEĞİLDİR
Etkinlik üç, taksonominin uygulama basamağına;	☐	☐

UYGUN DEĞİLDİR, ÇÜNKÜ;

Bloom Taksonomisi alanında bir uzman, Türkçe öğretmenliği alanında 10 yıllık tecrübeye sahip bir öğretmen, Bloom Taksonomisi üzerinden çalışmış bir doktora öğretim üyesi görüşüne sunulan bu anketin sonucunda ortaya konan tez çalışması ile eş değer sonuçlar alınmış olup, çalışmanın geçerliliği ortaya konmuştur.

Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom Taksonomisine Göre SSPS İncelemesi

Öğretim Programı Dinleme/İzleme Kazanımlarının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

Bilgi/Hatırlama	Anlama/Kavrama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Sentez
0	0	%0,28	%0,07	0	%0,14
		4	1		2

Öğretim Programları Okuma Kazanımlarının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

Bilgi/Hatırlama	Anlama/Kavrama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Sentez
%3,15	%1,75	%1,75	%2,45	%1,75	%1,40
9	5	5	7	5	4

Öğretim Programları Yazma Kazanımlarının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

Bilgi/Hatırlama	Anlama/Kavrama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Sentez
%1,05	%0,21	%1,26	0	0	%1,18
5	1	6	0	0	8

Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

Bilgi/Hatırlama	Anlama/Kavrama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Sentez
%8,68	%3,72	%8,68	%5,58	%2,48	%8,68
14	6	14	4	4	14

Ders Kitabında Bulunan Edebi Metinlerin Metin Altı Sorularının Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi

Bilgi/Hatırlama	Anlama/Kavrama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Sentez
%34,58	%4,55	%4,55	%11,83	%9,10	%14,56
38	5	5	13	10	16

ÖZGEÇMİŞ